

KAINUUN SOSIAALI- JA TERVEYDENHUOLLON KUNTAYHTYMÄ
YMPÄRISTÖTERVEYDENHUOLTO

Ympäristöterveydenhuollon valvonta- suunnitelma vuosille 2020 – 2024

Päivitys vuodelle 2022

SISÄLLYSLUETTELO

1.	YMPÄRISTÖTERVEYDENHUOLLON VALVONNAN SUUNNITELMALLISUUS.....	3
1.1	Johdanto.....	3
1.2	Valtakunnalliset valvontaohjelmat.....	3
1.3	Kunnan valvontasuunnitelmat	4
1.4	Toimintaympäristön muutoksia.....	5
2.	VALVONNAN MAKSULLISUUS	6
3.	VALVONNAN VOIMAVARAT JA TEHTÄVÄT	6
4.	KOULUTUS	7
5.	TIETOJÄRJESTELMÄT	8
6.	LAADUNHALLINTA	9
7.	VIESTINTÄ.....	9
8.	HÄIRIÖTILANTEISIIN VARAUTUMINEN.....	10
9.	VALVONTASUUNNITELMAN TOTEUTUMISEN ARVIOINTI.....	10

LIITTEET

- Liite 1 Elintarvikevalvonnan valvontasuunnitelma vuosille 2020–2024, päivitys vuodelle 2022
- Liite 2 Terveystensuojelun valvontasuunnitelma vuosille 2020–2024, päivitys vuodelle 2022
- Liite 3 Tupakkalain valvontasuunnitelma vuosille 2020–2024, päivitys vuodelle 2022
- Liite 4 Eläinlääkintähuollon valvontasuunnitelma vuosille 2020–2024, päivitys vuodelle 2022

1. YMPÄRISTÖTERVEYDENHUOLLON VALVONNAN SUUNNITELMALLISUUS

1.1 Johdanto

Ympäristöterveydenhuolto on osa ennaltaehkäisevää perusterveydenhuoltoa. Ympäristöterveydenhuollon lainsäädännön tavoitteena on edistää ja valvoa elinympäristön ja yksilön terveyttä ja turvallisuutta sekä eläinten terveyttä ja hyvinvointia. Korkealaatuinen valvonta edellyttää valvonnan suunnitelmallisuutta. Ympäristöterveydenhuollon erityislainsäädäntö (terveydensuojelu-, tupakka-, elintarvike- ja eläinlääkintähuoltolaki) edellyttää kuntia laatimaan ja hyväksymään säännöllistä valvontaa koskevan ympäristöterveydenhuollon valvontasuunnitelman. Valvonnan tulee olla laadukasta, riskiperusteista ja terveyshaittoja ja vaaroja ehkäisevää sekä suojata kuluttajia taloudellisilta tapoilta.

Suunnitelmassa on otettava huomioon valvontaa ohjaavien keskusvirastojen laatima ympäristöterveydenhuollon yhteinen valtakunnallinen valvontaohjelma ja eri toimialoja koskevat valvontaohjelmat paikallisten valvontatarpeiden mukaisesti sekä riskiperusteisesti. Valvontasuunnitelma voi olla monivuotinen ja se tarkastetaan tarvittaessa.

Ympäristöterveydenhuollon lainsäädännön tavoitteena on varmistaa kuntalaisille turvallinen elinympäristö, jossa ei ole terveyshaittaa aiheuttavia tekijöitä. Lainsäädännössä korostetaan toiminnanharjoittajien omaa vastuuta, mutta viranomaisvalvontaa tarvitaan toiminnan ja tuotteiden määräystenmukaisuuden varmistamiseksi, toimijoiden tasapuolisen kohtelun varmistamiseksi, kuluttajansuojan turvaamiseksi sekä toimijoiden tuotantoedellytysten varmistamiseksi.

Ympäristöterveydenhuollon valvontasuunnitelman mukainen säännöllinen valvonta on toiminnanharjoittajille maksullista. Kunta perii hyväksymänsä taksan mukaiset valvontamaksut.

1.2 Valtakunnalliset valvontaohjelmat

Ruokavirasto ja Sosiaali- ja terveystieteiden lupa- ja valvontavirasto (Valvira) ovat tehneet ympäristöterveydenhuollon yhteisen valtakunnallisen valvontaohjelman vuosille 2020–2024. Ympäristöterveydenhuollon yhteisessä valtakunnallisessa valvontaohjelmassa ovat mukana toimialakohtaiset valvontaohjelmat, joista säädetään terveydensuojelulaissa (763/1994), elintarvikelaissa (23/2006), tupakkalaissa (549/2016) sekä eläinlääkintähuoltolaissa (765/2009). Terveystieteiden valvontaohjelma on päivitetty vuosille 2021–2024, eläinlääkintähuollon valtakunnallinen valvontaohjelma on päivitetty vuodelle 2021, elintarvikevalvonnasta on annettu toimenpidetaulukko vuosille 2021–2024. Lisäksi Ruokavirasto on laatinut ohjeen (6000/04.02.00.01/2020/1) valvontayksikön elintarvikevalvontasuunnitelmasta. Valvira on kirjeellään 7.7.2021 ohjeistanut valvontayksiköitä huomioimaan vuoden 2022 suunnitelmassa tupakkalainsäädännön muutoksia. Ruokavirasto on päi-

vittänyt eläinlääkintähuollon valtakunnallisen ohjelman (EHO) 2015 - 2022 vuodelle 2022.

Yhteisessä valtakunnallisessa ohjelmassa määritellään keskusviranomaisten valvonnan yhteiset periaatteet. Sen tavoitteena on kehittää ja yhtenäistää keskusvirastojen ohjausta kunnille ja muille valvontaviranomaisille sekä lisätä valvonnan vaikuttavuutta, suunnitelmallisuutta ja laatua. Tavoitteena on yhtenäistää valvontakäytäntöjä koko maassa.

Valtakunnallisen ohjelman mukaan valvontasuunnitelmaan on tarkoituksenmukaista sisällyttää valvontaan kuuluvia ja sitä tukevia asioita, kuten:

- valvontakohteiden lukumäärä kohdetyypeittäin
- voimavarat ja niiden jakautuminen toimialoittain
- koulutussuunnitelma
- tarkastusten suunnittelu ja toteutus
- valvonnasta perittävät maksut
- näytteenottosuunnitelmat
- laboratoriot ja ulkopuoliset asiantuntijat, joihin valvonta tukeutuu
- valvonnan painopisteet
- valvontahankkeet
- häiriötilannesuunnitelma
- sekä viestintäsuunnitelma.

Ohjelmakauden teemana on yhdenmukainen valvonta ja yhteistyö. Ympäristöterveydenhuollon valvontaohjelman teemaa yhdenmukaisesta valvonnasta ja yhteistyöstä voidaan edistää seuraavia tavoitteita toteuttamalla:

- arviointi ja ohjauskäynnit
- viranomaisyhteistyö
- yhteistyö toimijoiden kanssa
- varautuminen ja jatkuvuudenhallinta.

Lisäksi Ruokaviraston toimenpidetaulukossa kehittämisteemana elintarvikevalvonnassa ja eläinlääkintähuollossa ovat tiedolla johtaminen ja digitalisaatio sekä valmius ja kriisin hallinta. Elintarvikevalvonnan kehittämisteemana on lisäksi petoksellisen toiminnan torjunta ja viranomaisyhteistyö. Eläinlääkintähuollossa on kehittämisteemoina em. yhteisten teemojen lisäksi uuden lainsäädännön toimeenpano ja erityiset painopisteet / tehostamistarvetta aiempien tulosten perusteella. Teemoihin liittyvät painopisteet on esitetty liitteenä olevissa suunnitelmissa.

Edellisellä toimintakaudella 2015–2019 teemana oli valvonnan vaikuttavuus. Valvonnan vaikuttavuutta on tärkeää edistää jatkuvasti mm. valvonnan riskiperusteisuudella ja valvonnan tehokkaalla kohdentamisella.

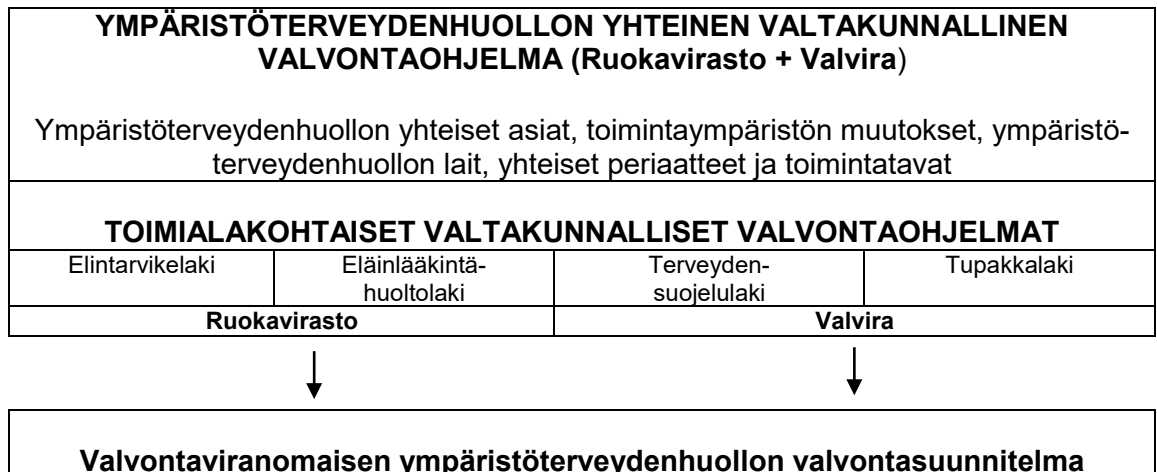
1.3 Kunnan valvontasuunnitelmat

Ympäristöterveydenhuollon valtakunnallisesta ohjelmasta ja kunnan valvontasuunnitelmasta on säädökset ympäristöterveydenhuollon erityislaeissa.

Liitteenä olevissa Kainuun sosiaali- ja terveydenhuollon kuntayhtymän suunnitelmissa on huomioitu ympäristöterveydenhuollon yhteinen valtakunnallinen valvontaohjelma vuosille 2020–2024 ja toimialakohtaiset valvontaohjelmat sekä niitä koskevat päivitykset. Myös aiempien vuosien suunnitelmien toteuttamisesta saatu kokemus on hyödynnetty. Lisäksi PSAVI on tehnyt syksyllä 2017 Kainuun sote- kuntayhtymän ympäristöterveydenhuoltoa koskevan arviointi- ja ohjauskäynnin. Valvontakäynnin yhteydessä valvontasuunnitelmasta annettu palaute on myös huomioitu.

Valvontaohjelmassa kunnalla tarkoitetaan ympäristöterveydenhuollon valvontayksikköä, joka voi koostua yksittäisestä kunnasta tai ympäristöterveydenhuollon yhteistoiminta-alueesta. Kainuussa se tarkoittaa Kainuun sote-kuntayhtymän ympäristöterveydenhuoltoa.

Ympäristöterveydenhuollon yhteisen valtakunnallisen valvontaohjelman suhdetta toimialakohtaisiin valvontaohjelmiin ja kuntien, AVI:n ja muiden valvontaviranomaisten valvontasuunnitelmiin on kuvattu seuraavassa kaaviossa.

Valtakunnallisessa ohjelmassa esitetyt valvonnan painopisteet ja toimintaympäristön muutokset on huomioitu toimialakohtaisissa suunnitelmissa.

1.4 Toimintaympäristön muutoksia

Uusi elintarvikelaki (297/2021) tuli voimaan 21.4.2021. Lakiin sisältyvä elintarvikevalvonnasta vuosittain perittävä valvonnan vuosimaksu otetaan käyttöön 1.1.2022 alkaen. Terveysturvallisuuslain uudistus on valmisteilla ja siihen sisältyy elintarvikelain mukainen vuosimaksu. Tupakkalainsäädäntö uudistuu tupakkatuotteita ja niiden merkintöjä koskevien määräyksien sekä tupakointirajoitusten osalta. Eläinsuojelulain ja eläinlääkintähuoltolain uudistaminen on viireillä.

Sote-uudistukseen liittyy Kainuussa ympäristöterveydenhuollon organisoitumisesta päättäminen. Mikäli kunnat päättävät vuoden 2021 loppuun mennessä

yksimielisesti ympäristöterveydenhuollon tehtävien siirtämisestä hyvinvointialueelle, niin hyvinvointialue voi ottaa tehtävät hoitaakseen voimaanpanolain (616/2021) 65 §:n mukaisesti.

Ruokavirasto aloitti toimintansa 1.1.2019. Ruokavirasto on yhdistynyt kolmesta virastosta: Elintarviketurvallisuusvirasto Evirasta, Maaseutuvirasto Mavista sekä osasta Maanmittauslaitoksen Tietotekniikan Palvelukeskus MitPaa.

2. VALVONNAN MAKSULLISUUS

Ympäristöterveydenhuollon valvonnan suunnitelmallisuuden ja maksullisuuden lisäämisen tarkoituksena on ollut tehostaa ympäristöterveydenhuollon lainsäädännön edellyttämää kunnallista valvontaa sekä lisätä valvonnasta perittäviä maksuja kunnan ympäristöterveydenhuollon voimavarojen turvaamiseksi. Tämän vuoksi olisi ympäristöterveydenhuoltoa koskevien lakimuutosten perustelujen mukaan (HE 179/2005) ensiarvoisen tärkeää, että kunnan ympäristöterveydenhuoltoyksikön valvonnastaan perimät maksut voitaisiin käyttää yksikön toiminnan kehittämiseen, esimerkiksi tarvittavan lisähenkilöstön palkkaamiseen.

Kunnan ympäristöterveydenhuollon valvontamaksujen perimiseen oikeuttavat säännökset on sisällytetty ympäristöterveydenhuollon eri lakeihin (elintarvikelain 71 §, terveydensuojelulain 50 § ja tupakkalain 91 §).

Kainuun sote -kuntayhtymän hallitus on hyväksynyt 16.6.2021 § 185 ympäristöterveydenhuollon maksutaksan, mikä sisältyy Kainuun soten asiakasmaksuihin. Ympäristöterveydenhuollon maksutaksa sisältää em. erityislakien sekä eläinlääkintähuoltolain (765 /2009) ja lääkelain (395/1987) nojalla perittävät maksut. Maksut on määriteltä niin, että ne vastaavat enintään suoritteen tuottamisesta aiheutuvia kustannuksia. Tupakkalain ja elintarvikelain vuosimaksut ovat poikkeuksena veroluonteisia. Maksutaksa ajantasaistetaan lainsäädännön maksuja koskevien uudistusten mukaisesti.

3. VALVONNAN VOIMAVARAT JA TEHTÄVÄT

Elintarvikevalvonta kuuluu sekä eläinlääkintähuollon että terveysvalvonnan vastuualueille. Eläinlääkintähuollon vastuualue huolehtii eläinperäisten elintarvikkeiden valvonnasta. Hygieenikkoeläinlääkärin tehtäviin kuuluu mm. eläinperäisten elintarvikkeiden ja niitä käsittelevien laitosten valvontaa. Kuntayhtymässä on 10 terveystarkastajaa ja heille kaikille kuuluu tehtäväjaon mukainen suunnitelmallinen valvonta.

Liitteenä olevien suunnitelmien osalta on huomioitava, että tarkastuksen keskimääräisesti käytettävän ajan määrittelyssä on huomioitu tarkastuksen valmistelu, tarkastuksen sisältö ja tarkastuskertomuksen laatiminen. Matkoihin käytettävää aikaa ei ole huomioitu. Tällöin valvontaan käytetty kokonaisuus on todellisuudessa pitkien välimatkojen vuoksi suurempi kuin liitetaulukossa esitetty tarkastuksiin menevä aika. Tarkastusten sisältö ja tarkastukseen kes-

kimääräisesti käytettävä aika sekä valvontakohtetyyppien tarkastustiheydet on esitetty toimialakohtaisissa suunnitelmissa.

Muu kuin suunnitelmallinen valvonta käsittää mm. huoneistojen hyväksymiseen liittyvät tarkastukset, valitukseen liittyvät tarkastukset, asuinhuoneistojen tarkastukset, näytteenoton, lausuntojen valmistelut ja epidemioiden ja häiriötilanteiden selvittelytyöt sekä lupa-asioiden valmistelu, suunnittelutyö ja muut hallinnolliset tehtävät. Lisäksi jatkuvasti uudistuva lainsäädäntö vaatii perehtymistä sekä toimijoiden opastusta, neuvontaa ja koulutustilaisuuksien järjestämistä.

Taulukossa on esitetty käytettävissä olevat voimavarat, toimialoittain arvio suunnitelmalliseen valvontaan käytettävistä henkilövoimavaroista ja suunnitelmallisen valvonnan kokonaislukumäärät (elintarvikevalvonnassa kokonaiskohdemäärä 1287). Riskinarviointia käsitellään tarkemmin toimialakohtaisissa suunnitelmissa. Tarkempi kuvaus valvontahenkilöstön riittävydestä ja pätevydestä on liitteenä olevissa valvontasuunnitelmissa. Valvontasuunnitelmaa laadittaessa on otettu huomioon, että käytettävissä olevista voimavaroista on mahdollista käyttää vain osa nimenomaan suunnitelmallista valvontaa varten.

	Valvontakohteiden lukumäärä	Käytettävissä kokonaisuudessa (htv)	Valvonnan tarve 2021 riskinarvioinnin perusteella (htv)
Elintarvikevalvonta (sis alku-tuotanto ja laitosvalvonta)	961	5,3	0,8
Terveydensuojelun valvonta	540	5	0,5
Tupakkavalvonta	103	0,1	0,1
Yhteensä	1604	10,4	1,4

Taulukon tiedot koskevat tarkastuksiin liittyvää voimavarojen käyttöä.

Muu voimavarojen käyttö kohdistuu mm. neuvontaan, opastukseen, koulutukseen, suunnittelu- ja raportointitöihin sekä muihin hallinnollisiin tehtäviin. Taulukossa ei ole huomioitu myöskään matkoihin kuluvaan aikaan. Valtakunnallisen valvontaohjelman mukaan kokonaistyöpanostarve on tavallisesti 1,5 – 2 kertaa alueella sijaitsevien kohteiden tarkastuksiin tarvittava aika.

Valvontaan vaikuttaa myös Covid-19 tilanteen kehittyminen. Mikäli ollaan kiihtymis- tai leviämisvaiheessa, henkilökunta siirtyy etätöihin ja valvontakäyntejä vähennetään, tehdään etänä tai lopetetaan suuremmaksi osaksi niin kauan kuin se on välttämätöntä.

4. KOULUTUS

Valvontaviranomaisen on varmistettava, että henkilökunnalla on riittävä osaaminen ja että osaamista pidetään yllä säännöllisellä kouluttautumisella. Viranhaltijan on tunnettava omalla vastuulla olevan toimialan lainsäädäntö ja

osattava soveltaa sitä virkavastuulla. Viranhaltijoilla on myös oltava riittävä hallinnollinen ja hallinnollisten prosessien osaaminen. Hallintolaissa (434/2003) säädetään viranomaisten harkintavaltaa ohjaavien oikeusperiaatteiden keskeisistä perusteista. Nämä oikeusperiaatteet ovat hallinnon lainalaisuuden periaate, yhdenvertaisuusperiaate, tarkoitussidonnaisuuden periaate, suhteellisuusperiaate ja luottamuksensuojaperiaate (HL 6 §, HE 72/2002). Viranomaisten on aina noudatettava näitä periaatteita. Lisäksi valvontaviranomaisen työtä yleisellä tasolla ohjaavaa lainsäädäntöä ovat mm. julkisuuslaki (621/1999), yleinen tietosuoja-asetus ((EU) 2016/679), kuntalaki (410/2015) ja laki kunnallisesta viranhaltijasta (304/2003).

Hyvä hallinnollinen osaaminen on edellytys myös pakkokeinojen toteuttamiselle. Valvontaviranomaisen velvollisuus on ryhtyä hallinnollisiin pakkokeinoihin tarvittaessa.

Henkilöstön jatkuvalla ja monipuolisella koulutautumisella on keskeinen merkitys valvontasuunnitelman suunnittelun, toteutuksen ja kehittämisen kannalta. Koulutus on tarpeen mukaan sisäistä tai ulkopuolista koulutusta. Koulutuksessa käytetään etäyhteyksiä aina kun se on mahdollista.

Laatukäsikirjaan on tehty koulutussuunnitelma. Talousarvion laatimisen yhteydessä laaditaan henkilöstön osaamisen kehittämissuunnitelma. Koulutuksen toteutumista, koulutuspäivien määrää ja kustannuksia seurataan toimiston ylläpitämän rekisterin avulla. Kehityskeskusteluissa käydään läpi koulutukseen liittyviä asioita. Koulutus suunnitellaan niin, että henkilöstö osallistuu tehtäväjaoon mukaiseen koulutukseen.

5. TIETOJÄRJESTELMÄT

Tietojärjestelmään kirjataan valvontakohteet, suoritettavat tarkastukset, näytteenotot, toimenpidepyynnöt ym. valvontaan liittyvät toimenpiteet. Vuoden 2019 alussa ympäristöterveydenhuollon keskitetty tietojärjestelmä KUTI/YHTI korvautui VATI-tietojärjestelmällä. VATI:ssa on hyödynnetty aiempien järjestelmien tietovarastoja (kohde- ja valvontatietoja) sekä ominaisuuksia kuten esim. analyysitiedonsiirtopalvelua. VATI:n myötä siirryttiin käyttämään reaaliaikaista käyttöliittymää, joka korvasi aiemmin käytössä olleet kuntajärjestelmät (Kainuussa Digia). Tietojärjestelmän tavoitteena on huomioida käyttäjien tarpeet valvonnan suunnittelussa ja päivittäisessä valvontatyössä. Kuntien on pidettävä tiedot ajan tasalla ja edistettävä omaa raportointiaan, jotta kunnissa voidaan osoittaa oman toiminnan vaikuttavuutta, riskiperusteisuutta ja tulokellisuutta. VATI-tietojärjestelmän käyttöönotto on vaatinut ja vaatii edelleen kaikkien tarkastajien työaika, joten se vaikuttaa valvontaan käytettävissä olevaan työaikaan.

Lisäksi VYHA-valtakunnallisen järjestelmän avulla hallinnoidaan ympäristöterveydenhuollon valvontayksikkötietoja. Järjestelmää käytetään valvontaa ja valvontayksikköä koskevien tietojen keräämiseen. Näitä ovat mm. henkilöresurssit, valvontasuunnitelma ja sen toteuman sanallinen arviointi.

VYHA-järjestelmää on kehitetty kattamaan myös arviointi- ja ohjauskäyntien dokumentointia ja raportointia.

Ilppa on ympäristöterveydenhuollon sähköinen ilmoituspalvelu. Ilppaa voi käyttää elintarvikelain ja terveydensuojelulain mukaisen toiminnan ilmoittamiseen. Ilmoittaminen Ilpan kautta toimii Suomi.fi palveluportaalin kautta. Ilppa on osa VATI-järjestelmää.

Ilpassa voi ilmoittaa toiminnan

- aloittamisesta
- olennaisesta muuttamisesta
- lopettamisesta

Tiedot Ilpasta tulevat viranomaisen käsiteltäväksi sähköisesti. Ilppa on otettu käyttöön valtakunnallisesti 16.11.2020.

Ruokaviraston kehittämä ELTE-tietojärjestelmä eläintautien ja epidemioiden hallintaan otetaan käyttöön vuoden 2022 aikana. Ruokaviraston ja aluehallintovirasto järjestävät koulutusta järjestelmän käytöstä.

Praktikkoeläinlääkäreille otettiin joulukuun 2020 alusta lähtien käyttöön yhteinen KliniQ-praktiikkaohjelmisto ja potilastietokanta. Eläinlääkäreiden entiset potilastiedot siirrettiin uuteen ohjelmaan. Ohjelmaa on kehitetty vuoden aikana yhteistyössä toimittajan kanssa. KliniQ on myös sijaisten käytössä.

6. LAADUNHALLINTA

Ympäristöterveydenhuolto kuuluu sote -kuntayhtymän laadunhallinnan organisaatioon. Tulosalueelle on nimetty laatupäällikkö, vastuualueittain laatuvas- taava ja laatu tiimit.

Tulosalueen laatu käsikirjassa on kuvattu johtaminen, organisaatio ja ympäristöterveydenhuollon valvontasuunnitelmien toiminta-alueisiin liittyvät prosessikartat ja palveluprosessit. Laatu käsikirja sisältää ohje- ja lomakerekisterin elintarvike-, terveydensuojelu-, tupakka- ja lääkelain valvontaan sekä eläinlääkin- tähuoltoon. Laatu käsikirjan työ- ja tarkastusohjeilla varmistetaan valvontayksikön toiminnan menettelytapojen yhtenäisyys. Ohjeissa hyödynnetään keskusviraston valtakunnallisia tarkastusohjeita ja lomakepohjia valvonnan yhdenmukaistamiseksi. Ohjeistus käsitellään työyhteisössä. Laadunhallintajärjestelmää on uudistettu v. 2017 lähtien.

7. VIESTINTÄ

Viestinnän osa-alueita ovat asiakaspalvelu, kohderyhmien opastus ja koulut- taminen sekä tiedottaminen eri keinoin ja eri tilanteissa. Viestinnän kohderyh- miä ovat kuntalaiset, elinkeinonharjoittajat, toiset viranomaiset ja muut asiak- kaat.

Asiakastyytyväisyydestä kerätään tietoa sote -kuntayhtymän ohjeiden ja laatu-järjestelmän mukaisesti. Palautteet käsitellään vastuualueiden kokouksissa ja tulosalueen johtoryhmässä. Palautteesta raportoidaan vuosikertomuksessa ja sitä hyödynnetään ympäristöterveydenhuollon toiminnan kehittämisessä.

Ympäristöterveydenhuollon Internet-sivuille on laitettu toimijoille ja kuntalaisille suunnattua ohjeistusta ja lomakkeita. Sivut vaativat jatkuvaa päivittämistä.

Viestinnässä noudatetaan sote -kuntayhtymän viestintäperiaatteita ja -ohjeita. Häiriötilanteista tiedotetaan tapauskohtaisesti ja viestinnässä tehdään yhteistyötä kuntayhtymän viestinnästä vastaavien tahojen kanssa.

Tutkimusprojekteita ja muista ympäristöterveydenhuollon ajankohtaisista asioista tiedotetaan harkinnan mukaan tiedotusvälineille ja ympäristöterveydenhuollon internet-sivuilla.

8. HÄIRIÖTILANTEISIIN VARAUTUMINEN

Elintarvikkeiden, talous- ja uimaveden aiheuttamien epidemioiden hoidossa toimitaan ruokamyrkytys-epidemiaa koskevan toimintasuunnitelman mukaisesti. Lisäksi toiminta tapahtuu THL:n, Ruokaviraston ja Valviran ohjeiden mukaan. Ympäristöterveydenhuollon eri toimialueita koskeva häiriötilannesuunnitelma on valmistunut 2017 ja se vaatii jatkuvaa päivittämistä. Lisäksi on tärkeä osallistua koulutuksiin ja harjoituksiin. Pandemiasuunnitelma on tarkistettu v. 2020 ja pandemiavalmiuden kehittäminen kuuluu jatkossa vuosittaisiin tehtäviin. Eläinten evakuointisuunnitelman valmistelu osana Kainuun soten evakuointisuunnitelmaa jatkuu v. 2022.

9. VALVONTASUUNNITELMAN TOTEUTUMISEN ARVIOINTI

Arviointituloksilla ja valvonnasta saaduilla kokemuksilla on keskeinen merkitys seuraavia valvontasuunnitelmia laadittaessa. Valtakunnallisen ohjelman mukaan arviointiin tulee sisältyä mm.

- 1) suunnitellun toiminnan ja tarkastusten kattavuus,
- 2) tarkastusten määrä,
- 3) näytteiden määrä,
- 4) valvonnasta saatujen tulojen kohdentuminen,
- 5) voimavarat ja yhteistoiminta-alueen toimivuus,
- 6) toiminnan kehittämistarpeet sekä
- 7) arviointi- ja ohjauskäynnit

Valvontasuunnitelmien toteutumisen raportointi tehdään VATI- ja VYHA -järjestelmien avulla ja siitä laaditaan arviointiraportti toimialakohtaisissa valvontaohjelmissa annettujen ohjeiden mukaisesti. Sote-kuntayhtymän hallituksessa käsitelty valvontasuunnitelman toteutumisen arviointi toimitetaan VYHA:n kautta aluehallintovirastolle.

Aluehallintovirasto arvioi kuntien valvontasuunnitelmia sekä niiden toteutumista. Valvontasuunnitelmien ja niiden toteuman arviointi tehdään pääsääntöisesti valvontayksikön arviointi- ja ohjauskäyntien yhteydessä.

Valvontasuunnitelman toteutumista seurataan neljännesvuosittain tehtävien yhteenvetojen avulla. Toteutuminen käydään läpi terveystarkastuksen vastuualuepalavereissa.

Valvontasuunnitelman toteutumisen arviointi raportoidaan Kainuun sosiaali- ja terveydenhuollon kuntayhtymän hallitukselle maaliskuun 2022 loppuun mennessä. Arvioinnissa tarkastellaan kuinka kattavasti suunniteltu toiminta ja suunnitellut tarkastukset sekä näytteenotto ovat toteutuneet valvontakohde-tyypeittäin. Arvioinnissa perustellaan syyt mahdollisesti toteutumatta jääneiden tavoitteiden osalta sekä esitetään toimenpiteet, joiden avulla tavoitteet toteutuisivat paremmin seuraavan tarkastelujakson aikana. Toteutumisen arvioinnissa kiinnitetään huomio myös henkilöstövoimavarojen riittävyyteen suhteessa valvontatarpeeseen ja suunniteltuun toimintaan. Lisäksi arvioidaan valvonnasta saadut tulot valtakunnallisten ohjeiden mukaisesti.

Talousveden (EU-laitokset) sekä uimarantaveden (EU-uimarannat) osalta tiedonkeruulomakkeet toimitetaan PSAVI:lle.

Oman sisäisen arvioinnin lisäksi otetaan huomioon myös ulkopuolisten tekemät arvioinnit kunnan valvonnasta. Tällaisia ovat mm. Ruokaviraston ja PSAVI:n kuntiin tekemät tarkastukset ja ns. EU-tarkastuskäynnit.

KAINUUN SOSIAALI- JA TERVEYDENHUOLLON KUNTAYHTYMÄ
YMPÄRISTÖTERVEYDENHUOLTO

Elintarvikevalvonnan valvontasuunnitelma vuosille 2020 – 2024

Päivitys vuodelle 2022

Hyväksytty sote-kuntayhtymän yhtymähallituksessa
15.12.2021 § 406

SISÄLLYSLUETTELO

1.	JOHDANTO	3
2.	KUNNAN ELINTARVIKEVALVONTAVIRANOMAISEN TEHTÄVÄT	3
3.	TOIMINNAN JATKUVA PARANTAMINEN	3
	3.1. TOIMINNAN SUUNNITTELU (PLAN)	4
	3.2. TOTEUTUS JA SÄÄNNÖLLINEN SEURANTA (DO)	4
	3.3. ARVIOINTI JA RAPORTOINTI (CHECK)	4
	3.4. TOIMINNAN KEHITTÄMINEN (ACT)	4
4.	VALVONTAKOhteet.....	4
	4.1. REKISTERÖIMIS- JA HYVÄKSYMISMENETTELYT	5
	4.2. TARKASTUSTIHEYS	5
5.	RESURSSOINTI	6
	5.1. HENKILÖSTÖN TEHTÄVÄT, VASTUUALUEET JA VELVOLLISUUDET	6
	5.2. PEREHDYTYS- JA KOULUTUSSUUNNITELMA	6
6.	VALVONTAMENETTELYT.....	6
	6.1. TARKASTUKSET	6
	6.1.1. Tarkastusten tavoite, sisältö ja toteutus	6
	6.1.2. Valvontakirjanpito.....	8
	6.1.3. Virallisen valvonnan perusteella käynnistettävät toimet	8
	6.1.4. Maksut.....	8
	6.2. NÄYTTEENOTTO	8
	6.3. OHJAUS, NEUVONTA, KOULUTTAMINEN JA MUU VIESTINTÄ.....	9
7.	VARAUTUMINEN ELINTARVIKKEIDEN AIHEUTTAMIIN VAARATILANTEISIIN ..	10
8.	SUUNNITELMALLISEN VALVONNAN TOTEUTUMISEN SEURANTA, ARVIOINTI JA RAPORTOINTI	10

LIITTEET

LIITE 1 Elintarvikevalvonnan suunnitelmalliset tarkastukset vuosina 2020–2024

1. JOHDANTO

Euroopan parlamentin ja neuvoston asetus virallisesta valvonnasta ja muista virallisista toimista (EU 2017/625) määrää, että elintarvikevalvonnan tulee olla suunnitelmallista, sen toimeenpano dokumentoitujen menettelyiden mukaista, valvonnan tulokset tulee arvioida säännöllisesti ja toimintaa on parannettava aikaisempien tulosten perusteella. Suomessa kansallisen tason viranomaismenettelyt on dokumentoitu elintarvikeketjun monivuotiseen kansalliseen valvontasuunnitelmaan (VASU). Vasuun sisältyvän valtakunnallisen elintarvikevalvontasuunnitelman toteuttamiseksi elintarvikelain (297/2021) 39 § velvoittaa kunnan elintarvikeviranomaisia laatimaan elintarvikevalvontaa koskevan valvontasuunnitelman. Valvontayksikön elintarvikevalvontasuunnitelma palvelee valvontayksikköä oman toiminnan suunnittelussa, toteuttamisessa, seurannassa, arvioinnissa ja kehittämisessä. Elintarvikevalvontasuunnitelma on julkinen asiakirja, josta yrittäjät ja kuntalaiset saavat tietoa elintarvikevalvonnasta.

2. KUNNAN ELINTARVIKEVALVONTAVIRANOMAISEN TEHTÄVÄT

Kunnan tehtävänä on huolehtia elintarvikelain mukaisesta valvonnasta alueellaan. Kunnan elintarvikevalvontatehtäviä ovat

- kunnan valvontaan kuuluvien elintarvikehuoneistojen hyväksyminen ja ilmoitusten käsittely
- alkutuotantopaikkojen, elintarvikehuoneistojen ja muiden elintarvikealan toimijoiden (ml. maahantuojien) olosuhde- ja tuotevalvonta sekä oma-valvonnan valvonta
- kotimaassa tuotettujen elintarvikkeiden ja elintarvikkeen kanssa kosketukseen joutuvien materiaalien ja tarvikkeiden valmistuksen, myynnin sekä markkinoinnin valvonta
- kaupan ketjussa olevien elintarvikkeiden ja niiden markkinoinnin valvonta (ml. luomuelintarvikkeet)
- verollisten alkoholijuomavaraostojen sekä alkoholijuomien valmistuspaikan tai tilaviinimyymälän yhteydessä olevien elintarvikehuoneistojen valvonta
- elintarvikealan toimijoiden ja kuluttajien neuvonta ja tiedottaminen, valtion viranomaisten avustaminen eläimistä saatavien elintarvikkeiden kansallisen vierasainevalvontaohjelman toteuttamisessa sekä elintarvikesäännösten mukaisten ilmoitusten ja raporttien tekeminen AVI:lle ja Ruokavirastolle
- osallistua alueellaan terveydelle vaarallisten tuotteiden takaisinvetoihin ja muihin toimenpiteisiin
- osallistua elintarvike- ja vesivälitteisten epidemioiden selvitystyön järjestämiseen kunnassa.

3. TOIMINNAN JATKUVA PARANTAMINEN

Elintarvikevalvontaa toteutetaan jatkuvan parantamisen Plan-Do-Check-Act (PDCA) periaatteen mukaisesti. Elintarvikevalvontasuunnitelmassa kuvataan

toiminnan suunnittelun, toteutuksen ja seurannan, arvioinnin ja raportoinnin sekä kehittämisen menettelyt.

3.1. Toiminnan suunnittelu (Plan)

Ympäristöterveydenhuollon elintarvikevalvontasuunnitelma laaditaan viranomaisvalvonnan toimijoihin ja kuluttajiin kohdistuvien vaikuttavuustavoitteiden toteuttamiseksi eli siten, että elintarvikevalvonta on virallista valvontaa koskevan asetuksen 9 artiklan vaatimusten mukaista, ehkäisee vaaroja ihmisen terveydelle ja suojaa kuluttajia taloudellisilta tappioilta. Valvonnan suunnittelussa huomioidaan myös yleisesti viranomaistoimintaa koskevat hyvän hallinnon perusteet (hallintolaki 434/2003), jotka takaavat asiakkaiden oikeusturvan toteutumisen. Tehokas valvonnan järjestäminen varmistaa kansantalouden näkökulmasta tarkoituksenmukaista viranomaisresurssien käyttöä. Valvontasuunnitelma päivitetään vuosittain.

3.2. Toteutus ja säännöllinen seuranta (Do)

Ympäristöterveydenhuollossa seurataan elintarvikevalvontasuunnitelman toteutumista säännöllisesti vuoden aikana, jotta valvonnan toimeenpanossa on mahdollista hyödyntää ajantasaista tietoa. Seurannan perusteella ympäristöterveysjohtaja kohdentaa tarvittaessa voimavaroja tarkoituksenmukaisesti lyhyelläkin aikavälillä. Valvontasuunnitelmassa kuvataan ympäristöterveydenhuollossa käytössä olevat toteutuksen seurannan menettelyt.

3.3. Arviointi ja raportointi (Check)

Ympäristöterveydenhuolto hyödyntää valvontatuloksiaan oman toimintansa kehittämisessä. Ympäristöterveydenhuollon valvontasuunnitelmaan sisällytetään suunnitelma elintarvikevalvonnan toteutumisen arvioinnista. Suunnitelmassa kuvataan, kuinka elintarvikevalvonnan seurannasta saatavia tietoja analysoidaan ja johtopäätöksiä hyödynnetään valvonnan suunnittelussa ja toteutuksessa vuosittain ja tarpeen mukaan pidemmällä aikavälillä. Suunnitelmassa kuvataan myös, miten ympäristöterveydenhuollossa hyödynnetään sisäisten ja ulkoisten auditointien sekä arviointi- ja ohjauskäyntien tuloksia.

3.4. Toiminnan kehittäminen (Act)

Ympäristöterveydenhuollossa kehitetään elintarvikevalvontaa VASUn ja ympäristöterveydenhuollon yhteisen valtakunnallisen valvontaohjelman kansallisten tavoitteiden mukaisesti. Aikaisempien valvontatulosten lisäksi kehittämisessä huomioidaan muut valvontaan vaikuttavat tekijät, kuten uudet riskit ja tutkimustieto, lainsäädännön ja toimintaympäristön muutokset ja auditointien tulokset.

4. VALVONTAKOhteet

Liitteessä 1 on listattu valvontakohteiden lukumäärät toimintatyypeittäin sekä niiden riskiluokitukset, tarkastustiheydet ja tarkastuksiin käytettävä keskimää-

räinen aika. Hyväksyntää edellyttäviä laitoksia on 17, rekisteröityjä elintarvikehuoneistoja 701 ja alkutuotannon kohteita 570, joista säännöllisen valvonnan kohteita 244. Kohdemäärä perustuu 2019 suoritettuun valvontakohteiden laskentaan. Tarkastusaikaa arvioitaessa on otettu huomioon kohteen ominaisuudet, kuten riskiluokitus ja valvontahistoria, tarkastuksen valmistelu ja sisältö sekä tarkastuskertomuksen laatiminen. Käytettävässä ajassa ei ole huomioitu matkaa valvontakohteeseen. Kainuun sotien valvonta-alueella välimatkat valvontakohteisiin voivat olla pitkiä. Vaikka matkoihin kuluu aikaa ei lasketa tarkastusaikaan, on sillä vaikutusta valvontaresursseihin.

4.1. Rekisteröimis- ja hyväksymismenettelyt

Elintarvikealan toimijan on tehtävä rekisteröinti-ilmoitus toiminnastaan viimeistään neljä viikkoa ennen toiminnan aloittamista tai olennaista muuttamista. Ilmoitusta ei tarvitse tehdä, jos toiminta ja siihen liittyvät riskit ovat vähäisiä ja toiminta on pienimuotoista. Myös alkutuotannon toimijan sekä kontaktimateriaalialan toimijan on ilmoitettava toimipaikastaan ja siellä harjoitettavasta toiminnasta. Lisäksi toiminnan keskeyttämisestä ja lopettamisesta on viivytyksettä tehtävä ilmoitus. Toimija tekee rekisteröinti-ilmoituksen ympäristöterveydenhuollon sähköiseen ilmoituspalveluun (ilppa), jonka kautta tiedot siirtyvät valvontarekisteriin (VATI).

Rekisteröinti-ilmoituksen käsittelystä annetaan toimijalle todistus. Käsittelyn yhteydessä suoritetaan valvontakohteen alustava riskinarviointi. Alustavaan riskinarviointiin perustuva ensimmäinen suunnitelmallinen tarkastus suoritetaan yhden, kolmen tai kuuden kuukauden kuluessa toiminnan aloittamisesta. Sen jälkeen tarkastustiheys määräytyy tarkastuksella tehtyjen havaintojen, riskinarvioinnin ja Ruokaviraston laatimien ohjeiden perusteella. Ilmoituksen käsittelyn jälkeen kohteesta tulee terveysvalvonnan valvontakohteeksi, joka on yleensä myös suunnitelmallisen valvonnan piirissä.

Elintarvikealan toimijan, joka käsittelee eläimistä peräisin olevia elintarvikkeita, on haettava toimivaltaiselta valvontaviranomaiselta elintarvikehuoneiston hyväksymistä ennen toiminnan aloittamista tai olennaista muuttamista. Lisäksi toiminnan keskeyttämisestä ja lopettamisesta on viivytyksettä tehtävä ilmoitus toimivaltaiselle valvontaviranomaiselle.

Toimivaltainen valvontaviranomainen tekee päätöksen elintarvikehuoneiston hyväksymisestä 60 vuorokauden kuluessa asian vireille tulosta. Viranomainen tallentaa tiedot elintarvikehuoneistosta ja sen hyväksymisestä VATIin. Hyväksymispäätöksen jälkeen kohde kuuluu suunnitelmallisen valvonnan piiriin.

4.2. Tarkastustiheys

Elintarvikevalvonnan tarkastukset perustuvat EU-säädöksiin, elintarvikelakiin ja sen nojalla annettuihin asetuksiin. Valvontaa suoritetaan riskiperusteisesti ja sopivalla tiheydellä. Tarkastustiheyden määrittämiseen käytetään Ruokaviraston valtakunnallista riskinarviointiohjetta (Ruokaviraston ohje 10503/4). Ohjeeseen sisältyy kriteerit perusvalvontatiheyden laskemiseen, mutta ei nostamiseen. Kohteiden tarkastustiheydestä voi poiketa vain perustellusta syystä ja

paikalliseen riskinarvioon perustuen. Riskinarvioon vaikuttavat esimerkiksi aikaisemmat valvontatulokset ja asiakaspalautteet.

5. RESURSSOINTI

5.1. Henkilöstön tehtävät, vastualueet ja velvollisuudet

Elintarvikevalvonta on jaettu terveysturvallisuuden ja eläinlääkintähuollon kesken. Terveysturvallisuuden vastuualueeseen elintarviketiimille kuuluu rekisteröityjen elintarvikehuoneistojen valvonta. Eläinlääkintähuollon vastuualueelle kuuluu hyväksyttävien elintarvikehuoneistojen ja eläinperäisten alkutuotteiden valvonta. Lisäksi eläinlääkärille kuuluvat elintarvikevalvonnassa valvontatehtävät, joihin vaaditaan eläinlääkärin pätevyys.

Elintarvikevalvontaviranomaiselle kuuluvat tehtävät on pääosin delegoitu ympäristöterveydenhuollon viranhaltijoille Kainuun sote -kuntayhtymän hallituksen päätöksellä 16.6.2021 § 186.

Elintarvikevalvonnan suunnitelmalliseen valvontaan käytetään vuosittain aikaa n. 0,8 htv. Kaikkiaan elintarvikevalvontaan on käytettävissä n. 5,3 htv. Elintarvikevalvonnan suunnitelmalliseen valvontaan käytettävissä olevia resursseja vähentävät muut ympäristöterveydenhuollon tehtävät kuten esimerkiksi ohjeiden ja lausuntojen laatiminen, laatutyö ja VATIin liittyvät päivitykset. Valvonnan resursseissa pyritään ottamaan huomioon myös tulevan sote-uudistuksen valmistelu ympäristöterveydenhuollon osalta ja siihen liittyvät mahdolliset muutokset organisaatiossa.

5.2. Perehdytys- ja koulutussuunnitelma

Uusien henkilöiden perehdyttämiseen on laadittu perehdytysohjeet. Valvontayksikössä osallistutaan Ruokaviraston ja aluehallintoviraston järjestämiin koulutuksiin. Lisäksi osallistutaan muiden tahojen järjestämiin elintarvikevalvontaan liittyviin koulutuksiin. Toimisto kirjaa koulutuksiin osallistumiset koulutusrekisteriin.

Jokaisen työntekijän koulutustarve ja työn tavoitteet sekä niiden toteutuminen käydään läpi vuosittain henkilökohtaisissa kehityskeskusteluissa.

6. VALVONTAMENETTELYT

6.1. Tarkastukset

6.1.1. Tarkastusten tavoite, sisältö ja toteutus

Tarkastusten tavoitteet ja sisällöt suunnitellaan riskiperusteisesti eri valvontakohdetoimintatyypeille. Tavoitteena on, että tarkastukset kattavat riskiperusteisesti määriteltyjen tarkastuskertojen kautta valvontakohteen omavalvonnan, tilat, olosuhteet ja toimintatavat mukaan lukien myyntitavat, asiakirjat, tuotteet

ja tuotteista annettavat tiedot niin pakkauksessa, etämyynnissä kuin markkinoinnissa.

Elintarvikehuoneistojen valvontasuunnitelman mukaiset tarkastukset tehdään pääasiassa Oiva-arviointijärjestelmän mukaisesti. Kaikki Oiva-tarkastusohjeiden sisältämät asiat tarkastetaan vähintään kerran kolmen vuoden aikana, jos asiaa sovelletaan kohteessa. Asiakokonaisuuksia tai asioita valvotaan kohteessa riskiperusteisesti useammin kuin kerran kolmessa vuodessa, jos niiden tila voi muuttua nopeasti ja epäkohdat niissä vaikuttavat välittömästi ja olennaisesti elintarviketurvallisuuteen.

Tarkastukset pyritään tekemään ennalta ilmoittamatta, ajankohtana kun valvontakohteessa on toimintaa. Tarkastukset tehdään pääsääntöisesti kohteessa paikan päällä. Valvontakäyntejä voidaan tehdä myös kotirauhan piiriin kuuluvissa pysyväisluonteiseen asumiseen käytetyissä tiloissa, jos tarkastuksen tekeminen on välttämätöntä tarkastuksen kohteena olevien seikkojen selvittämiseksi. Tällaisen tarkastuksen saa tehdä ainoastaan toimivaltainen valvontaviranomainen. Tarkastus voidaan toteuttaa myös etätarkastuksina (asiakirjatarkastus). Tarvittaessa suoritetaan uusintatarkastuksia ja käytetään elintarvikelain mukaisia pakkokeinoja. Uusintatarkastuskäynti voidaan korvata toimijan kirjallisella ilmoituksella, valokuvilla tai videotallenteilla.

Vuonna 2022 tarkastukset on suunniteltu tehtäväksi liitteen 1 mukaisesti.

Vuoden 2022 valvonnassa painotetaan elintarviketurvallisuutta ja kuluttajien tiedonsaantia heikentäviä asioita kuten

- kunnossapitoa (Oiva-rivit 2.2. ja 2.3)
- puhtaanapitoa (Oiva-rivit 3.1 ja 3.2)
- lämpötilavalvontaa (Oiva-rivit 6.2 ja 6.4)
- markkinointia (Oiva-rivi 13.3)
- jäljitettävyyttä (Oiva-rivit 16.1 ja 16.9.)
- takaisinvetoja (Oiva-rivi 16.6).

Lisäksi Ruokavirasto on asettanut vuodelle 2022 tavoitteeksi, että kunnissa

- osallistutaan valvojan työkalupakin (ohjeita valvontatyöhön) suunnitteluun
- päivitetään VATIn kohdetoiminnot sekä päivitetään kuntien vastuulle siirtynyt eläinperäisten elintarvikkeiden sisämarkkinatuonti
- osallistutaan VATIn jatkuvaan kehittämiseen
- osallistutaan elintarvikeketjun rikollisuuden torjunnan kehittämiseen sekä petosten valvonnan ja torjunnan valmiuden kehittämiseen luonnonmukaisessa tuotannossa 2020–2022
- osallistutaan pandemiavalmiuden kehittämiseen elintarvikevalvonnassa ja eläinlääkintähuollossa.

Terveysvalvonnan omana projektina vuonna 2022 toteutetaan kotipalvelualueiden lämpötilojen seuranta kuljetuksen aikana. Tästä laaditaan erillinen projektisuunnitelma.

Lisäksi varaudutaan mahdollisiin Euroopan komission esittämiin valvontaohjelmiin ja koordinoituihin valvontahankkeisiin.

6.1.2. Valvontakirjanpito

Valvontatiedot raportoidaan valtakunnallisen tietojärjestelmän (VATI) kautta valtakunnalliseen valvontatietorekisteriin. Suunnitelmallisen valvonnan valvontatulokset julkaistaan valtakunnallisessa valvontatietojen julkistamisjärjestelmässä (Oivahymy.fi). Tietojärjestelmien rekisteriselosteet löytyvät Ruokaviraston internetsivuilta.

6.1.3. Virallisen valvonnan perusteella käynnistettävät toimet

Valvontaviranomaisen on ryhdyttävä toimenpiteisiin, jos toimijan todetaan jättävän noudattamatta säännöksiä. Kainuun sotessa hallinnollisten pakkokeinojen käyttö on delegoitu ympäristöterveydenhuollon viranhaltijoille. Ympäristöterveydenhuollossa on valmiudet hallinnollisten pakkokeinojen käyttöön.

6.1.4. Maksut

Valvontasuunnitelmaan perustuvat säännölliset tarkastukset ja elintarvikemääräysten noudattamatta jättämiseen liittyvät tarkastukset ovat maksullisia. Valvontasuunnitelmaan perustuvasta tarkastuksesta peritään valvontamaksu, joka perustuu tarkastukseen käytettyyn aikaan ja Ruokaviraston tekemään toimintatyyppikohtaiseen riskinarviointitaulukkoon. Maksut on määritelty Kainuun soten hallituksen hyväksymässä maksutaksassa.

Vuoden 2022 alusta alkaen ympäristöterveydenhuolto perii vuosittain 150 euron suuruisen valvonnan perusmaksun elintarvikelain (297/2021) mukaisesti suunnitelmallisen elintarvikevalvonnan piirissä olevalta valvontakohteilta. Valvonnan perusmaksu on veroluonteinen maksu, se ei määräydy valvontatarpeen mukaisesti.

Perusmaksu koskee kaikkia toimipaikkoja, joilla on hyväksyntä tai joilta edellytetään ilmoitusta rekisteröintiä varten eli käytännössä valvonnan perusmaksu koskee lähes kaikkia kunnan valvomia elintarvikehuoneistoja ja elintarviketoimintoja sekä elintarvikekontaktimateriaalitoimijoita. Osa pienemmistä toimijoista on vapautettu valvonnan perusmaksusta.

VATI-rekisterissä olevien valvontakohteiden läpikäynti liittyen valvonnan perusmaksusta vapauttamiseen sitoo resursseja suunnitelmallisesta valvonnasta.

6.2. Näytteenotto

Näytteenotolla pyritään seuraamaan elintarvikkeiden mahdollisia riskejä, etenkin mikrobiologisia riskejä sekä omavalvonnan toimivuutta. Näytteenotto pyritään kohdentamaan tuotteisiin ja ominaisuuksiin, joihin kohteen toimija voi itse vaikuttaa. Valvontanäytteisiin eivät sisälly ruokamyrkytys- ja valitusnäytteet,

kansallisen salmonellavalvontaohjelman näytteet eivätkä säännölliseen valvontaan kuulumattomat projektinäytteet.

Näytteenottoa suunnataan kohdetyyppien riskitason, kohteesta saatujen aiempien kokemusten ja omavalvonnan toimivuuden mukaan sekä käytettävissä olevien henkilövoimavarojen mukaan. Elintarvikehuoneistojen ja laitosten itse toteuttama omavalvontanäytteenotto otetaan huomioon valvontanäytteenotossa. Liha- ja kala-alan laitosten valvonnassa kiinnitetään erityistä huomiota omavalvontanäytteenoton toteutumiseen. Viranomaisnäytteitä otetaan riskialttiimmista kohteista (kalanjalostus- ja maitoalan laitokset).

Torjunta-ainejäätutkimuksia ja muita kemiallisia erityistutkimuksia tehdään valtakunnallisten projektien yhteydessä Tullilaboratorion ja Ruokaviraston suunnitelmien mukaisesti.

Laboratoriopalveluiden kilpailutus on vuoden 2022 valvontasuunnitelman päivityksen aikaan vielä kesken. Kilpailutuksen päättymiseen asti näytteet toimitetaan tutkittavaksi Savo-Karjala Ympäristötutkimus Oy:n laboratorioon.

Näytteenotto suunnataan riskinarvioinnin ja saadun kokemuksen perusteella vuonna 2022 seuraavasti:

- Liha-, kala- ja maitoalan laitoksista otetaan tuote- ja pintapuhtausnäytteitä listerian määrittämistä varten. Kala-alan laitoksissa näytteenotto keskittetään jalostettuja tuotteita valmistaviin laitoksiin. Pintapuhtausnäytteitä otetaan 3-5 kpl / laitos ja elintarvikenäytteitä 1-5 kpl / laitos. Näytteenotossa huomioidaan toimijan omavalvontanäytteenotto.
- Toteutetaan Ruokaviraston näytteenottopyynnöt (mm. vierasainevalvonta) ja otetaan mahdolliset Ruokaviraston projektinäytteet.
- Osallistutaan ympäristöterveydenhuollon käyttämän laboratorion järjestämiin näytteenottoprojekteihin.

6.3. Ohjaus, neuvonta, kouluttaminen ja muu viestintä

Suunnitelmallisen valvonnan lisäksi resursseja varataan asiakkaiden ohjaukseen, neuvontaan ja koulutukseen sekä muuhun ennakoimattomaan työhön kuten esimerkiksi asiakasvalituksiin, ruokamyrkytysten selvittämiseen ja takaisinvetojen hoitamiseen.

Ympäristöterveydenhuollossa on laadittu laatujärjestelmä, jossa on mm. erilaisia ohjeita asiakkaiden ohjaukseen ja neuvontaa varten. Ympäristöterveydenhuollon laatujärjestelmä on osa Kainuun sotien laatujärjestelmää.

Ympäristöterveydenhuollossa ohjausta ja neuvontaa annetaan yksittäiselle asiakkaalle puhelimitse, sähköpostilla sekä tarkastusten yhteydessä. Mikäli on tarvetta tiedottaa laajemmin, voidaan tiedottamiseen käyttää Kainuun sotien internetsivuja tai facebookia. Tarvittaessa otetaan yhteys Kainuun sotien viestintäyksikköön.

Toimijoiden ja kuluttajien neuvontaan ja ohjaukseen käytettävästä työajasta pidetään erillistä kirjanpitoa. Tiedot ohjaukseen ja neuvontaan käytetystä työajasta kootaan vuosittain.

7. VARAUTUMINEN ELINTARVIKKEIDEN AIHEUTTAMIIN VAARATILANTEISIIN

Ruokamyrkytysten hoito ja varautuminen häiriötilanteisiin on kuvattu ympäristöterveydenhuollon yhteisessä valvontasuunnitelmassa.

Elintarvikkeiden ja veden välityksellä leviävien epidemioiden selvittämistä varten on laadittu suunnitelma ja suunnitelmaa päivitetään säännöllisesti. Kainuun soten hallitus on nimennyt selvitystyöryhmän epidemioiden selvittämistä varten 24.2.2021 § 40. Häiriötilanteessa käytössä olevat resurssit kohdennetaan häiriötilanteen selvittämiseen.

Jos terveysvaarallista elintarviketta epäillään olevan kuntayhtymän alueen valvontakohteessa, ryhdytään välittömiin toimenpiteisiin elintarvikkeiden markkinoilta poistamiseksi. Markkinoilta poistamisessa noudatetaan Ruokaviraston ohjetta elintarvikealan toimijoille takaisinvedosta sekä ilmoittamisesta viranomaisille ja kuluttajille.

Euroopan komissio pitää yllä nopean hälytyksen järjestelmää (RASFF), jonka avulla tiedotetaan jäsenvaltioille sähköisesti terveysvaaraa aiheuttavista elintarvikkeista ja rehuista. Elintarvikkeiden osalta selvitetään elintarvikkeen esiintymisen todennäköisyyttä alueella ennen valvontatoimenpiteiden suunnittelua.

8. SUUNNITELMALLISEN VALVONNAN TOTEUTUMISEN SEURANTA, ARVIOINTI JA RAPORTOINTI

Valvontasuunnitelman toteutumista seurataan säännöllisesti noin kerran kuukaudessa vastuualuepalavereissa. Elintarviketiimin palavereissa voidaan arvioida valvontaresurssien ohjaamista tarkastuksilla havaittujen epäkohtien valvontaan tai suunnitella tarkastusten painottamista jollekin tietylle valvonnan sektorille.

Tarvittaessa tiimipalavereissa käydään läpi mahdollisten valvonta- ja näytteenottoprojektien tulokset sekä päätetään mahdollisista jatkotoimenpiteistä.

Aluehallintovirasto ohjaa ympäristöterveydenhuoltoa alueellaan ja arvioi kuntien ympäristöterveydenhuollon suunnitelmallista valvontaa ja valvonnan järjestämistä. Tätä tehtävää aluehallintovirasto toteuttaa mm. arviointi- ja ohjauskäynneillä.

Arviointi- ja ohjauskäynnillä tarkoitetaan järjestelmällistä tarkastelua, jolla selvitetään valvontayksikön toiminnan lainsäädännön- ja suunnitelmien mukaisuutta. Käynnin tavoitteena on ohjata valvonnan laatua ja yhdenmukaisuutta yleisesti sekä edistää resurssien tarkoituksenmukaista käyttöä kehittämällä

valvonnan riskiperusteisuutta ja tehokkuutta. Arviointi- ja ohjauksen käynnillä esitetyt asiat huomioidaan toimintaa kehitettäessä.

Elintarvikevalvonnan toteutuminen arvioidaan vuosittain ja raportoidaan VYHA-järjestelmän kautta aluehallintovirastolle.

Elintarvikevalvonnan suunnitelmalliset tarkastukset vuosina 2020–2024

ILMOITUSTA EDELLYTTÄVÄ TOIMINTA

	toiminta	riskiluokka	tark/v	Kohdemäärä	Tarkastusaika	Suunnitelma vuosi		
						2022	2023	2024
Elintarvikkeiden valm. Ei maito/ liha/ kala/muna/ vilja-kasvis								
Juomien valmistus	3	2	0,5	2	3	1	1	1
Makeisten valmistus	3	2	0,5	2	2	1	1	1
Muu valmistus	3	2	0,5	11	3	5	6	5
Pitkälle jalostettujen eläinperäisten tuotteiden valmistus	3	2	0,5		3			
Elintarvike kontaktimateriaalit								
Elintarvike kontaktimateriaalit	1	1	0,35	2	2		2	
Elintarvikkeiden kuljekset								
Elintarvikkeiden kuljetus	1	1	0,35	22	2	7	8	7
Elintarvikkeiden kuljetus jäädytettynä	1	1	0,35	1	2		1	
Elintarvikkeiden kuljetus lämpimänä	2	1	0,35		2			
Elintarvikkeiden pakastekuljetus	2	1	0,35		2			
Elintarvikkeiden myynti								
Elintarvikkeiden tukkumyynti	2	1	0,35	4	2	1	2	1
Elintarvikkeiden vähittäismyynti	2-3	2-3	0,35-0,5	142	3	48	48	48
Kuluttajan tuotteiden käsittely, eläimistä saatavat elintarvikkeet								
Ulkomyyntialue				10	2			
Elintarvikkeiden tarjoilu								
Grilli- tai pikaruokatoiminta	2	2	0,5	51	3	26	25	26
Kahvilatoiminta	1	1	0,35	97	2	32	33	32
Pubitoiminta	1	1	0,35	20	2	6	7	6
Ravintolatoiminta	3	3	1	93	3	93	93	93
Suurtilaus. Keskuskeittiötoiminta	4	4	2	35	3	70	70	70
Pitopalvelutoiminta	1	2	0,5	15	3	8	7	8
Suurtilaus. Laitoskeittiötoiminta (koulut, sairaalat, ym)	3	2	0,5	48	3	24	24	24
Suurtilaus tarjoilukeittiötoiminta	2	2	0,5	91	3	46	45	46
Elintarvikkeiden varastointi ja pakastaminen								
Elintarvikkeiden pakastaminen	1	1	0,35	5	2	1	2	1
Elintarvikkeiden pakkaaminen	1	1	0,35		2			
Eläimistä saatavien elintarvikkeiden varastointi	1	1	0,35	1	2			1
Muu elintarvikkeiden varastointi	1	1	0,35	6	2	2	2	2
Kala-ala								
Kalajalosteiden valmistus	3	4-6	2-4	8	3	12	12	12
Tuoreiden kalastustuotteiden käsittely	2	3-4	1-2	12	3	12	12	12
Liha-ala								
Jauhelihnan valmistus	2	3-6	1-4					
Leikkaamo	2	3-6	1-4					
Lihavalmisteiden valmistus (kypsiä)	3	4-6	2-6	3	5	3	3	3
Mekaaninen lihanerotus	2	3-6	1-4					
Muu liha-alan valmistus	3	4-6	2-6					
Pakkaaminen	2	3-6	1-4					
Pienteurastus	3	4-6	2-6					
Raakalihavalmisteiden valmistus	2	3-6	1-4					
Teurastus								
Maitoala								
Jauheiden valmistus	1	3-4	1-2					
Juuston valmistus	1-2	3-6	1-4					
Jäätelön valmistus	1-2	3-6	1-4	1	4	1	1	1
Maitonesteiden valmistus	1	3-4	1-2					
Muu maitoalan valmistus	1	3-4	1-2					
Voin ja ravintorasvojen valmistus	1-2	3-6	1-4					
Muna-ala								
Munapakkaamo	1	3-4	1-2	1	3	1	1	1
Munatuotteiden valmistus	2	3-4	1-2					
Vilja-kasviala								
Kasvis- marja- ja hedelmätuotteiden valmistus	3	2-3	0,5-1	18	3	9	9	9
Leipomotuotteiden valmistus	3	2-3	0,5-1	12	3	6	6	6
Muiden viljatuotteiden valmistus	3	2	0,5					
Myllytoiminta	2	1-2	0,35-0,5					
Pakkaamatoiminta, vähäistä kauppakunnostusta	1	1-2	0,35-0,5	5	2	2	2	2
Ruoka- ja kahvileipien valmistus	3	2-3	0,5-1	8	3	4	4	4
Vähäriskinen toiminta elintarvikehuoneistossa								
Vähäriskinen, Lihan käsittely	1	1	0,35	1	1		1	
Alkutuotanto								
Alkutuotannon tuotteiden kuljetus								
Hunajatuotanto					6			
Itujentuotanto			1					
Kalastus					34			
Lihantuotanto					103			
Maidontuotanto			0,2		170	34	34	34
Munantuotanto			0,2		8	2	1	2
Peltoviljely					183			
Puutarhaviljely, avomaa			0,3		56	18	19	18
Puutarhaviljely, kasvihuone			0,2		1			1
Sienimöt								
Siitosmunantuotanto								
Vesiviljely			0,2		9	2	1	3

Ilmoitettuja elintarvikehuoneistoja 701
Laitoksia 16
Alkutuotannon kohteita, josta säännöllisen valvonnan kohteita 570
244

Valvonta tarve vuosittain

397 +87 tarkastusta riippuen vaihteluvälistä
27 laitostarkastusta
57 tarkastusta

Lisäksi alkutuotannon tarkastuksia

481 minimissään tarkastusta/ vuosi

Suunnitelmallisen valvonnan ajankäyttö

1271 tuntia
0,77 htv

KAINUUN SOSIAALI- JA TERVEYDENHUOLLON KUNTAYHTYMÄ
YMPÄRISTÖTERVEYDENHUOLTO

Terveydensuojeluvalvonnan valvontasuunnitelma vuosille 2020 – 2024

Päivitys vuodelle 2022

Hyväksytty sote-kuntayhtymän yhtymähallituksessa
15.12.2021 § 406

SISÄLLYSLUETTELO

1. JOHDANTO	3
2. SUUNNITELMALLINEN VALVONTA	3
2.1 VALVONNAN HENKILÖSTÖVOIMAVARAT	3
2.2 SUUNNITELMALLISEN VALVONNAN KOHTEET	4
3. VALVONNAN PAINOPISTEALUEET	5
4. TARKASTUSTEN MÄÄRITTELY JA VALVONNAN MAKSULLISUUS	6
5. TARKASTUSTEN SISÄLTÖ JA TARKASTUKSEEN KÄYTETTÄVÄ AIKA	6
5.1 TARKASTUSTEN SISÄLTÖ	6
5.2 TARKASTUKSEEN KÄYTETTÄVÄ AIKA	11
6. TARKASTUSTIHEYS JA RISKINARVIOINTI	11
7. NÄYTTEENOTTO JA KÄYTETTÄVÄT LABORATORIOT	12
7.1 VALVONTANÄYTTEET	12
7.2 LABORATORIOT, JOHON VALVONTA TUKEUTUU	13
8. MUUTOKSET SÄÄDÖKSISSÄ JA VIRANOMAISOHJEISSA	13

LIITE 1 Terveystieteiden laitoksen mukaisen valvonnan suunnitelmalliset tarkastukset vuosina 2020–2024

1. JOHDANTO

Kunnan tehtävänä on edistää ja valvoa terveydensuojelua siten, että asukkaille turvataan terveellinen elinympäristö. Terveydensuojelulain tavoitteena on suojella ihmisen terveyttä mm. huomioimalla terveydensuojelu yhteiskunnan eri toimintoja suunniteltaessa. Terveydensuojeluun kuuluu terveyshaittojen ennalta ehkäisy sekä todettujen haittojen poistaminen tai vähentäminen. Terveyshaittoja voi syntyä esimerkiksi talousveden ja uimaveden huonosta laadusta, puutteellisesta hygieniasta sekä asuntojen, koulujen ja julkisten tilojen sisäilmaongelmien seurauksena. Kunnan on tiedotettava terveydensuojelusta ja järjestettävä terveydensuojelua koskevaa ohjausta ja neuvontaa.

Kunnan on laadittava ja hyväksyttävä säännöllistä valvontaa koskeva terveydensuojelun valvontasuunnitelma (*kunnan valvontasuunnitelma*). Valvonnan tulee olla laadukasta, riskiperusteista ja terveyshaittoja ehkäisevää. Kunnan valvontasuunnitelmassa tulee ottaa huomioon terveydensuojelulaissa 4 a §:ssä tarkoitettu valvontaohjelma paikallisten tarpeiden mukaisesti. Valvontasuunnitelma on tarkistettava tarvittaessa. Tavoitteena on yhtenäistää valvontakäytäntöjä koko maassa ja saattaa toiminnanharjoittajat samanarvoiseen asemaan valvonnan tiheyden ja laadun osalta sekä valvontaa suuntaavien painopisteiden avulla kohdistaa rajalliset valvontaresurssit tehokkaasti ja suunnitelmallisesti edistämään elinympäristön terveyttä.

Suunnitelma on laadittu terveydensuojelulain (763/1994) 6 §:n mukaisesti terveydensuojelun valvontasuunnitelmaksi ja se koskee vuosien 2020-2024 suunnitelmallista valvontaa ja jota on päivitetty koskemaan vuotta 2022.

2. SUUNNITELMALLINEN VALVONTA

2.1 Valvonnan henkilöstövoimavarat

Terveydensuojeluvalvontaa tehdään muiden tehtäväalueiden ohella terveystarkastajien työnjaon mukaisesti. Terveydensuojelun suunnitelmalliseen valvontaan käytetään vuosittain noin 0,5 htv.

Suunnitelmallisen valvonnan lisäksi valvontasuunnitelmassa huomioidaan toiminnan kehittäminen ja muu terveydensuojelulain mukainen valvonta sekä siihen varattavat henkilöresurssit ja työaika. Em. tehtäviin kuuluvat mm.:

- ilmoitusten ja hakemusten käsittely
- häiriötilannesuunnitelmien laatiminen ja yhteensovittaminen mm. kuntien valmiussuunnitelmien kanssa sekä häiriötilanteiden harjoittelu
- epidemiaselvitykset
- asumisterveysasiat
- asiakasyhteydenotot sekä näihin liittyvät selvitykset ja valvontatoimet
- sidosryhmäyhteistyö ja lausunnot muille viranomaisille
- toimiminen terveydensuojeluasioiden asiantuntijana, neuvojana ja ohjaajana
- toiminnan kehittäminen.

Valvontasuunnitelman ulkopuolisia kohteita valvotaan yhteydenottojen perusteella. Nämä suunnittelemattomat valvontatapaukset ovat ensisijaisia suhteessa säännölliseen valvontaan, sillä yleensä niiden taustalla on terveyshaittaepäily.

Seuraavassa tuodaan esille paikallisia erityispiirteitä, jotka vaikuttavat muuhun kuin suunnitelmalliseen valvontaan käytettäviin resursseihin.

Ympäristöterveydellä tarkoitetaan myös sitä teoriaa ja niitä käytännön toimenpiteitä, joilla arvioidaan ja hallitaan ympäristössä olevia terveyteen vaikuttavia tekijöitä.

Voimavaroja on suunnattava paljon kaivostoimintaan liittyviin terveydensuojeluviranomaisen tehtäviin. Näihin kuuluvat mm. sidosryhmäyhteistyö, lausuntojen antaminen ja terveydensuojelun asiantuntijana toimiminen. Kainuussa on myös voimakkaasti lisääntynyt tuulivoimahankkeiden suunnittelu, joka osaltaan vaatii ympäristöstä aiheutuvien terveyshaittojen arviointia.

Kainuussa korostuu myös matkailuun liittyvät tehtävät. Matkailupaikkakunnilla tiettyjä kohdetoimintoja on paljon. Erityisesti sesonkiaikana valvontatehtävät sekä valitukseen liittyvät tehtävät lisääntyvät, koska tapahtumiin liittyy paljon oheistoimintaa, jotka ovat terveysvalvonnan valvontakohteita. Sesongit ja suurtapahtumat vaikuttavat välillisesti myös kunnan perustoimintoihin. Riskinhallinta on merkittävässä roolissa, kun paikkakunnan väkiluku kasvaa lyhyellä ajalla merkittävästi. Esimerkkeinä Kainuun kasvavasta matkailusta ovat Suomussalmen Hossan kansallispuiston toiminta, Kuhmon kamarimusiikkijuhlat, Kainuun Rastiviikot, Ukkohallan ja Paljakan alueen toimintojen kehittäminen ja Sotkamossa Vuokatin toiminnot.

Kainuun paikalliset valvontatarpeet vaikuttavat häiriötilannesuunnitelmien päivittämistarpeeseen. Etenkin epidemioihin varautuminen on tärkeää huomioiden edellä mainitut paikalliset valvontatarpeet.

2.2 Suunnitelmallisen valvonnan kohteet

Suunnitelmallisen valvonnan kohteita ovat ilmoitusvelvollisuuden alaiset huoneistot mm. koulut, päiväkodit, vanhainkodit, kokoontumishuoneistot sekä uimahallit, kylpylät, liikuntatilat ja vedenjakelualueet. Kohteet on rekisteröity valtakunnalliseen VATI-järjestelmään, johon myös kaikki tarkastukset, näytteenotot, toimenpidepyynnöt jne. kirjataan. Kohteet, joissa oleskelu on lyhytaikaista ja jotka todennäköisesti eivät aiheuta terveyshaittaa, eivät enää ole ilmoitusvelvollisia.

Terveydensuojeluviranomainen antaa ilmoituksen tekijälle todistuksen ilmoituksen vastaanottamisesta, käsittelee ilmoituksen ja tekee tarvittaessa 45 §:ssä tarkoitetun tarkastuksen. Ilmoituksesta on tarvittaessa annettava tieto huoneiston sijaintipaikan rakennusvalvontaviranomaiselle.

Kotirauhan piiriin kuuluviin tiloihin perustettavasta TsL:n13 §:n mukaisesta ilmoitusvelvollisesta toiminnasta on tehtävä ilmoitus terveydensuojeluviranomaiselle. Viranomaisella saa tiedon toiminnan harjoittajasta ja voi antaa ohjausta ja neuvontaa. Ilmoituksen käsittelystä voi periä terveydensuojelulain mukaisen maksun. Toimintaa ei kuitenkaan voida valvoa suunnitelmallisena valvontana. Kotirauhan piiriin kuuluviin tiloihin voidaan tehdä tarkastus ainoastaan, mikäli epäillään vakavaa terveyshaittaa. Tällöin tarkastuksen tekemiseen on oltava kunnan terveydensuojeluviranomaisen antama kirjallinen määräys. Kotirauhan piiriin kuuluvana tilana ei pidetä sellaista tilaa, jossa on erillinen sisäänkäynti ja tiloja ei käytetä vakituiseen asumiseen. Nämä tilat voivat siten kuulua myös suunnitelmallisen valvonnan piiriin.

3. VALVONNAN PAINOPISTEALUEET

Valvira on valtakunnallisessa terveydensuojelun valvontaohjelmassa vuosille 2020–2024 määrittänyt painopisteet seuraavasti:

Kohde	Terveydensuojelun painopisteet (2020–2024)
Omavalvonnan tukeminen	<ul style="list-style-type: none"> • Valvontakohteiden riskinarvioinnin näkökulmasta omavalvonnalla ja sen toimivuudella on merkittävä rooli. • Voidaan toteuttaa tarkastuskäynnillä tai esim. toiminnanharjoittajille lähetetyllä lyhyellä kyselyllä, jonka tuloksia voidaan hyödyntää mm. riskinarvioinnissa, toiminnanharjoittajille suunnatussa neuvonnassa, ohjauksessa ja koulutuksissa. • Talousveden laatuun vaikuttavien riskien arviointi ja -hallinta yhdessä talousvettä toimittavan laitoksen kanssa ja valvontatutkimusohjelman päivittäminen.
Elinympäristöterveyden edistäminen	<ul style="list-style-type: none"> • Elinympäristöterveyden edistäminen osana kuntien strategia- ja hyvinvointityötä. • Terveyshaittojen tunnistaminen ja ennaltaehkäisy mm. viranomaisten yhteistyönä (rakennusvalvonta, kaavoitus, kunnan ympäristönsuojeluviranomainen, ELY-keskus, alkoholivalvonta, terveydenhuolto, työsuojelu, kunnan ja AVI:n sosiaalihuollon valvontaviranomaiset). • Häiriötilanteisiin varautuminen ja suunnitelmien yhteensovittaminen (eri viranomaiset, laitokset, kuntien johto jne.) sekä valmiusharjoitukset.

Ohjelmakaudella valvontaa painotetaan Valviran esittämille painopistealueille. Terveydensuojeluviranomaisen tehtävänä on valvonnassa varmistaa, että toimija on tietoinen oman toimintansa riskeistä ja niiden hallintakeinoista.

Suunnitelmallisen valvonnan tarkastukset, valvontakohteet ja niiden lukumäärä on esitetty liitteessä (liite 1).

4. TARKASTUSTEN MÄÄRITTELY JA VALVONNAN MAKSULLISUUS

Terveydensuojelulain mukaisen valvontatarkastuksen tavoite on selvittää aiheutuuko toiminnasta terveyshaittaa tai -vaaraa tai esiintyykö sellaisia tekijöitä ja olosuhteita, joista johtuen terveyshaitta voi syntyä. Mikäli tarkastuksessa todetaan puutteita toiminnassa tai olosuhteissa, annetaan haitan estämiseksi ja tilanteen korjaamiseksi tarpeelliset ohjeet, toimenpidekehotukset tai -määräykset.

Ympäristöterveydenhuolto valvoo terveydensuojelulain tarkoittamia kohteita suunnitelmallisesti tekemällä tarkastuksia ja uusintatarkastuksia sekä ottamalla näytteitä. Nämä säännöllisen valvonnan toimenpiteet ovat maksullisia.

Hallituksen esityksessä (HE 140/2021) ehdotetaan muutettavaksi terveydensuojelulakia valvonnan maksullisuuden osalta. Toiminnanharjoittajilta perittäisiin jatkossa veroluonteinen vuotuinen valvonnan perusmaksu niistä toimipaikoista ja toiminnoista, joiden käyttöönotosta tai aloittamisesta toiminnanharjoittajalla on velvollisuus ilmoittaa tai jotka edellyttävät hyväksyntää. Maksu olisi määrältään 150 euroa. Eräät toiminnanharjoittajat, joiden toiminta on pieni- muotoista, jäisivät kuitenkin maksuvelvollisuuden ulkopuolelle. Esityksellä myös täsmennettäisiin, mitkä toiminnanharjoittajat olisivat velvollisia ilmoittamaan toimipaikkojen käyttöönotosta ja toimintojen aloittamisesta. Lisäksi lain muutoksenhakusäännöstä päivitetäisiin vastamaan yleislainsäädännön muutoksenhakua koskevia uudistuksia.

Esityksen tarkoituksena on yhdenmukaistaa terveydensuojeluvalvonnan ja elintarvikevalvonnan perusmaksuja.

Laki on tarkoitettu tulemaan voimaan 1.1.2022 samaan aikaan kuin elintarvikelain vastaavaa säännöstä valvonnan perusmaksusta aletaan soveltaa.

5. TARKASTUSTEN SISÄLTÖ JA TARKASTUKSEEN KÄYTETTÄVÄ AIKA

5.1 Tarkastusten sisältö

Tarkastus

Tarkastus on säännölliseen valvontaan kuuluva ennalta sovittu tarkastus. Tarkastuksella selvitetään, harjoitetaanko tarkastettavassa kohteessa elinympäristöön vaikuttavaa toimintaa siten, ettei siitä synny terveyshaittoja. Tarkastukseen liittyy usein ohjausta ja neuvontaa sekä mahdollisesti näytteenottoa ja mittauksia.

Toiminnanharjoittajalle lähetetään tarvittaessa ennakolta tieto tulevasta tarkastuksesta ja siinä mahdollisesti tarvittavista asiakirjoista. Asiakirjat voidaan pyytää toimittamaan valvontaviranomaiselle ennen tarkastusta.

Tarkastusten sisällöt määritellään valvontakohdetyyppien mukaan tarkemmin laatukäsikirjan työ- ja tarkastusohjeissa, joissa otetaan huomioon oleelliset terveyteen ja turvallisuuteen vaikuttavat tekijät.

Valvontakohdetyypin tarkastusten yleinen sisältö

Kohdetyypit	Tarkastuksella huomioidaan
Julkinen majoitushuoneisto <ul style="list-style-type: none"> • hotellit • matkustajakodit ja muu majoitus • leirikeskukset tai vastaavat majoituskohteet 	<ul style="list-style-type: none"> ✓ vastaako toiminta siitä tehtyä ilmoitusta ja mahdollisesti siitä tehtyä päätöstä ✓ omavalvonta ✓ onko aikaisemmilla tarkastuksilla havaitut epäkohdat korjattu ✓ yleinen siisteys, siivousohjelma ja välineet ✓ rakenteiden ja pintojen kunto ja ylläpito ✓ varustelutaso ✓ majoitustilat, yleiset tilat, käymälät ja pesu- ja saunatilat ✓ sisäilman laatu ja ilmanvaihto ✓ toiminnan aiheuttama melu ✓ asiakasmäärät ✓ tilojen soveltuminen käyttötarkoitukseen ✓ harjoitettavan toiminnan laatu ✓ käytettävän talousveden laatu ✓ jätehuollon järjestelyt
Yleinen uimahalli, uima-allas, uimala tai kylpylä <ul style="list-style-type: none"> • uimahalli • uima-allas, uimala • kylpylät ja vesipuistot 	<ul style="list-style-type: none"> ✓ vastaako toiminta siitä tehtyä ilmoitusta ja mahdollisesti siitä tehtyä päätöstä ✓ omavalvonta ✓ onko aikaisemmilla tarkastuksilla havaitut epäkohdat korjattu ✓ henkilöstön allasvesihygieeninen osaaminen ✓ valvontatutkimusohjelma ja sen toteuttaminen ✓ tulosten ja poikkeamien raportointi terveys- ja suojeluviranomaiselle ✓ onko poikkeamien johdosta ryhdytty toimenpiteisiin ✓ allasveden laatuvaatimusten täyttymisen seuranta ✓ ovatko vedenlaatutulokset asiakkaiden nähtävillä ✓ vedenpuhdistuslaitteiden toiminta, niiden huolto ja käyttötarkkailu ✓ ilmanvaihto ja sisäilman laatu ✓ yleinen siisteys ja siivousjärjestelyt ✓ sauna- ja pesutilat ✓ kalusteiden ja pintojen kunto ✓ jätehuollon järjestelyt ✓ kemikaalien käsittely ja varastointi

	<ul style="list-style-type: none"> ✓ asiakasmäärät ja kirjanpito niistä
<p>Yleinen uimaranta</p> <ul style="list-style-type: none"> • Asetuksen (177/2008) mukainen uimaranta • muu yleinen uimaranta 	<ul style="list-style-type: none"> ✓ vastaako toiminta siitä tehtyä ilmoitusta ja mahdollisesti siitä tehtyä päätöstä ✓ omavalvonta ✓ onko aikaisemmilla tarkastuksilla havaitut epäkohdat korjattu ✓ uimarannan siivous ja jätehuolto ✓ yleiseen käyttöön tarkoitetut käymälät ja pukeutumistilat ✓ ovatko vedenlaatutulokset asiakkaiden nähtävillä ilmoitustaululla ✓ kieltotaulu, jolla kielletään koirien ja muiden kotieläinten oleskelu uimarannalla ✓ riskit uimaveden laadulle ✓ kävijämäärät ✓ asetuksen (177/2008) mukaiselle uimarannoille uimavesiluokitus ja uimavesiprofiili ✓ tiedottaminen ✓ jätehuollon järjestelyt ✓ erityistilanteisiin varautuminen
<p>Koulu tai oppilaitos</p> <ul style="list-style-type: none"> • peruskoulu • lukio, yliopisto, kansalaisopisto • keskiasteen eril. oppilaitokset 	<ul style="list-style-type: none"> ✓ vastaako toiminta siitä tehtyä ilmoitusta ja mahdollisesti siitä tehtyä päätöstä ✓ omavalvonta ✓ onko aikaisemmilla tarkastuksilla havaitut epäkohdat korjattu ✓ yleinen siisteys ja rakenteiden kunto ja ylläpito ✓ siivousohjelma ja -välineet ✓ käymälät ✓ pesu- ja pukeutumistilat ✓ valaistus ✓ sisäilman laatu ja ilmanvaihdon riittävyys ✓ tilojen soveltuminen käyttötarkoitukseen ✓ harjoitettavan toiminnan laatu ✓ käytettävän talousveden laatu ✓ toiminnan aiheuttama melu ✓ pöly ja haju ✓ kemikaalien käsittely ja säilytys ✓ jätehuollon järjestelyt, piha-alueet ✓ oppilasmäärät ja tilojen riittävyys oppilasmäärään nähden
<p>Päivähoitopaikat, lasten- tai ryhmäperhepäiväkodit, esiopetustilat</p>	<ul style="list-style-type: none"> ✓ vastaako toiminta siitä tehtyä ilmoitusta ja mahdollisesti siitä tehtyä päätöstä ✓ omavalvonta ✓ onko aikaisemmilla tarkastuksilla havaitut epäkohdat korjattu ✓ yleinen siisteys ja rakenteiden kunto ja ylläpito ✓ siivousohjelma ja -välineet ✓ käymälät ✓ pesu- ja pukeutumistilat

	<ul style="list-style-type: none"> ✓ vaatteiden käsittely ✓ valaistus ✓ ilmanvaihto ✓ sisäilman laatu ✓ tilojen soveltuminen käyttötarkoitukseen ✓ käytettävän talousveden laatu ✓ melu ✓ jätehuolto ✓ lapsimäärät ja tilojen riittävyys lapsimäärään nähden
<p>Vanhainkodit, palvelutalot ja muut asumispalvelut</p>	<ul style="list-style-type: none"> ✓ vastaako toiminta siitä tehtyä ilmoitusta ja mahdollisesti siitä tehtyä päätöstä ✓ omavalvonta ✓ onko aikaisemmilla tarkastuksilla havaitut epäkohdat korjattu ✓ yleinen siisteys ja rakenteiden kunto ja ylläpito ✓ siivousohjelma ja -välineet ✓ käymälät ✓ pesu- ja pukeutumistilat ✓ valaistus ✓ ilmanvaihto ✓ sisäilman laatu ✓ tilojen soveltuminen käyttötarkoitukseen ✓ käytettävän talousveden laatu ✓ melu ✓ jätehuolto ✓ piha-alueet ✓ asiakasmäärät
<p>Kauneushoitola tai muu ihonkäsittely tai -hoitopaikka, solarium</p>	<ul style="list-style-type: none"> ✓ vastaako toiminta siitä tehtyä ilmoitusta ja mahdollisesti siitä tehtyä päätöstä ✓ omavalvonta ✓ onko aikaisemmilla tarkastuksilla havaitut epäkohdat korjattu ✓ harjoitettavan toiminnan laatu ✓ toiminnan jatkuvuus ✓ toiminnan mahdollisesti aiheuttamat haitat (melu, pöly, haju) ✓ yleinen siisteys ja siivousjärjestelyt ✓ välineiden siisteys ja puhdistus ✓ käsihygienia ✓ työvaatteet ✓ pesu- ja pukeutumistilat ✓ käymälät ✓ rakenteiden ja pintojen kunto ja huolto ✓ ilmanvaihdon riittävyys ✓ tilojen soveltuminen käyttötarkoitukseen ✓ käytettävän talousveden laatu ✓ kemikaalien käsittely ja säilytys ✓ jätehuollon järjestelyt ✓ saako asiakas tarvitsemiaan erityistietoja ja ohjeita

<p>Yleisölle avoin kuntosali, liikuntatila tai sauna</p> <p>.</p>	<ul style="list-style-type: none"> ✓ vastaako toiminta siitä tehtyä ilmoitusta ja mahdollisesti siitä tehtyä päätöstä ✓ omavalvonta ✓ onko aikaisemmilla tarkastuksilla havaitut epäkohdat korjattu ✓ tilojen ja välineiden siisteys ja puhdistus sekä huolto ja ylläpito ✓ ilmanvaihto ✓ siivousjärjestelyt ✓ pesu- ja pukeutumistilat ✓ käymälät ✓ jätehuolto
<p>Talousvettä toimittavat laitokset</p> <ul style="list-style-type: none"> • EU-vesilaitokset (vedentoimitus > 1000 m³/d tai väh. 5000 käyttäjää) • Muut vesilaitokset (veden toimitus 10 – 1000 m³/d tai 50 – 5000 käyttäjää) <p>.</p>	<ul style="list-style-type: none"> ✓ vastaako toiminta siitä tehtyä ilmoitusta ja mahdollisesti siitä tehtyä päätöstä ✓ omavalvonta ✓ onko aikaisemmilla tarkastuksilla havaitut epäkohdat korjattu ✓ valvontatutkimusohjelma ja sen toteutuman sekä tutkimustulosten arviointi ✓ henkilöstön talousvesihygieeninen osaaminen ✓ vedenottamoiden ja niiden ympäristön tarkastus ✓ häiriötilannesuunnitelmat ja varautuminen ✓ desinfiointi ja/tai sen valmius ✓ laitoksen suorittama käyttötarkkailu ✓ tilojen siisteys ja kunto ✓ vedenottamoiden rakenteiden ja verkoston kunto sekä niiden kunnon seuranta ✓ saneeraaminen ✓ kemikaalien käyttö ja varastointi ✓ vedenlaadusta tiedottaminen ✓ riskien arviointi ja hallintatoimenpiteiden vienti toimintaan ja ohjeisiin
<p>Talousvettä toimittavat laitokset</p> <ul style="list-style-type: none"> • alle 50 käyttäjää tai talousvettä tuotetaan alle 10 m³ päivässä • muu (401/2001) asetuksen mukainen kohde <p>.</p>	<ul style="list-style-type: none"> ✓ vastaako toiminta siitä tehtyä ilmoitusta ja mahdollisesti siitä tehtyä päätöstä ✓ omavalvonta ✓ onko aikaisemmilla tarkastuksilla havaitut epäkohdat korjattu ✓ soveltaen samat kuin yllä ✓ toiminnan laajuus (elintarvikealan yritykset, julkinen tai kaupallinen toiminta)

Uusintatarkastus

Säännölliseen valvontaan liittyvä uusintatarkastus voi olla ennakolta sovittu tai ennalta ilmoittamaton. Uusintatarkastuksella varmennetaan, että tarkastuksella havaitut puutteet on korjattu. Uusintatarkastus voi olla myös esim. tarvittavan asiakirjan pyytäminen nähtäväksi, jos siinä on aiemmin ollut puutteita.

Kaikista tehdyistä tarkastuksista laaditaan tarkastuskertomus eli tarkastuspöytäkirja, joka annetaan tiedoksi tarkastuksen kohteelle ja muille asianosaisille. Tarkastuskertomus laaditaan, vaikka asiat kohteessa olisivatkin kunnossa. Tehdyt tarkastukset ja valvontatoimet kirjataan VATI-ohjelmaan.

5.2 Tarkastukseen käytettävä aika

Tarkastukseen keskimääräisesti käytettävän ajan arvioimiseksi otetaan huomioon myös tarkastuksen valmisteluun ja pöytäkirjan laatimiseen käytetty aika. Voimavarojen suunnittelussa otetaan huomioon myös matka-ajat. Matkat valvontakohteeseen ja takaisin eivät kuitenkaan sisälly tarkastukseen käytettävään aikaan.

Tarkastukseen keskimääräisesti käytettävä aika riippuu mm. kohteen koosta ja toiminnan laajuudesta. Koko tarkastusprosessiin on varattava aikaa vähintään kaksi tuntia, mutta vaativimmat kohteet vaativat jopa yhden tai useamman henkilötyöpäivän. Suunnitelman tarkastusajat vastaavat pääasiassa Valviran arvioimia aikoja. Joissakin tarkastuskohderyhmissä tarkastusaika on pienempi. Se perustuu kertyneeseen kokemukseen tarkastusajoista.

6. TARKASTUSTIHEYS JA RISKINARVIOINTI

Terveystensuojelulain mukaiset, suunnitelmallisen valvonnan kohteet jaetaan kolmeen riskiluokkaan. Riskiluokkien perusteella määritetään valvontakohtetyypin yleinen tarkastustiheys. Riskinarvioinnin perusteella kohdekohtaista tarkastustiheyttä voidaan lisätä tarpeelliseksi katsotulla määrällä tai vähentää enintään puoleen valvontaohjelmassa määritellystä kohdetyyppikohtaisesta tarkastustiheydestä. Tarkastustiheyden on oltava kuitenkin vähintään 0,2 (=tarkastus viiden vuoden välein).

Kouluyhteisön ja opiskeluympäristön terveellisyys ja turvallisuus on tarkastettava joka kolmas vuosi (terveydenhuoltolaki 1326/2010, 16 ja 17 §:t) ja ne on tarkastettava eri tahojen kanssa yhteistyössä (valtioneuvoston asetus neuvolatoiminnasta, koulu- ja opiskeluterveydenhuollosta sekä lasten ja nuorten ehkäisevästä suun terveydenhuollosta 338/ 2011, 12 §).

Valvontakohteiden ja valvontakohtetyyppien tarkastustiheys perustuu niissä esiintyvien riskitekijöiden arviointiin. Riskitekijöiden merkittävyyttä arvioidaan terveyshaitan toteutumisen todennäköisyyden ja vaikuttavuuden avulla. Arviointi perustuu kokemuseräiseen tietoon valvontakohteiden ja valvontakohtetyyppien toiminnan laadusta, laajuudesta, olosuhteiden asianmukaisuudesta ja käyttäjäryhmästä.

Ympäristöterveydenhuollossa kohteiden tarkastustiheyden määrittelyn pohjana on käytetty Valviran valtakunnallisessa terveydensuojelun valvontaohjelmassa vuosille 2020–2024 määritettyä tarkastustiheyttä. Riskinarviointia on tehty kohdekohtaisesti suunnitelmallisen valvonnan yhteydessä. Riskinarvioinnissa on huomioitu Valviran terveydensuojelun valvontaohjeisto.

Riskinarvioinnin perusteella suunnitelmakaudella 2020–2024 tarkastustiheys on Valviran ohjeen mukainen. Tarkastustiheyksiin on tullut muutoksia aiempiin vuosiin siten, että kokoontumistilat (lasten ja nuorten kohteet) sekä kosmetologiset huoneistot, yleiset saunat ja liikuntatilat voidaan tarkastaa hieman harvemmin (muutos esim. kolmesta vuodesta neljään tai neljästä vuodesta viiteen). Tarkastustiheydet ovat esitetty kohdetyypeittäin liitteessä (liite 1).

Riskinarvioinnin perusteella tarkastustiheyden vähentämisen perusteena ovat olleet mm. seuraavat asiat:

- kuntakohtaisten sisäilmatyöryhmien toiminnan käynnistyminen
- erityisryhmien kohteissa ei ole esiintynyt terveystahaitta aiheuttavia tekijöitä
- toiminnanharjoittajan asenne sekä asiantuntemus on ollut hyvä ja korjaavia toimenpiteitä on tehty, myös jälkiseurantaa on tehty
- vähäinen asiakkaiden määrä.

7. NÄYTTEENOTTO JA KÄYTETTÄVÄT LABORATORIOT

7.1 Valvontanäytteet

Terveysturvallisuuden valvonnassa tukeudutaan usein näytteenottoon ja näytteiden analysointiin laboratoriossa. Terveysturvallisuuslaki ja sen perusteella annetut säädökset määrittelevät tarvittavat näytemäärät ja näytteistä tehtävät analyysit.

Talousvesi ja uimavesi

- Talousveden osalta laatuvaatimukset ja näytteenotto on määritelty seuraavissa säädöksissä:
 - STM:n asetus (1352/2015) talousveden laatuvaatimuksista ja valvontatutkimuksista
 - STM:n asetus (401/2001) pienten yksiköiden talousveden laatuvaatimuksista ja valvontatutkimuksista.
- Uimavesien osalta laatuvaatimukset ja näytteenotto on määritelty seuraavissa säädöksissä:
 1. Allasvedet
 - STM:n asetus (315/2002) uimahallien ja kylpylöiden allasveden valvontatutkimuksista ja laatuvaatimuksista.
 2. Uimarantavedet
 - STM:n asetus yleisten uimarantojen uimaveden laatuvaatimuksista ja valvonnasta (177/2008)
 - STM:n asetus pienten yleisten uimarantojen uimaveden laatuvaatimuksista ja valvonnasta (354/2008).

Terveysvalvontaviranomainen joko ottaa näytteet itse tai varmistaa muun näytteenottajan pätevyyden. Näytteenottajan on tunnettava vesinäytteenottoon liittyvät yleiset periaatteet.

7.2 Laboratoriot, johon valvonta tukeutuu

Laboratoriopalveluissa tukeudutaan akkreditoituun Savo-Karjalan ympäristötutkimus Oy:n laboratorioon, jolla on Ruokaviraston hyväksyntä. Laboratoriolla on käytössä sähköinen analyysitietojen siirtopalvelu, jolla näytetulokset saadaan siirrettyä suoraan VATI-tietojärjestelmään.

Sisäilma-, materiaali- ja pintanäytteet tutkitaan hyväksytyissä virallisissa laboratorioissa.

8. MUUTOKSET SÄÄDÖKSISSÄ JA VIRANOMAISSOHJEISSA

Radonvalvonnan käytännöt

Säteilylain (859/2018) mukaan kunnan terveydensuojeluviranomainen valvoo talousveden radioaktiivisuuden sekä asuntojen ja muiden oleskelutilojen sisäilman radonpitoisuuden viitearvojen noudattamista. Lisäksi kunnan terveydensuojeluviranomainen valvoo säteilylain 146 §:ssä tarkoitettua selvitysvelvollisuutta talousvettä toimittavan laitoksen ja muiden oleskelutilojen osalta. Säteilylain muutoksen yhteydessä asunnon ja muun oleskelutilan radonpitoisuuden viitearvoksi asetettiin 300 Bq/m³. Uuden rakennuksen suunnittelun ja toteutuksen viitearvo on 200 Bq/m³ (STMa 1044/2018).

Säteilylaki (156 §) velvoittaa selvittämään eräiden muiden oleskelutilojen radonpitoisuudet, joiksi katsotaan julkiset kokoontumistilat tai pitkäaikaiseen oleskeluun tarkoitettut tilat. Tyypillisesti tällaisessa tilassa henkilömäärä on tilojen kokoon nähden asuntoja suurempi ja niissä oleskelee muitakin kuin työntekijöitä (esim. päiväkodit, koulut ja tehostetun palveluasumisen yksiköt). Näissä tiloissa toimijan on tehtävä mittaukset (SäL 156 §).

Terveydensuojelun suunnitelmallisen valvonnan piirissä olevia toimijoita pyydetään selvittämään sisäilman radonpitoisuus. Erityisesti lasten osalta altistuksen rajoittaminen on tärkeää, koska säteilyannos kertyy elimistöön koko eliniän ajan.

Talousveden (STMa 1352/2015) radonpitoisuuden ollessa 300–1000 Bq/l, kunnan terveydensuojeluviranomaisen on harkittava korjaavien toimenpiteiden tarpeellisuus riskinarvioinnin perusteella. Jos radioaktiivisuuden laatuvaatimus 1000 Bq/l ei täyty, on kunnan terveydensuojeluviranomaisen viivytyksettä ilmoitettava siitä Säteilyturvakeskukselle (STUK).

Tällöin STUK antaa tarvittavat määräykset säteilyaltistuksen rajoittamiseksi (SäL 154 §, 177 § § SäA 1044/2018, 25 §). Pienten talousvettä toimittavien laitojen valvonnassa (STMa 401/2001) on huomioitava, että radonin enimmäis-

pitoisuus on laatusuositus. Tällöin valvonnasta vastaa kunnan terveydensuojeluviranomainen. Terveydensuojeluviranomainen voi tarvittaessa olla yhteydessä STUK:in, joka auttaa mm. riskinarvioinnissa.

Talousveden häiriötilanneilmoitukset ja -yhteenvedot

Kunnan terveydensuojeluviranomaisen on ilmoitettava talousveden häiriötilanteesta viivytyksettä aluehallintovirastolle, joka välittää tiedon sosiaali- ja terveysministeriölle. Lisäksi kunnan terveydensuojeluviranomaisen on ilmoitettava ELY-keskukselle, jos talousvettä koskevat laatuvaatimukset eivät täyty ja saastumisen epäillään tai on todettu johtuvan raakavedestä, jotta vedenotalla tai raakaveden muodostumisalueella voidaan tehdä tarvittavat toimenpiteet tilanteen korjaamiseksi.

Talousvesien häiriötilanteiden ilmoitukset ja yhteenvedot täytetään jatkossa erillisillä lomakkeilla. Valvontayksikön tulee tehdä ilmoitus aluehallintovirastolle myös niissä tapauksissa, joissa ei ole ollut sairastuneita. Jokaisen häiriötilanteen jälkeen on kunnan terveydensuojeluviranomaisen toimitettava aluehallintovirastolle ja Valviralle yhteenvedo hallintaan saamiseksi toteutetuista toimenpiteistä.

Jos häiriötilanteeseen liittyy epäilyä sairastuneista tai on ilmennyt sairastumisia, tehdään epäilyilmoitus ja epidemiaselvitys RYMY-järjestelmän kautta. Tällöin ei tehdä talousveden häiriötilanneilmoitusta tai -yhteenvedoa.

Muut muutokset

Puolustusvoimat, STM ja Valvira ovat yhteistyössä linjanneet, että varuskuntien majoitustilat kuuluvat terveydensuojelulain suunnitelmallisen valvonnan piiriin ja ovat ilmoitusvelvollisia 13 §:n 1 mom. 6 kohdan perusteella. Mikäli varuskuntien majoitustiloista ei ole aikaisemmin tehty terveydensuojelulain mukaista ilmoitusta, pyydetään ilmoitus ohjelmakauden alussa. Puolustusvoimien kasarmien kuntosaleja, saunoja ja vastaavia oheistiloja käsitellään valvonnassa samoin kuin muidenkin valvontakohteiden oheistiloja.

Vuoden 2022 tupakkalain muutoksessa tupakointikiellot laajenevat koskemaan myös yleisiä uimarantoja ja leikkikenttiä. Tupakointikieltojen valvonta tehdään terveydensuojelulain nojalla tehtävien tarkastusten yhteydessä.

Valviran viime vuosien ohjeita sekä uusimmat ohjeet:

- Terveydensuojelulain 13 §:n mukaisen ilmoitusmenettelyn soveltamisohje, julkiset majoitushuoneistot, [Valviran ohje 7/2017](#).
- Ohje koulun ja päiväkodin olosuhdevalvontaan, terveyshaitan ennaltaehkäisemiseen sekä selvittämiseen, [Valviran ohje 12/2018](#).
- Talousvesiasetuksen soveltamisohje, [Valviran ohje 5/2020](#). Muun muassa säteilylain mukaiset tehtävät on tarkistettu terveydensuojeluviranomaisen muuttuneiden tehtävien osalta.

Ohjeen liitteenä on talousvesiasetus, juomavesidirektiivi ja valvontatutkimusohjelmamalli, jota uudistettiin vuonna 2019 sekä näytteenottosuunnitelmamalli (18.6.2020).

- Terveysturvallisuuslain mukaisissa tutkimuksissa käytettävät menetelmät, Valviran ohje 22/2018.
- Alusten tarkastusta ja saniteettitodistusten myöntämistä koskeva WHO:n käsikirja, Suomen kansallinen soveltamisohje, Valviran ohje 24/2018.
- Terveysturvallisuuslain 13 §:n mukaisen ilmoitusmenettelyn soveltamisohje, sosiaali- ja terveysministeriön ja varhaiskasvatuksen toimintayksiköt, Valviran ohje 1/2019.
- Uima- ja allasvesivälitteisen epidemian selvittäminen, Valviran ohje 4/2019.
- Asumisterveysasetuksen soveltamisohje osa IV, päivitetty 19.2.2020.
- Ohje asunnon terveyshaitan selvittämiseen, Valviran ohje 7/2020.

Suunnitelmallinen valvonta 2020 - 2024										
Suunnitelmallisen valvonnan kohdetyytit										
Toimintaluokka	Toimintatyyppi	Riskiluokka	Tarkastustiheys / vuosi	Kohdemäärä	Tarkastuksen kesto	Suunnitelman vuosi				
						2020	2021	2022	2023	2024
Talouden toimittaminen	Talousettä toimittavan laitoksen vedenjakelualue (1352/2015)									
	EU- raportoitava vedenjakelualue, veden toimitus vähintään 1000 m3 päivässä tai vähintään 5000 henkilöille	3	1	4	8	4	4	4	4	4
	Muu vedenjakelualue, vedentoimitus 10 -999m3 päivässä tai 50 -4999 henkilöille	3	1 (0,5*)	23	8	11	12	11	12	11
	Talousettä toimittavan laitoksen vedenjakelualue (401/2001)									
	Pieni vedenjakelualue, vedentoimitus <10 m3/ vrk tai alle 50 henkilöille	2	0,5 (0,3*)	31	6	11	10	10	11	10
Veden toimittaminen talousettä toimittavalle laitokselle	Tukkulaitos (talousettä toimittavalle laitokselle vettä toimittava toiminnan harjoittaja)	3	1	0						
Kokoontuminen, julkiset huvi- ja kokoontumishuoneistot	Lasten ja nuorten kerhot, kerhotilat, nuorisotilat ja leirikeskukset, lasten iltapäiväkerhot ja sisäleikkihuoneistot	2-1	0,25	23	4	5	6	6	6	5
Opetustoiminta, koulut ja oppilaitokset	Esiopetus, peruskoulu, lukio, ammattioppilaitos, muut koulut ja oppilaitokset, korkeakoulu ja muu aikuiskoulutus	2	0,3	57	8	19	19	19	19	19
Majoitustoiminta, majoitushuoneistot	Hotellit, hostellit, maatilamatkailu, asuntolat, kasarmit jne.	2-1	0,2	109	4	21	22	22	22	22
Kauneudenhoitoa ja ihonkäsittelyä suorittavat huoneistot ja laitokset	Kosmetologiset huoneistot, tatuointi ja lävistys, muu ihon käsittely tai hoito	2-1	0,25	50	3	13	12	13	12	13
	Solarium	2	0,2	1	3				1	
Sosiaalihuollon palvelut	Lasten päiväkodit ja vastaavat	2	0,3	70	5	23	24	23	24	23
	Lastenkodit / lastensuojeluyksiköt ja vastaavat	2	0,3	6	4	2	2	2	2	2
	Vanhainkodit ja vastaavat	2	0,3	29	5	10	10	9	10	10
	Muut sosiaalialan yksiköt	2	0,3	55	5	19	18	18	19	18
Liikunta ja virkistystoiminta	Yleiset uimarannat (EU-uimarannat)	2	1	4	2	4	4	4	4	4
	Pienet yleiset uimarannat	2	1	29	2	29	29	29	29	29
	Yleiset altaat, uimahalli, kylpylä, uimala, vesipuisto tai muu yleinen allas	3	1	15	2	15	15	15	15	15
	Yleiset saunat	2	0,5	1	2	1		1		1
	Yleinen liikuntatila: urheiluhalli, kuntosali tai muu yleinen liikuntatila	1	0,2	33	2	7	6	7	6	7

* jos vain jakelua

Valvontakohteiden kokonaismäärä	540 kpl
Valvontatarve vuosittain	195 tarkastusta/v
Suunnitelmallisen valvonnan ajankäyttö keskusviraston ohjeen mukaan	860 h/v (0,5 hv)

Riskiluokat:

Luokkaan 3 kuuluvat ne kohteet, joissa on todennäköistä, että toiminnasta voi aiheutua terveyshaittaa; esimerkiksi kun altistuvien määrä on suuri, toiminta on herkkä häiriöille, vaikutukset terveyteen ovat merkittävät, altistus aika on pitkä (korkea riski).

Luokkaan 2 kuuluvat ne kohteet, joissa on mahdollista, että toiminnasta voi aiheutua terveyshaittaa, mutta terveysvaikutukset eivät ole merkittäviä (keskisuuri riski).

Luokkaan 1 kuuluvat ne kohteet, joissa on todennäköistä, että toiminnasta ei aiheudu terveyshaittaa (matala riski).

Tarkastustiheys:

2 kaksi kertaa vuodessa
 1 kerran vuodessa
 0,5 joka toinen vuosi
 0,3 kerran kolmessa vuodessa
 0,25 kerran neljässä vuodessa
 0,2 kerran viidessä vuodessa

KAINUUN SOSIAALI- JA TERVEYDENHUOLLON KUNTAYHTYMÄ
YMPÄRISTÖTERVEYDENHUOLTO

Tupakkalain valvontasuunnitelma vuosille 2020 – 2024

Päivitys vuodelle 2022

Hyväksytty sote-kuntayhtymän yhtymähallituksessa
15.12.2021 § 406

SISÄLLYSLUETTELO

1. JOHDANTO	3
1.1 KUNNAN VALVONTAVIRANOMAISEN TEHTÄVÄT	3
1.2 VALVONNAN SUUNNITTELUVELVOITE.....	4
2. SUUNNITELMALLINEN VALVONTA	4
2.1 SUUNNITELMALLISEN VALVONNAN VOIMAVARAT	4
2.2 VALVONNAN MAKSULLISUUS	4
2.3 SUUNNITELMALLISEN VALVONNAN KOHTEET OHJELMAKAUDELLA 2020 - 2024	5
2.4 SUUNNITELMALLISEN VALVONNAN PAINOPISTEALUEET	6
3. TARKASTUSTEN MÄÄRITTELY JA SISÄLTÖ	7
3.1 TARKASTUSTEN MÄÄRITTELY	7
3.2 TARKASTUSTEN SISÄLTÖ	7
4. VALVONTAPROJEKTIT JA NÄYTTEENOTTO	8
4.1 VALVONTAPROJEKTIT JA NÄYTTEENOTTO	8
5. VALVONTAKOHTEIDEN RISKINARVIOINTI JA TARKASTUSTIHEYS	8
5.1 VALVONTAKOHTEIDEN TARKASTUSTIHEYS, RISKINARVIOINTI JA TARKASTUKSEEN KESKIMÄÄRIN KÄYTETTÄVÄ AIKA.....	8

LIITE 1 Tupakkalain mukaisen valvonnan suunnitelmalliset tarkastukset vuosina 2020–2024

1. JOHDANTO

1.1 Kunnan valvontaviranomaisen tehtävät

Tupakkalaissa (549/2016) säädetään toimenpiteistä, joilla pyritään tupakointia vähentämällä ehkäisemään niiden terveysvaarojen ja haittojen syntymistä, joita tupakointi voi aiheuttaa tai joiden syntymisalttiutta se lisää. Lain tavoitteena on ihmisille myrkyllisiä aineita sisältävien ja riippuvuutta aiheuttavien tupakkatuotteiden ja muiden nikotiinipitoisten tuotteiden käytön loppuminen. Edellä mainitun tavoitteen saavuttamiseksi tupakkalaissa säädetään toimenpiteistä, joilla ehkäistään tupakkatuotteiden käytön aloittamista ja nikotiiniriippuvuuden syntymistä sekä edistetään tupakkatuotteiden ja vastaavien tuotteiden käytön lopettamista ja suojellaan väestöä altistumiselta niiden savulle.

Kunnan tupakkavalvontaviranomaisten tehtävistä on säädetty tupakkalaissa (549/2016). Lain 8 § 1 momentin mukaan, kunnan tulee valvoa:

- 1) tupakkatuotteiden, tupakan vastikkeiden, tupakointivälineiden, sähkösavukkeiden ja nikotiininesteiden myyntiä ja muuta luovuttamista sekä omavalvontaa koskevien säännösten noudattamista;
- 2) tässä laissa säädettyjen markkinointi- ja esilläpitokieltoja koskevien säännösten noudattamista;
- 3) tupakointikieltoja ja -rajoituksia koskevien säännösten noudattamista.

Kunnan nikotiinivalvontaviranomaisen tehtävistä on säädetty lääkelaisissa (395/1987). Lain 54 c § 1 mukaan kunnan tulee omasta aloitteestaan ja tehtyjen ilmoitusten perusteella tarkastaa nikotiinivalmisteiden varastointi- ja myyntipaikkoja sekä valvoa nikotiinivalmisteiden myyntiä.

Tupakkatuotteiden vähittäismyyntipaikat ovat olleet hyväksymismenettelyn piirissä vuodesta 2009 alkaen. 2016 voimaan tuleen tupakkalain myötä nikotiininesteiden myynti sallittiin Suomessa. Nikotiininesteiden myynti on luvan varasta ja niiden myynti on yhdistetty tupakkatuotteiden vähittäismyyntiin.

Tupakkatuotteiden ja nikotiininesteiden vähittäismyyntin kohteet on rekisteröity keskitettyyn valtakunnalliseen kohdetietojärjestelmään VATI. Toimija voi hakea tai päivittää nykyistä tupakointituotteiden myyntilupaa sähköisesti Valviran sähköisen ilmoitusohjelmän kautta, josta ilmoitus ohjautuu sähköisesti valvontayksikön käsiteltäväksi.

Nikotiinivalmisteiden vähittäismyyntipaikat ovat olleet hyväksymismenettelyn piirissä vuodesta 2006 alkaen. Nikotiinivalmisteiden vähittäismyyntin luvan varaisuuteen liittyviä tehtäviä ovat lupien käsittely, luparekisterin ylläpito sekä lupiin liittyvät tarkastukset. Lääkealan turvallisuus- ja kehittämiskeskus Fimea ylläpitää valtakunnallista luparekisteriä.

Tupakkalaki antaa taloyhtiöille mahdollisuuden hakea kunnalta tupakointikiellon määräämistä asuinyhteisön rakennuksen huoneistoihin kuuluville parvekkeille, huoneistojen käytössä oleviin ulkotiloihin ja huoneistojen sisätiloihin. Kunnan on määrättävä tupakointikielto hakemuksessa tarkoitettuihin tiloihin,

jos tiloista voi niiden rakenteiden ja muiden olosuhteiden vuoksi muutoin kuin poikkeuksellisesti kulkeutua tupakansavua toiselle parvekkeelle, toiseen huoneistoon kuuluvan ulkotilan oleskelualueelle tai toisen huoneiston sisätiloihin.

Tupakka- ja nikotiinivalvonnan pääpaino on tupakka- ja lääkelain asiantuntija- ja neuvontatehtävissä, tupakkatuotteiden ja nikotiininesteiden sekä nikotiinivalmisteiden vähittäismyyntilupien käsittelyssä, tukkumyynti- ja nikotiinilupien käsittelyssä, luparekisterin ylläpidossa sekä tupakka- ja nikotiinivalvonnan valituksissa, jotka koskevat esimerkiksi tupakkatuotteiden ja nikotiinivalmisteiden myyntiä alaikäisille, myyntiluparikkomuksia, tupakkatuotteiden mainontaa ja myynninedistämistä sekä tupakointikieltojen tai rajoitusten rikkomista.

1.2 Valvonnan suunnitteluvelvoite

Tupakkalain 84 §:n 1 momentin mukaan kunnan tulee laatia ja hyväksyä säännöllistä valvontaa koskeva tupakkalain valvontasuunnitelma siten, että valvonta on laadukasta, riskiperusteista ja terveystahaittaja ehkäisevää.

Ympäristöterveydenhuolto on huomionnut tässä valvontasuunnitelmassa Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontaviraston (Valvira) vuosille 2020 - 2024 laatiman valtakunnallisen tupakkalain valvontaohjelman. Lisäksi on huomionnut Valviran kirje 7.7.2021 tupakkalainsäädännön ja sen valvonnan muutoksista vuonna 2022.

Valvontasuunnitelmaan kirjataan tupakkalain mukainen valvonta, joka on mahdollista suunnitella etukäteen. Tupakkalain mukaisen suunnitelmallisen valvonnan kohteita ovat esimerkiksi:

- tupakointitilalliset ravintolat ja ravitsemisliikkeet
- tupakkalain alaisten tuotteiden vähittäis- ja tukkumyyntipaikat.

2. SUUNNITELMALLINEN VALVONTA

2.1 Suunnitelmallisen valvonnan voimavarat

Tupakkalain valvontaa ei ole keskitetty, vaan tarkastajat tekevät tupakkalain mukaisia tarkastuksia omissa valvontakohteissaan. Ympäristöterveydenhuolto on varannut 0.1 htv tupakkalain valvontaan. Suunnitelmallisen valvonnan lisäksi tupakkavalvontaan varataan aikaa myös muihin tupakkavalvonnan tehtäviin, kuten lupakäsittelyihin, valitusten käsittelyyn ja neuvontaan.

Suunnitelmallista valvontaa tehdään pääsääntöisesti muun lain perusteella tehtävän suunnitelmallisen valvonnan yhteydessä.

2.2 Valvonnan maksullisuus

Tupakkalain mukainen valvonta on maksullista. Valvontaa koskevat maksut perustuvat

- myyntiluvan tai -ilmoituksen käsittelyyn

- myyntiluvan haltijaan tai -ilmoituksen tekijään kohdistuvaan vuosittaiseen valvontamaksuun.

Tupakkalain mukaan kunta perii vuosittain hyväksymänsä taksan mukaisen, myyntipistekohtaisen valvontamaksun toimijoilta, joille on myönnetty tupakan vähittäismyyntilupa, tai toimijoilta jotka ovat tehneet tukkumyynti-ilmoituksen. Valvontamaksu on 500 euroa jokaista myyntipistettä kohden, jos myynnissä on vain tupakkatuotteita tai nikotiininesteitä. Jos myynnissä on molemmat tuoteryhmät, valvontamaksuna peritään oma vuosimaksu molemmista tuoteryhmistä. Muu tupakkalain mukainen valvonta on maksutonta.

Kaikki tupakkalain mukaisen valvonnan kustannukset katetaan vuosittaisista myynnin valvontamaksuista saaduilla tuloilla.

2.3 Suunnitelmallisen valvonnan kohteet ohjelmakaudella 2020 - 2024

Tupakkalainsäädäntöön on tulossa 2022 aikana muutoksia, jotka tulevat lisäämään valvontatyötä. Tupakkalain uudistuksessa tullaan muuttamaan tupakointituotteiden ulkonäköä yhdenmukaiseksi joka tarkoittaisi, että tupakkatuotteiden myyntipakkauksista poistuisivat vähitellen tupakkatuotebrändien logot ja tunnusomaiset väritykset.

Nykyisin savukkeita ja kääretupakkaa koskeva tunnusomaista tuoksujen ja makujen kieltoa laajennettaisiin koskemaan kaikkia tupakkatuotteita. Tämä tarkoittaisi myös ns. makukorttien kieltämistä.

Tupakkalaissa tiukennettaisiin sisätilojen määritelmää, jolloin terassitupakointi muuttuisi nykyisestä. Lisäksi tupakointi kiellettäisiin yleisillä paikoilla, kuten uimarannoilla ja leikkikentillä. Uimarantojen ja leikkikenttien tupakointikieltojen valvominen ja ohjeistaminen tulee lisäämään suunnitelmallisen valvonnan valvontatarvetta ohjelmakauden loppuun saakka.

Osa tupakkalain muutoksista tulisi voimaan heti, osa siirtymäajan jälkeen. 2021 tuli voimaan kertamuovidirektiivi (jäljempänä SUP- direktiivi). SUP- direktiivin myötä tupakkatuotteiden ja erikseen myytävien suodattimien vähittäismyyntipakkauksissa tulee olla direktiivin mukaiset pakkausmerkinnät. Tupakkatuotteissa olevat ja niiden kanssa käytettäväksi tarkoitetut suodattimet sisältävät muovia ja ovat tutkimuksien mukaan merenrannoilla yleisimmin tavattu roska. SUP- direktiivi lisää pakkausmerkintöjen valvontatarvetta entisestään.

Suunnitelmallisen valvonnan piiristä on poistettu sellaiset kohdetyypit, joissa tupakointi on tupakkalain perusteella kielletty. Suunnitelmakaudella 2020 – 2024 suunnitelmallisen valvonnan kohteet ovat pääsääntöisesti,

- tupakointitilalliset ravintolat ja ravitsemisliikkeet
- tupakkatuotteiden ja nikotiininesteiden vähittäis- ja tukkumyyntipaikat.

Tupakkatuotteiden ja nikotiininesteiden vähittäismyynti on luvanvaraista ja tukkumyynti ilmoituksenvaraista toimintaa. On hyvä huomioida kuitenkin, että poltettavaksi tarkoitettujen kasviperäisten tuotteiden, sähkösavukelaitteiden, tupakan vastikkeiden (esim. nikotiinittomat sähkösavukeneesteet, yrttinuuska)

ja tupakointivälineiden myynti on vapaasti harjoitettavaa elinkeinotoimintaa, joka ei edellytä erillistä lupaa tai ilmoitusta. Tällaisia myyntipaikkoja voivat olla muun muassa liikkeet, jotka myyvät pelkästään esimerkiksi vesipiippuja ja niissä käytettäviä yrttiseoksia, sähkösavukelaitteita ja nikotiinittomia nesteitä tai tupakointivälineitä. Toisaalta samaan kategoriaan kuuluvat myös esimerkiksi koruliikkeet, joiden valikoimissa on korujen lisäksi tupakointivälineitä, esimerkiksi tupakansytyttimiä. Edellä mainittujen myyntipaikkojen heterogeenisyys huomioiden, valvontaohjelmassa ei aseteta tavoitteita ko. valvontakohteiden suunnitelmalliselle valvonnalle. Tällaisten valvontakohteiden sisällyttäminen suunnitelmallisen valvonnan piiriin vaatii tapauskohtaista harkintaa paikallistasolla.

Suunnitelmallisen valvonnan lisäksi on huomioitava muu kunnan tehtävänä oleva tupakkalain tarkoittama valvonta ja siihen varattavat henkilöresurssit ja työaika. Tällaista toimintaa ovat esimerkiksi

- valitukset tai ilmiannot, jotka koskevat mm. tupakkalain alaisten tuotteiden myyntiä alaikäisille, myyntiluparikkomuksia, markkinointi-, esilläpito- tai tupakointikieltojen rikkomista
- vähittäismyyntilupahakemusten käsittely
- asuntoyhteisöjen tupakointikieltohakemusten käsittely
- toimiminen tupakkalain asiantuntijana, neuvojana ja ohjaajana.

2.4 Suunnitelmallisen valvonnan painopistealueet

Tupakkalain valvontaohjelmakaudella 2020–2024 painopisteiden valinnassa on huomioitu ympäristöterveydenhuollon yhteisen valvontaohjelman teema yhtenäinen valvonta ja yhteistyö.

Tupakkalain valvontaohjelmakauden 2020–2024 painopisteet ovat:

- 1) omavalvonnan tukeminen
- 2) yhteistyö ehkäisevän päihdetyön kanssa sekä
- 3) laittoman kaupan ehkäisy ja viranomaisten välinen yhteistyö.

Painopistealueet valvontaohjelmakaudella on kuvattu seuraavassa taulukossa:

Toimintavuosi	2020	2021	2022	2023	2024
Painopiste	Laittoman kaupan ehkäisy ja viranomaisten välinen yhteistyö		Tuotevalvonta ja markkinoinnin valvonta		
	Omavalvonnan tukeminen ja yhteistyö ehkäisevän päihdetyön kanssa				

3. TARKASTUSTEN MÄÄRITTELY JA SISÄLTÖ

3.1 Tarkastusten määrittely

Tupakka- ja lääkelain mukaisten tarkastusten tavoite on tarkastaa kohteen toiminnan ja tilojen säädöstenmukaisuus. Tarkastus voi kohdistua tiloihin, toimintatapoihin, asiakirjoihin ja tuotteisiin. Yksittäinen tarkastus voi pitää sisällään koko kohteen tarkastuksen tai vain jonkin osa-alueen tarkastuksen.

Tarkastus on joko suunnitelmalliseen valvontaan kuuluva ennalta sovittu tarkastus tai ennalta ilmoittamatta suoritettava tarkastus. Tarkastuskäyntejä tehdään virka-aikana, mutta tarvittaessa myös virka-ajan ulkopuolella. Tarkastukset tehdään Valviran tarkastusohjeiden mukaisesti. Ennalta ilmoittamaton tarkastus on perusteltu, mikäli se on tupakkalain toteutumisen ja valvonnan kannalta oleellista. Mikäli tarkastuksella havaitaan epäkohtia, tulee viranomaisen velvoittaa epäkohdat korjattaviksi annettuun määräaikaan mennessä. Määräajan jälkeen suoritetaan uusintatarkastus.

Säännölliseen valvontaan liittyvä uusintatarkastus voi olla ennalta sovittu tai ennalta ilmoittamaton. Uusintatarkastuksella varmistetaan, että kohteen toiminta on saatettu tupakka- tai lääkelain mukaiseksi. Uusintatarkastus voidaan tehdä myös asiakirjatarkastuksena.

3.2 Tarkastusten sisältö

Tarkastus ja uusintatarkastus sisältävät tarkastukseen valmistautumisen (tutustumisen kohteen asiakirjoihin sekä luparekisterin kohdetietoihin), tarkastuksen suorittamisen, tarkastuskertomuksen laatimisen ja kirjausten tekemisen tietojärjestelmään.

Kaikista tehdyistä tarkastuksista laaditaan aina tarkastuskertomus, joka annetaan tiedoksi toimijalle ja muille asianosaisille. Tarkastuskertomus laaditaan aina, vaikka tarkastettavassa kohteessa asiat olisivatkin kunnossa. Tarkastuksilla käytetään VATI- lomakkeita.

Tupakkatuotteiden ja -välineiden myyntipaikat

Vuodesta 2012 alkaen tupakkatuotteiden ja niiden tavaramerkkien esilläpito on ollut kiellettyä (pl. tupakkakaupat). Tupakkatuotteita ei saa pitää esillä siten, että asiakas voi tarkastella ja valita esillä olevista tuotteista haluamansa tuotteen.

Ravitsemisliikkeet

Valvira on laatinut tarkastuslomakkeet ravitsemisliikkeiden tarkastuksia varten. Tarkastuksia tehdään kohteisiin, joihin on rakennettu erillinen tupakointitila (rakennusvalvonta hyväksyy ja tarkastaa tupakointitilan, kunnan terveydensuojeluviranomainen tekee olosuhde-valvontaa).

Tarkastuksella käytettävät menetelmät (tupakointikiellot ja rajoitukset) ja mahdollinen näytteenotto

Tupakkalain mukaisella tarkastuskäynnillä käytetään ensisijaisesti aisti-havaintoihin perustuvaa arviointia. Tarvittaessa voidaan ottaa myös ilmanäytteitä aktiivikeräimellä. Aktiivikeräysmenetelmän käyttöön turvaudutaan vain poikkeustilanteissa, joissa aistinvaraista arviointia tai merkkisavututkimusta ei voida käyttää. Näytteet analysoidaan Työterveyslaitoksen laboratoriossa.

4. VALVONTAPROJEKTIT JA NÄYTTEENOTTO

4.1 Valvontaprojektit ja näytteenotto

Valvira ohjaa ja valvoo kuntien valvontaa suuntaavia valtakunnallisia tupakkalain valvontaprojekteja yhdessä aluehallintovirastojen kanssa. Aluehallintovirastoilla voi lisäksi olla omia alueellisia valvontaprojekteja.

Valvontaprojekteihin voi kuulua mm. tarkastuksia, mittauksia ja näytteenottoa. Valtakunnallisiin/alueellisiin valvontaprojekteihin osallistutaan tapauskohtaisen harkinnan mukaan. Valvontaprojektit ovat osa suunnitelmallista ja säännöllistä valvontaa.

5. VALVONTAKOHTEIDEN RISKINARVIOINTI JA TARKASTUSTIHEYS

5.1 Valvontakohteiden tarkastustiheys, riskinarviointi ja tarkastukseen keskimäärin käytettävä aika

Keskusviranomaisen valvontaohjelman mukaiset tarkastustiheydet ovat:

Tupakkalain mukainen kohdetyyppi		Tarkastustiheys / vuosi	Keskimääräinen tarkastusaika (tuntia)
Tupakointikiellot ja -rajoitukset	Ravintola tai muu ravitsemisliike, jossa on erillinen tupakointitila	0,3	2
Tupakkatuotteiden myynti, mainonta ja esilläpito	Vähittäismyynti (myös tukkumyymälät, joissa on vähittäismyyntiä)	0,5	2
	Tupakkatuotteiden tukkumyynti	0,5	2

Taulukko 2

Valvontakohteiden riskinarviointi

Tarkastustiheyden määrittämiseen vaikuttaa omavalvontasuunnitelman toteuttaminen ja määräysten noudattaminen. Riskinarvioinnissa huomioidaan myös, onko pakkokeinoja jouduttu käyttämään.

Tarkastustiheyttä voidaan nostaa sopivaksi katsotulla määrällä tai vähentää enintään puoleen valvontaohjelmassa määritellystä kohdetyyppikohtaisesta tarkastustiheydestä. Tarkastustiheyden on oltava kuitenkin vähintään 0,2 (=tarkastus on tehtävä viiden vuoden välein). Tupakkatuotteiden vähittäismyynnin osalta valtakunnallisen valvontaohjelman tarkastustiheyttä ei ole perusteltua vähentää riskinarvioinnin perusteella.

Tarkastukseen keskimäärin käytettävä aika

Valvontakohdetyypin tarkastukseen keskimääräisesti käytettävän ajan määrittelyssä otetaan huomioon tarkastuksen kohteen luonne, tarkastuksen valmistelu, tarkastuksen sisältö ja tarkastuskertomuksen laatiminen. Tarkastukseen käytettävässä ajassa ei huomioida matkaan kuluvaan aikaa. Yhteen tarkastukseen olisi Valviran mukaan varattava aikaa vähintään kaksi tuntia.

Tupakkalain mukaiset suunnitelmalliset tarkastukset 2020-2024

Liite 1

Tupakkalain valvontakohde-tyyppi	Valvonta-kohteiden lkm.	VALVIRAN SUOSITUKSET			SUUNNITELMA		SUUNNITELMAKAUDEN TARKASTUKSET						
		Tarkastustiheys/ vuosi (vähimmäismäärä)	Tarkastukseen keskim. käytettävä aika	Tarkastusta vuodessa	Tarkastustiheys/ vuosi	Tarkastukseen keskim. käytettävä aika	2020	2021	2022	2023	2024	Yht.	Yht. htp.
Ravitsemisliikkeet, joissa on erillinen tupakointitila	6	0,3	2	2	0,3	2	2	2	2	2	2	10	3
Vähittäismyyntipaikat	96	0,5	2	48	0,3	2	30	30	30	30	30	150	40
Tukkumyyntipaikat	1	0,5	2	1	0,5	2			1		1	2	1
Yleisötahtumat													
Yhteensä	103			50			32	32	33	32	33	162	43

Valvontakohdetyyppien tarkemmat määritelmät

24.11.2021

Vähittäismyyntipaikat Mm. vähittäismyymälät, huoltoasemat, kioskit, ruokakioskit (grillit), tupakkakaupat, tax free -myymälät, liikennevälineet ja internetkaupat
 Tukkumyymälät Myymälät, jotka harjoittavat tupakkatuotteiden myyntiä jälleenmyyntiä varten joko myymälätiloissa tai internetissä
 Yleisötahtumat Valvira suosittelee, että ohjelmakauden alussa tarkastetaan yleisötahtumien tupakointijärjestelyjä.

Tupakkalainmuutos tuo lisävalvontatarvetta uusille tupakointikieltoalueille. Lisävalvonta tarvetta ei ole huomioitu taulukon tarkastusmäärissä tai ajoissa.

KAINUUN SOSIAALI- JA TERVEYDENHUOLLON KUNTAYHTYMÄ
ELÄINLÄÄKINTÄHUOLTO

Eläinlääkintähuollon valvontasuunnitelma vuosille 2020 – 2024

Päivitys vuodelle 2022

SISÄLLYSLUETTELO

1. JOHDANTO	4
1.1 Suhde muihin ohjelmiin ja suunnitelmiin	4
2. VOIMAVARAT	4
2.1 Resurssitarpeen kartoitus	4
2.2 Henkilöresurssit, vastualueet ja työnjako	5
2.3 Henkilökunnan pätevyyden ja osaamisen varmistaminen	5
3. TIETOJÄRJESTELMÄT.....	6
4. YHTEISTYÖ JA VIESTINTÄ.....	7
5. MAKSUT	7
6. ELÄINTEN TERVEYDEN VALVONTA	8
6.1 Eläntautivalmius	8
6.2 Eläntautien ilmoittaminen.....	8
6.3 Pakollinen ja vapaaehtoinen terveysvalvonta	9
6.4 Vesiviljelylaitosten terveysvalvonta.....	9
6.5 Eläinten keinollinen lisääminen.....	10
6.6 Muu eläntautivalvonta	10
7. ELÄINTEN LÄÄKITSEMISEN VALVONTA.....	11
8. SISÄMARKKINAKAUPPA, VIENTI JA TUONTI	11
8.1 Sisämarkkinatuonti	11
8.2 Sisämarkkinavienti.....	11
8.3 Vienti EU:n ulkopuolisiin maihin.....	12
8.4 Tuonti EU:n ulkopuolelta ja eläinlääkinnällinen rajatarkastus	12
9. ELÄINTEN HYVINVOINNIN VALVONTA	12
9.1 Epäilyyn perustuva eläinsuojelutarkastus	13
9.2 Luvan- ja ilmoituksenvaraisen toimintaan ilman epäilyä kohdistuva tarkastus.....	13
9.3 Eläinsuojelulain 48 § mukainen selvitys.....	14
9.4 Eläinkuljetusten hyvinvoinnin valvonta kolmasmaaviennissä	14
10. ELÄIMISTÄ SAATAVAT SIVUTUOTTEET.....	14
10.1 Sivutuotteita käyttävät toimijat	14
10.2 Sivutuotteiden hautaaminen	15
11. TÄYDENTÄVÄT EHDOT	15
12. ELÄINLÄÄKÄRIPALVELUJEN JÄRJESTÄMINEN.....	15
12.1 Peruseläinlääkäripalvelu.....	16
12.2 Palvelun sisältö	16
12.3 Tuotantoeläinten terveydenhuolto.....	16
12.4 Yksityinen palveluntarjonta	17
12.5 Kiireellinen eläinlääkäriapu	17
12.5.1 SUUR- JA PIENELÄINPÄIVYSTYS	17
12.5.2 KESKITETTY YHTEYDENOTTOPALVELU.....	17
12.6 Saatavuus- ja laatutavoitteet	18
12.6.1 AJANVARAUS.....	18
12.6.2 SAATAVUUS	18
12.7 Toimitilat.....	18

	3
12.8 Välineresurssit	19
12.9 Ostopalvelut	19
12.10 Perustason ylittävät palvelut	19
12.10.1 ERIKOISELÄINLÄÄKÄRIPALVELUT	19
12.10.2 REMISSIOMAHDOLLISUUDET	19
12.10.3 LABORATORIOPALVELUT	20
13. LAATU	20
13.1 Auditointi	20
13.2 Palautteen käsittely	20
13.3 Valitusten käsittely	20
13.4 Toiminnan kehittäminen.....	21
13.5 Pandemiavalmius	21
14. SEURANTA, ARVIOINTI JA RAPORTOINTI	21
14.1 ELÄINLÄÄKÄRIPALVELUJEN KÄYTÖN TILASTOINTI	21
14.2 Muu raportointi	21

LIITTEET

- Liite 1 Painopistealueet vuodelle 2022
- Liite 2 Resurssitarpeen kartoitus
- Liite 3 Löytöeläinten hoitotarhat

1. JOHDANTO

Kunnan on laadittava suunnitelma järjestämistään eläinlääkäripalveluista sekä eläinten terveyden ja hyvinvoinnin valvonnan järjestämisestä alueellaan. Kunnan on suunnitelmassaan osoitettava, että eläinlääkäripalvelut on järjestetty eläinlääkintähuoltolain vaatimusten mukaisesti. Suunnitelman tulee sisältää tiedot eläinlääkäripalvelujen tuottamistavasta, saatavuudesta, laadusta ja mitoituksista sekä valvontaan kuuluvista tarkastuksista, näytteenotoista ja muista toimenpiteistä. Palvelun mitoitusta suunniteltaessa on otettava huomioon yksityisten eläinlääkäripalveluiden tuottajien kunnan alueella tarjoamat palvelut. Kunnan suunnitelmassa on otettava huomioon Ruokaviraston laatima valtakunnallinen ohjelma (EHO) ja Pohjois-Suomen aluehallintoviraston laatima alueellinen suunnitelma. Kunnan suunnitelma on arvioitava ja tarkistettava tarvittaessa, kuitenkin vähintään kolmen vuoden välein. Pohjois-Suomen Aluehallintovirasto ohjaa kunnan suunnitelman laatimista sekä valvoo ja arvioi sen toteutumista.

Eläinlääkintähuollon valtakunnallisina painopistealueina vuodelle 2022 ovat ELTE-, ELKE- ja ELSU- tietojärjestelmien käyttöönotto, pandemiavalmiuden arviointi ympäristöterveydenhuollossa, sekä EU:n eläinterveys säännösten, muun eläintautilainsäädännön ja EU:n eläinlääkeasetuksen toimeenpano (Liite 1). Pohjois-Suomen aluehallintoviraston alueella toteutetaan projekti liittyen maidon antibioottijäämien valvontaan.

Paikallistasolla eläinlääkintähuollon ja siihen liittyvän valvonnan suunnittelusta ja toteutuksesta vastaa Kainuun sosiaali- ja terveydenhuollon kuntayhtymän eläinlääkintähuollon vastualue.

1.1 Suhde muihin ohjelmiin ja suunnitelmiin

Ruokaviraston laatiman valtakunnallisen ohjelman (EHO) tarkoitus on tehostaa ja yhdenmukaistaa eläinlääkintähuoltolaissa tarkoitettua eläinten terveyden ja hyvinvoinnin valvontaa sekä ohjata eläinlääkäripalvelujen järjestämistä. EHO on osa valvonta-asetuksen mukaista elintarvikeketjun monivuotista kansallista valvontasuunnitelmaa (VASU) ja ympäristöterveydenhuollon yhteistä valtakunnallista valvontaohjelmaa (Ymppi-ohjelma). VASU kattaa koko elintarvikeketjun valvonnan ja sisältää toimintaympäristön ja valvontajärjestelmien kuvaukset sekä valvonnan strategiset tavoitteet.

Elintarvikkeiden alkutuotannon ja turvallisuuden valvonta on osa eläinlääkintähuoltoa, ja ne on sisällytetty toimialakohtaiseen elintarvikevalvonnan valvontasuunnitelmaan 2015 - 2022.

2. VOIMAVARAT

2.1 Resurssitarpeen kartoitus

Resurssitarvekartoitus on tehty tämän suunnitelman liitteenä olevaa lomaketta hyväksi käyttäen (liite 2). Resurssit on pyritty mitoittamaan kuntayhtymän alueella olevan eläinmäärän mukaan. Resurssitarvetta Kainuun alueella kasvatetaan eläintenpitopaikkojen väliset pitkät etäisyydet, erityisesti päivystysaikaan.

Normaalitilanteessa eläinlääkintähuollon resurssit ovat riittävät eläinlääkintähuoltolain mukaisten tehtävien hoitamiseen. Lomia ja mm. päivystysvapaista johtuvia pidempiä kuin yksittäisien päivien poissaoloja varten on pyritty palkkaamaan sijainen. Sijaismäärärahoja on viime vuosina käytetty noin 2 htv.

2.2 Henkilöresurssit, vastualueet ja työnjako

Kainuun sosiaali- ja terveydenhuollon kuntayhtymän palveluksessa on 10 praktikkoeläinlääkärinä seitsemässä toimipisteessä sekä koko kuntayhtymän alueella toimivat hygieenikkoeläinlääkärinä ja valvontaeläinlääkärinä.

Eläinlääkäreistä yksi on suorittanut tuotantoeläinten sairauden- ja terveydenhoidon erikoiseläinlääkäritutkinnon. Avustavaa henkilökuntaa ovat neljä vaki-
tuista pieneläinhoitajaa sekä toimistosihteeri. Kuntayhtymän henkilöstöpalveluista saadaan palkanlaskenta ja yleiset hallintopalvelut.

Hygieenikkoeläinlääkärinä vastaa eläimistä saatavia elintarvikkeita ennen vähittäismyyntiä käsittelevien laitosten valvonnasta ja sivutuotteiden valvonnasta sekä kalojen vierasainevalvontanäytteiden ottamisesta. Hygieenikkoeläinlääkärinä toimii myös eläinlääkintähuollon vastualueen päällikkönä.

Valvontaeläinlääkärinä vastaa eläinsuojelusta koko alueella sekä alkutuotannon hygieniavalvonnasta Kajaanin, Sotkamon ja Kuhmon alueella. Valvontaeläinlääkärinä ottaa muut kuin kalan vierasainenäytteet. Maidontuotantotilojen hygieniavalvontoja tekee lisäksi Puolangan toimipisteen praktikkoeläinlääkärinä. Praktikkoeläinlääkärinä hoitavat eläintautilain mukaiset tehtävät omilla alueillaan. Kalatautivalvonta on keskitetty Hyrynsalmen praktikkoeläinlääkärin hoidettavaksi. Poikkeustilanteissa esim. loma-aikoina praktikkoeläinlääkäreille jäävät valvontatehtävät pyritään hoitamaan siten, että jääviysongelmaa ei synny.

Kainuunmeren Työterveys Oy järjestää eläinlääkintähuollon henkilöstön työterveyshuollon. Kainuun sote-kuntayhtymän palveluksessa on työhyvinvointipäällikkö. Työn riskien ja vaarojen arviointi on tehty kaikille vastaanotoille vuonna 2016 ja päivitetty kaikilla vastaanotoilla sen jälkeen. Tarvittaessa työnohjausta voidaan ostaa kuntayhtymän kilpailuttamilta palveluntarjoajilta.

2.3 Henkilökunnan pätevyys ja osaamisen varmistaminen

Virassa olevien eläinlääkäreiden pätevyys on varmistettu v. 2013 ja tallennettu henkilöstötietojärjestelmään. Uuden henkilöstön rekrytointi tehdään Kainuun sosiaali- ja terveydenhuollon kuntayhtymän yhteisen rekrytointiohjeistuksen mukaisesti. Sijaisten ja uusien viranhaltijoiden kelpoisuus tarkistetaan eläinlääkärirekisteristä.

Eläinlääkärinä pyrkivät osallistumaan täydennyskoulutuksiin vähintään viitenä päivänä vuodessa. Koulutuksiin osallistutaan kunkin työntekijän henkilökohtaisen koulutussuunnitelman mukaisesti siten, että koulutus tukee omaa osaamisalaa. Henkilökohtaiset koulutussuunnitelmat käydään läpi vuosittain kehityskeskustelun yhteydessä. Koulutuksista saatava materiaali hyödynnetään koko työyhteisössä. Valvontaa tekevät viranhaltijat osallistuvat Pohjois-Suomen AVI:n ja Ruokaviraston järjestämiin viranomaisille suunnattuihin koulutuspäiviin. Psavi järjestää kuukausittain noin 1,5 tunnin työpalaverin valvon-

taan liittyvistä asioista etäyhteydellä läänineläinlääkäreiden ja valvontaeläinlääkäreiden kesken.

Tieto koulutukseen osallistumisesta kerätään HRM-järjestelmään.

Kolmella vastaanotolla työskentelee koulutettu pieneläinhoitaja. Heidän tehtävänsä on avustaa eläinlääkäreitä ajanvarauksessa ja potilaiden käsittelyssä sekä vastata välinehuollosta. Itsenäisesti hoitajat voivat myydä lemmikkien ruokia eläinlääkärin antamien ohjeiden mukaisesti ja tehdä joitain pieniä hoito-toimenpiteitä, kuten leikata kynsiä tai poistaa tikkejä. Eläintenhoitajat osallistuvat heille suunnattuihin täydennyskoulutuksiin.

3. TIETOJÄRJESTELMÄT

Kaima on Kainuun sosiaali- ja terveydenhuollon kuntayhtymän intranet, josta löytyvät kuntayhtymän yhteiset ohjeet ja mm. matkalaskuohjelma.

Eläinlääkintähuollon tarkastukset ja näytteenotot kirjataan vuoden 2021 alusta Excel-taulukkoon. Alkutuotannon tarkastukset kirjataan VATI-tietojärjestelmään. VATI:n käyttöoikeudet on haettu kaikille alkutuotannon tarkastuksia tekeville eläinlääkäreille.

Tuonnissa ja sisämarkkinakaupassa käytetään TRACES-järjestelmää, joka on komission ylläpitämä, internetissä toimiva järjestelmä. TRACES-järjestelmää käyttävät sekä viranomaiset (kunnaneläinlääkärit ja läänineläinlääkärit) että toimijat. TRACES-järjestelmän käytöstä järjestetään koulutusta, johon eläinlääkärit osallistuvat mahdollisuuksien mukaan. Tarvittaessa läänineläinlääkärit auttavat järjestelmän käytössä. Uusi Traces NT tulee asteittain käyttöön 1.11.2021 alkaen.

Eläintenpitäjärekisteri-sovellus on Ruokaviraston omistama eläintenpitäjien rekisteröintiin tarkoitama sovellus. Sovellukseen rekisteröidään kaikki sika-, lammas-, vuohi- ja nautaeläinten sekä siipikarjan pitäjät. Eläintenpitäjärekisteriin kirjataan myös haaskaruokintapaikat. Hygieenikkoeläinlääkärillä ja valvontaeläinlääkärillä on eläintenpitäjärekisteriin selausoikeus sekä haaskanpitäjien osalta päivitysoikeus.

Eläintietojärjestelmä on Ruokaviraston ylläpitämä sovellus lampaiden, sikojen ja vuohien rekisteröintiä varten ja nautarekisteri-sovellus on vastaava sovellus nautojen osalta.

Kartturi-sovelluksella hallinnoidaan helposti leviävien eläintautien vastustus-toimenpiteitä. Kartturi-sovelluksella piirretään karttapohjalle rajoitusvyöhykkeet sekä haetaan vyöhykkeiltä tilat, joilla on taudille herkkiä eläinlajeja. Kartturilla voi tehdä raportteja ja listoja tietyn alueen eläintenpitopaikoista esimerkiksi kunnan resurssitarpeen kartoitusta varten. Valvontaeläinlääkärillä on oikeus Kartturi-ohjelmaan.

Ruokaviraston ylläpitämään eläintenpitokieltorekisteriin (Elvis-sovellus) on selausoikeus valvonta- ja hygieenikkoeläinlääkäreillä.

Ruokaviraston kehittämä ELTE-tietojärjestelmä eläintautien ja epidemioiden hallintaan otetaan käyttöön vuoden 2022 aikana. Ruokaviraston ja aluehallintovirasto järjestävät koulutusta järjestelmän käytöstä.

Viranomaiskäytössä olevien tietojärjestelmien lisäksi toimijoilla on käytössään erilaisia seurantajärjestelmiä kuten Naseva eli nautatilojen terveydenhuollon seurantajärjestelmä ja Sikava eli sikaloiden terveydenhuollon seurantajärjestelmä. Järjestelmiä käyttävät terveydenhuoltotyötä tekevät eläinlääkärit, jotka osallistuvat järjestelmien käyttöön opastavaan koulutukseen.

Praktikkoeläinlääkäreille otettiin joulukuun 2020 alusta lähtien käyttöön yhteinen KliniQ-praktiikkaohjelmisto ja potilastietokanta. Eläinlääkäreiden entiset potilastiedot siirrettiin uuteen ohjelmaan. Ohjelmaa on kehitetty vuoden aikana yhteistyössä toimittajan kanssa. KliniQ on myös sijaisten käytössä.

4. YHTEISTYÖ JA VIESTINTÄ

Viestinnän osa-alueita ovat asiakaspalvelu, kohderyhmien opastus ja kouluttaminen sekä tiedottaminen eri keinoin ja eri tilanteissa. Viestinnän kohderyhmiä ovat kuntalaiset, elinkeinonharjoittajat, toiset viranomaiset ja muut asiakkaat.

Kainuun sosiaali- ja terveydenhuollon kuntayhtymän internet-sivuilta http://kainuu.fi/elainlaakareiden_yhteystiedot löytyvät eläinlääkäreiden yhteystiedot ja vastaanottojen puhelinajat.

Viestinnässä noudatetaan Kainuun sosiaali- ja terveydenhuollon kuntayhtymän viestintäperiaatteita ja -ohjeita. Erytistilanteista tiedotetaan tapauskohtaisesti ja viestinnässä tehdään yhteistyötä kuntayhtymän viestinnästä vastaavien tahojen kanssa. Erytistilanneviestintään liittyvät ohjeet ovat Kaimasta löytyvissä epidemiasuunnitelmassa ja valmiussuunnitelmassa. Muusta kuin erityistilanteisiin liittyvästä viestinnästä vastaa eläinlääkintähuollon vastuualuepäällikkö.

Eläinsuojelutapauksiin liittyvä yhteydenpito poliisiin on tapausta hoitavan eläinlääkärin vastuulla. Pääosin yhteydenpitoa hoitaa valvontaeläinlääkäri.

5. MAKSUT

Asiakkailta peritään vastaanotoilla klinikkamaksu sekä maksu röntgen-, ultraääni- ja verinäytetutkimuksista sote -kuntayhtymän hallituksen päätöksen 21.12.2016 § 326 mukaisesti. Maksut on päivitetty vuoden 2020 alussa. Eläinlääkäripäivystyksessä on käytössä yksi päivystysnumero, joka on maksullinen. Päivystysnumerossa on yöllä (22 - 08) korkeampi taksa kuin illalla ja lauantaisin ja pyhinä päiväaikaan.

Tuotantoeläinten haltijoille korvataan eläinlääkärin käynnistä 20 km käyntimaksusta ja edestakaisesta matkasta aiheutuneiden kulujen ylimenevä osa.

Kunnaneläinlääkäriin maksullisista suoritteista säädetään maa- ja metsätalousministeriön asetuksessa (335/2021). Näitä ovat esim. eläinten omistajille annettavat eläinten vientiin ja kauppaan liittyvät terveystodistukset sekä sivutuotealan toimijan rekisteröinti ja sivutuotelain valvontaan liittyvä tarkastus. Kunnan valvontatoimenpiteistä (esim. alkutuotantopaikkojen hygieniavalvonta) peritään maksut sote -kuntayhtymän hallituksen hyväksymän ympäristöterveydenhuollon maksutaksan mukaan. Alkutuotannon tarkastusmaksu jäi pois uuden elintarvikelain mukana.

6. ELÄINTEN TERVEYDEN VALVONTA

6.1 Eläintautivalmius

Eläintauteja koskeva lainsäädäntö on uudistunut kokonaan uuden EU-eläinterveys säännösten tultua voimaan 21.4.2021. Eläintautien vastustamiseen liittyvät käytännön toimet ovat pääosin samankaltaisia kuin vanhassa lainsäädännössä. Ruokaviraston ohjeita tai tarkastuslomakkeita ei ole ehditty päivittää uusien säädösten mukaisiksi, mikä saattaa hankaloittaa valvontaa vielä vuoden 2022 alussa. Kansallista eläintautiasetusta, missä säädetään tarkemmin mm. terveysvalvontaohjelmista, ei ole vielä julkaistu (tilanne marraskuun 2021).

Kunnaneläinlääkärit huolehtivat eläintauteja koskevien säännösten täytäntöönpanosta ja noudattamisen valvonnasta kuntayhtymän alueella. Kaikki Kainuun sote-kuntayhtymän eläinlääkärit pyrkivät osallistumaan aluehallintoviraston järjestämiin koulutuksiin joissa käsitellään eläintautiasioita. Epäiltäessä luokiteltua eläintautia tai taudinpurkausta aluehallintoviraston eläinlääkäri johtaa toimintaa. Aluehallintovirasto laatii tiettyjen luokiteltujen eläintautien osalta aluekohtaisen valmiussuunnitelman.

Osa kunnaneläinlääkäreistä on nimetty valmiuseläinlääkäreiksi, joiden perehtyneisyyttä hyödynnetään eläintautitapauksissa. Kainuun sosiaali- ja terveydenhuollon kuntayhtymässä toimii yksi valmiuseläinlääkäri, valvontaeläinlääkäri Aila Rauatmaa. Taudinpurkaustapauksissa, joissa joudutaan käyttämään useampien kunnaneläinlääkäreiden työpanosta taudin vastustustoimenpiteissä, keskitetään kiireellinen eläinten sairaudenhoito niille eläinlääkäreille, jotka eivät osallistu taudin torjuntaan. Tarvittaessa voidaan lyhytaikaisesti eläinten kiireellinen hoito Kainuun alueella järjestää neljän eläinlääkäriin voimin.

6.2 Eläintautien ilmoittaminen

Jos kunnaneläinlääkäri epäilee tai toteaa eläimellä olevan luetteloitu tauti, uusi tauti tai muu ilmoitettava eläintauti taikka jos hän vastaanottaa eläintautilain 19 tai 20 §:ssä tarkoitetun ilmoituksen, hänen on ilmoitettava asiasta aluehallintovirastolle. Lisäksi kunnaneläinlääkäriin on kuukausittain toimitettava aluehallintovirastolle yhteenveto kaikista virka-alueellaan todetuista luetteloiduista taudista, uusista taudista ja muista ilmoitettavista eläintaudeista.

Kunnaneläinlääkäriin ja aluehallintovirastoon on ilmoitettava asianomaiselle kunnan tartuntataudeista vastaavalle lääkärille sellaisista eläintaudeista, joista voi aiheutua vaaraa ihmisten terveydelle. Lääkärien yhteystiedot löytyvät ruo-

kamyrkytysespidemiasuunnitelmasta tai Kaiman yhteystiedot-hakemistosta. Kainuun soten tartuntataudeista vastaava lääkäri on Lea Käsmä-Ronkainen.

6.3 Pakollinen ja vapaaehtoinen terveystarkkailu

Joillekin lakisääteisesti vastustettaville eläintaukeille on erillislainsäädännöllä säädetty terveystarkkailun vähimmäistasosta. Kana-, broileri- ja kalkkunaparvia, uudistuseläimiä tuottavia sikaloita ja keinosiemennyssonneja tai raakamaitoa tuottavia nautojen pitopaikkoja koskee pakollinen salmonellatarkkailu. Pitopaikat voivat liittyä vapaaehtoiseen terveystarkkailuun lampaiden ja vuohien maedi-visnan varalta, tarhattujen hirvieläinten tuberkuloosin tai kalojen BKD:n varalta.

Scrabien vapaaehtoinen tarkkailuohjelma on lakkautettu 1.7.2016. Näytteitä otetaan tautivapauden seuraamiseksi raatokeräilyalueen ulkopuolelta yli 18 kk:n ikäisistä pitopaikassa itsestään kuolleista tai lopetetuista lampaista ja vuohista. Niitä tiloja, joissa on pysyvästi yli 50 uuhua tai kuttua, veloitetaan lähettämään yksi näyte/tila. Näytteen lähettämisestä vastaa eläintenpitäjä tai kunnaneläinlääkäri, mikäli tila ilmoittaa asiasta kunnaneläinlääkärille. Kunnaneläinlääkärit muistuttavat tilaa näytteenottovelvollisuudesta vuoden alussa. Y-aseamalla on taulukko, johon näytteenoton toteutuminen kirjataan AVIsta tulleet tietojen perusteella.

Kainuun sosiaali- ja terveydenhuollon kuntayhtymän alueella vapaaehtoiseen terveystarkkailuun lampaiden ja vuohien maedi-visnan varalta on liittynyt yhteensä 2 tilaa (tilanne marraskuussa 2021). Terveystarkkailuohjelmiin liittävistä tilakäynneistä vastaa tilan sijaintikunnan praktikkoeläinlääkäri. Aluehallintovirasto antaa vapaaehtoiseen terveystarkkailuun kuuluvalla pitopaikalla terveysluokitusta koskevan päätöksen. Aluehallintovirasto valvoo tarkastuskäyntien ja näytteenoton toteutumista pitopaikoissa niiden terveysluokituksen edellyttämällä tavalla. Tarkastuskäyntien toteutuminen kirjataan y-asemalle eläinlääkintähuollon kansioon kohtaan tarkkailu-eläintaudit.

Siipikarjan salmonellatarkkailuohjelmaan kuuluu yksi iso munintakanala ja munapakkaamo Kuhmossa, jossa tehdään tarkastuskäynti vuosittain. Pienimuotoista toimintaa harjoittavia kanaloita on Kainuussa 3 kpl (tilanne marraskuu 2021), joissa kahdessa tarkastus tehdään joka toinen vuosi yhdessä joka kolmas vuosi. Alueen kunnaneläinlääkäri seuraa toimijan toteuttaman salmonellatarkkailuohjelman toteutumista ja huolehtii ohjelmaan liittävistä tilakäynneistä. Hän välittää terveystarkkailunsa saadut tiedot aluehallintovirastolle. Tarkastukset ja näytteenotot kirjataan y-aseamalla eläinlääkintähuollon kansioon kohtaan tarkkailu-eläintaudit.

6.4 Vesiviljelylaitosten terveystarkkailu

Vesiviljelylaitosten terveystarkkailunsa vastaa koko kuntayhtymän alueella, Puolankaa lukuun ottamatta, Hyrynsalmen toimipisteen eläinlääkäri Reetta Lehtinen. Vesiviljelylaitosten toiminta ja kirjanpito tarkastetaan vuosittain AVIn ohjeistuksen mukaan, käynnit raportoidaan AVIin.

Vesiviljelylaitosten kalanäytteet otetaan ja laitostarkastukset tehdään EU:n hyväksymien VHS-ohjelmien (rajoitusalueilla), lisävakuusohjelmien (BKD; IPN;

SVC ja Gyrodactylus salaris -taudit) sekä osittain riskiperusteisuuden mukaisesti.

Laitoksia valvova kunnaneläinlääkäri kartoittaa alueensa laitosten mahdolliset riskiperusteet ja tiedottaa niistä läänineläinlääkäreitä. Tarkastuksissa tarkoituksena on valvovan eläinlääkäriin perehtyminen laitoksen toimintaan ja sen riskeihin erityisesti laitoksen laatiman omavalvonnan kuvauksen avulla. Laitosten omavalvonta tarkastetaan ja sitä kehitetään yhdessä toimijoiden kanssa. Laitosten terveystarkastuksesta vastaavaa eläinlääkäriä koulutetaan säännöllisesti.

Tarkastuksissa käytetään lomaketta, jonka kopion valvonnan tehnyt kunnaneläinlääkäri toimittaa aluehallintovirastoon ja Ruokavirastoon. Aluehallintovirasto seuraa ja ohjaa tarkastusten ja näytteenoton toteutumista.

6.5 Eläinten keinollinen lisääminen

Aluehallintovirasto hyväksyy hakemuksesta nautojen, sikojen, hevosten, lampaiden ja vuohien spermankeräysasemat, spermavarastot, alkiontuotanto- ja alkionkeräysryhmät sekä sperman keräysasemille toimitettavien eläinten karanteenit, mikäli niiden tilat ja toiminta täyttävät säädösten asettamat vaatimukset. Aluehallintovirasto lähettää hyväksymisen tiedoksi Ruokavirastoon. Ruokavirasto rekisteröi hyväksytyt asemat, varastot ja ryhmät ja tiedottaa niistä toimijoille ja muiden jäsenvaltioiden viranomaisille lainsäädännön (neuvoston direktiivi 92/65/ETY ja komission päätös 2009/712/EY) mukaisesti.

Kunnaneläinlääkäri valvoo karanteeneja, sperman keräysasemia, alkioiden keräysryhmiä, alkioiden tuotantoryhmiä sekä spermavarastoja ja suorittaa niissä säännöllisiä tarkastuksia sen varmistamiseksi, että ne täyttävät hyväksymiselle säädetyt edellytykset ja että toiminnalle säädetyt vaatimukset ja hyväksymispäätöksessä asetettuja ehtoja noudatetaan. Valvonnan tulokset raportoidaan Eviralle vuosittain. Kainuussa ei ole tällä hetkellä toimivia eläinten keinolliseen lisääntymiseen liittyviä toimijoita.

6.6 Muu eläintautivalvonta

Ruokavirasto pyytää vuosittain seurantanäytteiden ottamista erillisen suunnitelman mukaan. Näytteenottopyynnöt tulevat kuntaan yleensä aluehallintoviraston välityksellä. Valvontaeläinlääkäri on ilmoitettu aluehallintovirastoon näytteenottoon liittyväksi yhdyshenkilöksi, joka ottaa näytteet itse tai toimittaa pyynnön praktikkoeläinlääkärille. Näytteenotosta vastaava eläinlääkäri toimittaa vaaditut tiedot läänineläinlääkärille määräajassa.

Mikäli Kainuun alueella järjestetään eläinnäyttelyitä, tehdään niihin liittyvät tarkastukset aluehallintoviraston määräyksen perusteella Ruokaviraston ohjeen mukaan.

Afrikkalaisen sikaruton ehkäisemiseksi sikojen ulkonapitokiello on tullut voimaan 1.6.2018. Sikoja saa pitää ulkona vain tietyin ehdoin ja sikojen ulkonapidosta tulee ilmoittaa kunnaneläinlääkärille 2 kk ennen sikojen ulkonapidon aloittamista. Ulkonapitokiellon ehtojen noudattamista on valvottu tarkastus-

käynnein. Kainuussa on vuoden 2021 lopussa 7 sikojen pitäjää, jotka ovat ilmoittaneet sikojen ulkona pitämisestä. Lisäksi aluehallintovirasto valvoo pysyvien eläinnäyttelyiden eläinsuojelutarkastusten yhteydessä sikojen ulkonapito kiellon noudattamista.

Lintuinfluenssaa on esiintynyt Suomessa sekä luonnonvaraisissa että tarhauksissa linnuissa runsaasti vuoden 2021 aikana. Siipikarjatilojen rekisteröitymiseen ja tautisuojuukseen kiinnitetään erityistä huomiota tilakäynneillä ja muissa yhteyksissä. Tarvittaessa ollaan henkilökohtaisesti yhteydessä siipikarjan pitäjiin.

7. ELÄINTEN LÄÄKITSEMISEN VALVONTA

EU on antanut uudet eläinlääkkeitä ja lääkerehuja koskevat asetukset ja niiden soveltaminen alkaa 28.1.2022. Samalla on tulossa voimaan myös uusi kansallinen eläinten lääkitsemislaki. Suurin lainsäädännön uudistuksen tuoma muutos on EU:n eläinlääkeasetuksen edellyttämä mikrobilääkkeiden eläinlajikohtaisten käyttötietojen

tiedonkeruovelvoite. Lääkitystietojen keruuseen käytettävän ELKE-ohjelman ensimmäinen versio otetaan käyttöön kevään 2022 aikana. Ruokavirasto antaa koulutusta käyttönoton yhteydessä.

Kaikki kunnaneläinlääkärit seuraavat asiasta annettavaa tiedotusta ja koulutusta. Kunnaneläinlääkärit opastavat tuottajia tilakäyntien ja terveydenhuoltokäyntien yhteydessä säädöksiin liittyvissä asioissa.

8. SISÄMARKKINAKAUPPA, VIENTI JA TUONTI

8.1 Sisämarkkinatuonti

Aluehallintovirasto ja ne kunnaneläinlääkärit, jotka käyttävät TRACES-järjestelmää, seuraavat saapuvia eriä järjestelmästä. Kunnaneläinlääkäri voi tehdä saapuvan erän tarkastuksen joko aluehallintoviraston määräyksestä tai omasta aloitteestaan. Virkaeläinlääkäri raportoi sisämarkkinatuontierille tekemänsä tarkastukset TRACES-järjestelmään täyttämällä terveystodistuksen valvontaosion. Virkaeläinlääkäriin on aina ryhdyttävä toimenpiteisiin, jos epäilee alueellaan olevan laittomasti tuottajia eriä. Näissä tapauksissa ollaan aina yhteydessä aluehallintoviraston läänineläinlääkäriin ja pyydetään lisäohjeita. Läänineläinlääkäri auttaa tarvittaessa myös TRACES-järjestelmän käytössä. Traces NT-järjestelmä on korvannut vanhan järjestelmän marraskuun 2021 aikana. Sisämarkkinatuontia ja -vientiä on Kainuun alueella muutamia hevosia ja koiria vuosittain.

8.2 Sisämarkkinavienti

Kunnaneläinlääkäri tarkastaa lähetyksen ennen vientiä Eviran ohjeen mukaisesti ja laatii tarkastuksen perusteella kyseisen eläinlajin ja tuotteen tiedot sisältävän terveystodistuksen TRACES NT-järjestelmässä. Läänineläinlääkäriltä kysytään tarvittaessa ohjeita. Kainuussa sisämarkkinavientiä on ollut mm. elä-

vien kalanpoikasten vienti Ahvenanmaalle paperitodistuksilla tai elävän mädin vienti Ruotsiin sähköisesti TRACES NT-järjestelmää käyttäen.

8.3 Vienti EU:n ulkopuolisiin maihin

Vientitodistuksia kirjoitettaessa käytetään aina Eviran hyväksymiä todistus-pohjia tai jos niitä ei ole, pyydetään Ruokavirastolta vientiin liittyvät ohjeet. Kohdemaan vaatimusten selvittämisestä vastaa viejä.

8.4 Tuonti EU:n ulkopuolelta ja eläinlääkinnällinen rajatarkastus

Kolmansista maista tuotavat eläimet ja eläinperäiset tuotteet saapuvat Suomeen aina eläinlääkinnällisen rajatarkastusaseman kautta ja aiheuttavat vain poikkeustapauksissa toimenpiteitä paikallistasolla. Sellaisissa tapauksissa, jossa aluehallintovirasto ilmoittaa kuntayhtymän alueelle tulleen kolmansista maista eläin- tai tuote-eriä, joissa on syytä epäillä eläintautiriskiä tai laitonta maahantuontia, toimitaan läänineläinlääkäreiden ohjeiden mukaan. Keskinäisellä työnjaolla järjestetään toimenpiteisiin riittävä resurssi.

9. ELÄINTEN HYVINVOINNIN VALVONTA

Eläinten hyvinvoinnin valvonnalla tarkoitetaan eläinsuojelulainsäädännön valvontaa.

Pääosan Kainuun sosiaali- ja terveydenhuollon kuntayhtymän alueella tehtävästä eläinsuojeluvalvonnasta tekee valvontaeläinlääkäri Aila Rauatmaa. valvontaeläinlääkäriin työajasta 65 % on varattu eläinsuojelutehtävien hoitoon. Tarvittaessa on eläinsuojelutarkastuksia tehty parityönä joko hygieenikkoeläinlääkäriin tai praktikkoeläinlääkäriin kanssa. Eläinsuojelutarkastuksen tekemisestä on laadittu erillinen ohje y-asemalle eläinlääkintähuollon kansioon.

Tiedot vastaanotetuista eläinsuojeluilmoituksista ja tehdyistä tarkastuksista kirjataan Y-aseamalla oleviin Excel-taulukoihin. Kaikista tehdyistä eläinsuojelutarkastuksista laaditaan tarkastuspöytäkirja. Alkuperäiset tarkastuskertomukset kukin tarkastuksen tehnyt eläinlääkäri säilyttää omassa arkistossaan mahdollisia jatkotoimia varten. Tarkastuksen tehnyt eläinlääkäri lähettää kopion tarkastuspöytäkirjasta aluehallintovirastoon. Mikäli eläinlääkäri epäilee, että eläinsuojelulainsäädäntöä on rikottu, hän lähettää tarkastuspöytäkirjan paikalliselle poliisille mahdollista esitutkimusta varten. Annettujen määräysten toteutumista seurataan uusintatarkastuksilla. Uusintatarkastukset pyritään tekemään mahdollisimman pian määräajan umpeuduttua.

Hankalissa tai pitkittyneissä eläinsuojelutapauksissa kohde voidaan siirtää AVI:n läänineläinlääkäriin hoidettavaksi, jolloin kohteessa tehtävät tarkastukset tekee AVI:n eläinlääkäri yhdessä paikallisen kunnaneläinlääkäriin tai valvontaeläinlääkäriin kanssa. Asiasta on aina sovittava läänineläinlääkäriin kanssa erikseen. AVI:n eläinlääkärit myös neuvovat ja ohjaavat eläinsuojelutarkastusten teossa. AVI:lla on myös mahdollisuus tehostaa annettuja määräyksiä uhkasakolla.

Eläinsuojelulain 44 §:n mukaisissa kiiretoimenpiteissä eläimille voidaan hankkia hoitoa muualta tai hoitaja taikka rehua tai muita eläimen hyvinvoinnin kannalta välttämättömiä aineita taikka, jos se ei ole mahdollista tai tarkoituksenmukaista, eläin voidaan lopettaa tai toimittaa teurastettavaksi taikka myydä huutokaupalla tai muuten käyvästä hinnasta. Pieneläinten osalta voidaan Kainuun sosiaali- ja terveydenhuollon kuntayhtymän alueella järjestää hoitoa niissä löytöeläinlaitoksissa, joiden kanssa kuntayhtymällä on sopimus. Löytöeläinlaitosten yhteystiedot ovat liitteessä 3. Tuotantoeläinten ja hevosten osalta on yleensä tarkoituksenmukaista järjestää eläimille hoitaja niiden alkuperäisessä pitopaikassa. Hoidon järjestämiseksi ollaan yhteydessä alueen lomituspalveluja järjestäviin yksiköihin Sotkamossa tai Ristijärvellä. Eläinten hoidosta, rehujen hankinnasta ja mahdollisesta myynnistä syntyvän rahaliikenteen hoitamiseksi kuntayhtymällä on oma tili.

9.1 Epäilyyn perustuva eläinsuojelutarkastus

Epäilyyn perustuva eläinsuojelutarkastus tehdään joko ulkopuolisen ilmiantajan ilmoituksen, aluehallintoviraston antaman määräyksen tai muun epäilyn perusteella. Pääosan eläinsuojelutarkastuksista tekee valvontaeläinlääkäri, mutta kaikilla kunnaneläinlääkäreillä on oikeus ja kiireellisissä tapauksissa myös velvollisuus tehdä eläinsuojelutarkastus. Mikäli ilmoitus epäilystä eläinsuojelurikkomuksesta tulee muille eläinlääkäreille kuin valvontaeläinlääkärille, välittävät he tiedon välittömästi valvontaeläinlääkärille tai sopivat itse tarkastuksen tekemisestä. Tarkastuksen tekee eläinlääkäri, joka ei ole asiakassuhteessa kyseiseen eläimenomistajaan. Poikkeuksen tästä voi joutua tekemään virka-ajan ulkopuolella päivystävä eläinlääkäri.

Valvontaeläinlääkäriin ollessa poissa tai estyneenä eläinsuojelutarkastuksen tekee praktikkoeläinlääkäri tai hygieenikkoeläinlääkäri. Virka-ajan ulkopuolella kiireiset eläinsuojelutehtävät jäävät poliisiin tai virkasuhteessa olevan päivystävän eläinlääkäriin hoidettavaksi.

Epäilyyn perustuva eläinsuojelutarkastus pyritään mahdollisuuksien mukaan tekemään ennalta ilmoittamatta.

9.2 Luvan- ja ilmoituksenvaraisen toimintaan ilman epäilyä kohdistuva tarkastus

Eläinsuojelulain mukaisia ilmoituksenvaraisia kohteita ovat hevostallit, koira-tarhat, eläinkaupat ym. ammattimaisesti tai muuten laajassa mitassa eläintenpitoa harjoittavat toimijat sekä riistanhoidolliset tarhat ja lihan, munien ja siitoseläinten tarhat. Myös turkistarhojen on tehtävä ilmoitus lopetustoiminnastaan. Ilmoitus tehdään aluehallintovirastoon. Kainuun alueella ilmoituksenvaraisia kohteita on noin 60.

Valvontaeläinlääkäri tarkastaa Kainuun sosiaali- ja terveydenhuollon kuntayhtymän alueella toimivat ilmoituksenvaraiset kohteet säännöllisesti. Hevostallien ja rekikoira-tarhojen tarkastustiheys määritellään riskinarvioinnin perusteella joko 1, 2 tai 3 vuoden välein tapahtuvaksi. Riskinarviointi tehdään aluehallintoviraston laatimaa lomaketta käyttäen kohteen tarkastuksen yhteydessä. Muut kohteet pyritään tarkastamaan aluehallintoviraston ohjeen mukaan vuosittain. Kainuussa eläinten lopetustoimintaa harjoittavia tarkastettavia turkistarhoja on 3. Tarhojen tarkastustiheys määräytyy riskinarvioinnin perusteella.

9.3 Eläinsuojelulain 48 § mukainen selvitys

Ruokavirasto ja AVI voivat määrätä virkaeläinlääkärit suorittamaan eläinten hyvinvointiin kohdistuvia selvityksiä ja tutkimuksia sellaisissa eläintenpitoyksiköissä, joissa pidetään eläimiä elinkeinonharjoittamisen tarkoituksessa.

9.4 Eläinkuljetusten hyvinvoinnin valvonta kolmasmaaviennissä

Ruokavirasto on vuoden 2020 alusta määritellyt eläinten viennin kolmansiin maihin mahdolliseksi myös Vartiuksen raja-aseman kautta. Tällöin EU:n yhteisten kaupallisia kuljetuksia koskevien kuljetussäädösten noudattamista on valvottava eläinten poistuessa alueelta. Tällä hetkellä Vartiuksen kautta on kuljetettu Venäjälle eläviä kaloja. Tarkastusten tekijöiksi Ruokavirasto on valtuuttanut Reetta Lehtisen, Eero Schroderuksen ja Aila Rauatmaan. Toimija sopii tarkastuksen erikseen ja tarkastuksia tehdään kevään ja syksyn aikana yhteensä noin 10 - 15 kpl vuodessa. Tarkastuksista laskutetaan Ruokavirastoa.

10. ELÄIMISTÄ SAATAVAT SIVUTUOTTEET

Sivutuotevalvonta toteutetaan Ruokaviraston vuosittain laatiman sivutuotevalvontaohjelman mukaan AVI:n ohjauksessa. Sivutuotevalvonta on toimijalle maksullista, paitsi maksutonta on epäilyn perusteella tehty tarkastus, jolla ei havaita epäkohtia.

Kainuun sosiaali- ja terveydenhuollon kuntayhtymässä sivutuotteiden valvonnasta vastaa hygieenikkoeläinlääkäri ja tuotantoeläintiloilla tapahtuvaa sivutuotteiden säilytystä ja käsittelyä valvoo valvontaeläinlääkäri. Turkistarhojen osalta tarkastuksia tekee myös Puolangan praktikkoeläinlääkäri.

10.1 Sivutuotteita käyttävät toimijat

Alueella toimii tällä hetkellä kolme turkistarhan yhteydessä olevaa hyväksyttyä tilarehustamo. Tilarehustamot on tarkastettu vuonna 2015 ja suunnitelman mukaan 2021. Kajaanissa ja Hyrynsalmella toimii yksi pieneläintuhkaamo. Evi-ran valvontaohjelman mukaan Kajaanin tuhkaamo on tarkastettu vuonna 2017.

Aloitettaessa käsittelemättömien sivutuotteiden käyttö luonnonvaraisten eläinten ruokintaan (haaskatoiminta), on toiminnasta tehtävä ilmoitus kunnaneläinlääkärille. Haaskapaikan tiedot viedään Ruokaviraston ylläpitämään pitopaikkarekisterin yhteydessä olevaan haaskarekisteriin. Ilmoitus sivutuotteiden käyttämisestä haaskapaikalla tulee tehdä kuukausittain. Vuoden 2021 loka-kuussa kuntayhtymän alueella on 120 rekisteröityä haaskaruokintapaikkaa, joista 25:sta on tehty vuoden 2021 aikana käyttöilmoitus (tilanne lokakuun loppuun).

Haaskojen käytön valvomiseksi tehdään haaskakäyttöilmoitusten seuranta ja haaskapaikkatarkastuksia. Kaikki aktiiviset haaskaruokintapaikat pyritään tarkastamaan 3 vuoden välein. Tarkastuksen voi suorittaa asiakirjatarkastuksena, jos säännöllisesti tehtyjen käyttöilmoitusten perusteella haaskaruokinta-

paikalla on käytetty vain luvallisia sivutuotteita järkeviä määriä. Haaskojen valvontaa tehdään yhteistyössä kuntien ympäristönsuojeluviranomaisten sekä rajavalvontaviranomaisten ja poliisin kanssa.

10.2 Sivutuotteiden hautaaminen

Kokonaisten märehittijöiden, sikojen, siipikarjan ja turkiseläinten raatojen, kotiteurastuksen sivutuotteiden ja teurastuspaikoista peräisin 2 ja 3 sivutuotteiden hautaaminen on sallittua ns. syrjäisillä alueilla. Kuolleena syntyneet eläimet saa haudata koko maassa.

Taulukko kuolleiden eläinten ja kotiteurastuksen sivutuotteiden käsittelyvaihtoehdoista
rk = raatokeräily h = hautaaminen

	Kajaani	Paltamo	Sotkamo	Hyrnsalmi	Risti-järvi	Suomus-salmi	Puolanka	Kuhmo
nauta	rk	rk	rk	h	h	h	h	h
lammas	rk	rk	rk	h	h	h	h	h
vuohi	rk	rk	rk	h	h	h	h	h
hevonen	h	h	h	h	h	h	h	h
sika	h	h	h	h	h	h	h	h
siipikarja	h	h	h	h	h	h	h	h

Alle 12 kk ikäisen naudon ja lampaan saa myös viedä haaskaksi. Toimijan on pidettävä kirjaa hautaamisesta tuotantoeläinten ruhoista ja kotiteurastuksen sivutuotteista sekä haaskalle toimitetuista ruhoista. Hautaamisia seurataan tuottajien eläinrekistereihin tekemissä ilmoituksissa havaittujen epäkohtien perusteella ja syrjäisillä alueilla hautaamisten kirjanpitoja tarkastetaan pistokoeluentoisesti muiden tarkastusten tai tilakäyntien yhteydessä. Tarkastukset painotetaan suurimmalle nauta- ja lammastiloille.

Hautaamisista pidettävässä kirjanpidossa on havaittu paljon puutteita, joten se vaatii tiedottamista kotieläintiloille.

11. TÄYDENTÄVÄT EHDOT

Täydentävien ehtojen valvonta kuuluu aluehallintoviraston vastuulle. Mikäli kunnan viranhaltijan tekemässä perustarkastuksessa havaitaan mahdollisia täydentävien ehtojen indikaattorien laiminlyöntejä, on tästä välitettävä tieto aluehallintovirastolle mahdollisimman nopeasti. Kaikista eläinsuojelutarkastuspöytäkirjoista lähetetään kopio PSAVI:in kahden viikon kuluessa samoin kuin niistä alkutuotantotilojen hygieniatarkastuspöytäkirjoista, joissa havaitaan puutteita.

12. ELÄINLÄÄKÄRIPALVELUJEN JÄRJESTÄMINEN

Kainuun maakunnan alueella eläinlääkäripalveluista vastaa Kainuun sosiaali- ja terveydenhuollon kuntayhtymän eläinlääkintähuollon vastualue. Eläinlääkintähuolto kuuluu sosiaali- ja terveystoimialaan ja ympäristöterveydenhuollon tulosalueeseen. Kuntayhtymään kuuluvat kunnat ovat Hyrynsalmi, Kajaani,

Kuhmo, Paltamo, Ristijärvi, Sotkamo ja Suomussalmi ja erillisjäsenenä ympäristöterveydenhuollon osalta Puolanka.

12.1 Peruseläinlääkäripalvelu

Kunnan on järjestettävä arkipäivisin virka-aikana saatavilla oleva peruseläinlääkäripalvelu asukkaidensa pitämiä kotieläimiä varten sekä sellaisten yhteisöjen pitämiä kotieläimiä varten, joilla on kotipaikka sen alueella. Muita kotieläimiä kuin hyötyeläimiä varten tämä palvelu on kuitenkin järjestettävä vain, jos palvelua ei ole muuten saatavilla yhteistoiminta-alueella.

Kaikkia kunnan alueella pidettäviä hyötyeläimiä varten kunnan on kuitenkin järjestettävä arkipäivisin virka-aikana eläinlääkärin käynnin eläintenpitopaikassa mahdollistava peruseläinlääkäripalvelu.

Kainuun alueella peruseläinlääkäripalveluja on pääsääntöisesti pystytty tarjoamaan myös vapaa-ajan asuntojen omistajille ja lomailijoille.

12.2 Palvelun sisältö

Peruseläinlääkäripalvelua tulee valtakunnallisen ohjelman mukaan suunnata ennen kaikkea ennaltaehkäisevään toimintaan eläinten terveyden ja hyvinvoinnin ylläpidossa ja edistämisessä. Eri kotieläimille suoritettavat terveystarkastukset kuuluvat peruseläinlääkäripalveluun. Rokotukset, loishäädöt, kissojen sterilisaatiot ja kastroatiot sekä koirien kastroatiot ovat normaalia peruseläinlääkäripalvelua kuten myös märehitjoiden, sikojen ja hevosten hedelmällisyyteen liittyvät tarkastukset ja hoidot.

Kainuun sosiaali- ja terveydenhuollon kuntayhtymässä peruseläinlääkäripalveluja kaikille kotieläimille tarjoavat kaikki praktikkoeläinlääkärit (poikkeuksena Suomussalmi, jonka tilakäynnit hoidetaan muista kunnista ja Hyrynsalmi, jossa ei ole pieneläinvastaanottoa). Kaikilla vastaanotoilla huolehditaan sinne tuotujen luonnonvaraisten eläinten lopetuksesta eläinsuojelullisista syistä. Luonnonvaraisten eläinten lopettamisesta syntyneet kulut kunta voi laskuttaa aluehallintovirastolta eläinlääkintähuollon määrärahasta. Peruseläinlääkäripalveluja pidemmälle meneviä palveluita tarjotaan pieneläimille Kajaanin, Sotkamon ja Suomussalmen vastaanotoilla, joiden varustelutaso on muita vastaanottoja korkeampi ja käytössä on avustavaa henkilökuntaa. Perustasoa pidemmälle vietyä palvelua tarvitaan, koska yksityisiä palveluntarjoajia on alueella vähän.

Maksutonta puhelinneuvontaa järjestetään kaikilla vastaanotoilla arkisin tiettyinä kellonaikoina sekä kiireellisissä tapauksissa virka-aikana. Puhelinajoista tiedotetaan vastaanottojen puhelinvastaajissa sekä kuntayhtymän internetsivuilla. Virka-ajan ulkopuolella käytössä on maksullinen keskitetty yhteydenotopalvelu.

12.3 Tuotantoeläinten terveydenhuolto

Tuotantoeläinten terveydenhuollosta vastaavat praktikkoeläinlääkärit. Alueella on joitain yksityistä terveydenhuollon palvelua tarjoavia eläinlääkäreitä. Tilat voivat solmia terveydenhuoltosopimuksen haluamansa eläinlääkärin kanssa kuntarajoista riippumatta. Terveydenhuollon tilakäynnin voi tehdä muukin kuin

sopimuksen tehnyt eläinlääkäri. Eläinlääkärit sopivat keskinäisellä työnajolla tilakäynneistä omistajan toiveet huomioiden, niin että työt eivät ruuhkaudu. Terveydenhuoltokäynteihin sovelletaan samaa subventiota kuin sairaskäynteihin. Kaikki maidontuotantotilat ovat kuuluneet vuoden 2020 alusta Nasevaan. Joi-tain lihanauta- tai emolehmätiloja on edelleen Nasevan ulkopuolella. Nasevassa on nautatilojen terveydenhuoltosopimuksia 185 kpl (tilanne tammi-kuun 2020 lopussa) 94 % terveydenhuoltosopimuksista on solmittu kunnan-eläinlääkäriin kanssa. Terveydenhuollon vuosikatsauksista on 90 % tehty terveydenhuoltosopimuksen edellyttämällä tiheydellä. Osa toteutumattomista terveydenhuoltokäynneistä johtuu esim. tilan lopettamissuunnitelmista. Sikati-loista 100 prosenttia kuuluu Sikavaan eli on solminut terveydenhuoltosopi-muksen.

12.4 Yksityinen palveluntarjonta

Yksityisiä eläinlääkäreitä ja eläinlääkäriasemia on Kainuussa vähän ja ne hoi-tavat pääasiassa pieneläimiä ja ovat avoinna pääasiassa arkipäivisin. Kajaan-nissa toimii yksi eläinlääkäriasema, jossa työskentelee 3 eläinlääkärinä. Sot-kamon yksityisellä eläinlääkäriasemalla toimii 2 ja Kuhmon 1 eläinlääkärinä. Kainuussa toimivat yksityiset palveluntarjoajat eivät ole olleet halukkaita osal-listumaan päivystykseen.

12.5 Kiireellinen eläinlääkäriapu

Kunnan on järjestettävä kiireellistä eläinlääkäriapua kaikkia alueellaan vaki-naisesti tai tilapäisesti olevia kotieläimiä varten kaikkina vuorokauden aikoina.

Kiireellisen eläinlääkäriavun tavoitteena on ensiaputyypin toiminta, jolla pyritään hoitamaan eläimen henkeä ja hyvinvointia uhkaavat tapaukset ja varmistamaan, että potilaan tila ei kohtuuttomasti heikkene sen odottaessa virka-aikana annettavia palveluja.

Kaikki alueen praktikkoeläinlääkärit tarjoavat kiireellistä eläinlääkäriapua virka-aikana. Töitä voidaan joustavasti jakaa alueella resurssitilanteen mukaan. Esimerkiksi pieneläimiä voidaan ohjata eteläisessä osassa aluetta Kajaaniin ja Pohjoisessa Suomussalmelle, joissa on laajempi välineistö ja pieneläinhoitaja avustamassa toimenpiteissä.

12.5.1 Suur- ja pieneläinpäivystys

Päivystykset on eläinlääkintähuoltolain hengen mukaisesti eriytetty suur- ja pieneläinpäivystyksiksi. Kainuun alueella toimii kerralla yksi suurelän- ja yksi pieneläinpäivystäjä. Järjestely on toteutettu keskitettyä yhteydenottopalvelua käyttäen. Päivystysaikaan ei eläinlääkäreillä ole käytettävissään avustajaa.

12.5.2 Keskitetty yhteydenottopalvelu

Virka-ajan ulkopuolella asiakkaiden yhteydenotot on keskitetty yhteen maksul-liseen puhelinnumeroon. Soittaessaan palveluun asiakas valitsee joko pien-eläin- tai suurelänpäivystyksen. Eläinlääkäri aktivoi palvelun ennen päivystyk-sen aloittamista. Asiakkaiden yhteydenottojen keskittämistä myös virka-aikana

yhteen numeroon on harkittu, mutta toistaiseksi muutosta ei ole koettu tarkoituksenmukaiseksi. Virka-aikana yhteydenotot ovat maksuttomia.

12.6 Saatavuus- ja laatutavoitteet

Tavoitteena on, että kiireellistä eläinlääkäriapua tarvitseva saa sitä 24 tuntia vuorokaudessa viikon jokaisena päivänä. Työjärjestelyillä on onnistuttu parantamaan ajanvarausperusteisen palvelun saatavuutta. Praktikkoeläinlääkäreillä on mahdollisuus keskinäisillä sopimuksilla järjestää aikaa ajanvarausperusteiseen työhön (esim. terveydenhuolto), jolloin kollega hoitaa kiiretapaukset. Kuntayhtymän subventioilla turvataan se, ettei palvelun hinta muodostu esteeksi työnjaolle.

12.6.1 Ajanvaraus

Jokainen vastaanotto hoitaa omat ajanvarauksensa. Kajaanissa, Sotkamossa ja Suomussalmella ajanvarauksesta vastaavat pääasiassa pieneläinhoitajat. Muissa toimipisteissä eläinlääkäri hoitaa ajanvarauksen. Virka-aikana asiakkaalla on periaatteellinen mahdollisuus valita eläinlääkäri, jonka palveluksia hän haluaa käyttää. Töitä joudutaan kuitenkin jakamaan resurssien mukaan. Uudessa KliniQ-potilastietojärjestelmässä on mahdollista ottaa käyttöön sähköinen ajanvaraus.

12.6.2 Saatavuus

Valtakunnallisen ohjelman tavoitteena eläinlääkäripalvelujen saatavuudelle on että ei-kiireellinen vastaanottoaika tulisi pystyä tarjoamaan viikossa, ei-kiireellinen terveydenhuoltokäynti, massatyö tai leikkaus kolmessa viikossa (loma-aikana kuudessa viikossa) ja pääosan asiakkaista tulisi saada palvelu 50 km säteellä.

Kiireellisen hoidon osalta valtakunnallinen tavoite on hoitaa kolmen tunnin sisällä 90 % tapauksista, 90 % tapauksista matka tilalle tai asiakkaan matka vastaanotolle tulisi olla alle 100 km. Matkojen osalta valtakunnallisessa ohjelmassa on annettu mahdollisuus poiketa suosituksista mm. Kainuussa.

Kiireellisen hoidon saatavuuden valtakunnallisen tavoitteen toteutumista päivystysaikaan seurataan jatkossa ajoittain. Ensimmäisellä seurantajaksolla heinäkuussa 2021 100 % suurelainten ja 93 % pieneläinten omistajista sai palvelun kolmen tunnin sisällä yhteydenotosta.

12.7 Toimitilat

Kainuun sote -kuntayhtymän eläinlääkintähuollon toimitiloja on Hyrynsalmella, Kajaanissa, Kuhmossa, Paltamossa, Puolangalla, Sotkamossa ja Suomussalmella sekä Vuolijoella. Praktikkoeläinlääkärit työskentelevät kunnilta vuokratuissa toimitiloissa. Suurten välimatkojen vuoksi ei ole nähty mielekkääksi yhteisvastaanoton perustamista. Paltamoon valmistuivat uudet tilat keväällä 2019. Hyrynsalmen vastaanotto on sisäilmaongelmien vuoksi jätetty pois käytöstä. Hyrynsalmen praktikkoeläinlääkäri on käytössään toimistohuone ja lämmin autotalli kunnantalolla. Vuolijoella eläinlääkärin vastaanotto toimii vanhassa kunnantalossa. Rakennuksessa on havaittu sisäilmaongelma, minkä

vuoksi kuntayhtymä on päättänyt luopua rakennuksen käytöstä jollain aikavälillä. Uusien vastaanottotilojen järjestämistä Vuolijoelle selvitetään esim. terveyskeskuksen yhteyteen. Vaihtoehtona on luopua pieneläinvastaanoton pitämisestä Vuolijoella ja keskittää palvelut Kajaaniin.

Parhaiten varustellut tilat ovat Kajaanissa. Pohjois-Suomen AVI:n työsuojelutarkastaja on tarkastanut kaikki vastaanottotilat vuosina 2012 - 2021. Tarkastuksissa havaitut puutteet on korjattu. Toimitilat ja niiden varustus ovat pääosin valtakunnallisen ohjelman suositusten mukaisia.

12.8 Välineresurssit

Kaikista toimipisteistä tai ainakin yhteistoiminta-alueelta löytyvät suurelänpraktiikkaan tarvittavat välineet. Kajaanista, Sotkamosta ja Suomussalmelta löytyy näiden lisäksi kattava välineistö pieneläinpraktiikkaan, mm. pieneläinultra, röntgenlaitteet ja verinäyteanalysaattorit. Varustetaso kaikkien toimipisteiden osalta on käyty läpi vuoden 2015 aikana ja vuosien 2015 - 2016 aikana on tehty tarvittavat hankinnat jotta toimipisteet täyttävät valtakunnallisen ohjelman suositukset.

12.9 Ostopalvelut

Irrallaan tavattujen löytöeläinten hoito on ostettu yksityisiltä toimijoilta. Löytöeläintarhoja on Kajaanissa (Kajaani, Ristijärvi, Paltamo), Kuhmossa (Kuhmo, Sotkamo) ja Suomussalmella (Suomussalmi, Hyrynsalmi, Puolanka).

12.10 Perustason ylittävät palvelut

Kaikissa vastaanottopisteissä tarjotaan peruseläinlääkäripalvelut. Perustason ylittäviä palveluita tarjotaan pieneläimille Kajaanin, Sotkamon ja Suomussalmen vastaanotoilla praktikkoeläinlääkärien resurssien antaessa myöten.

12.10.1 Erikoiseläinlääkäripalvelut

Erikoiseläinlääkäripalveluita tarjoavat erikoistuneet eläinlääkärit. Tällä hetkellä kuntayhtymässä toimii yksi erikoiseläinlääkäri: valvontaeläinlääkäri Aila Rauatmaa, joka on tuotantoeläinten terveyden- ja sairauden hoidon erikoiseläinlääkäriin tutkinnon suorittanut eläinlääkäri.

12.10.2 Remissiomahdollisuudet

Pieneläimiä ja hevospotilaita ohjataan lähialueen klinikoille tapauskohtaisesti. Sopimusta remissiopalveluista ei ole tehty minkään klinikan kanssa. Pieneläinpotilaita lähetetään pääasiassa Sotkamon, Kajaanin, Oulun ja Kuopion yksityisille eläinklinikoille sekä Joensuuhun kaupungineläinlääkärille. Hevosia ohjataan useimmiten Ouluun ja Kiuruvedelle yksityisille hevosklinikoille. Yleensä eläinlääkäri ottaa ensin yhteyttä remissiopaikkaan.

12.10.3 Laboratoriopalvelut

Kainuun elintarvike- ja ympäristölaboratorion toiminta loppui vuoden 2014 lopussa. Savo-karjalan ympäristölaboratoriolla on näytteiden vastaanottopiste Kajaanissa Tehdaskadulla.

Eläinlääkärit huolehtivat itse potilaittensa diagnostisten näytteiden lähettämisen joko kaupallisiin laboratorioihin tai eläintautiepäilyissä Ruokaviraston laboratorioihin.

Näytteitä lähetettäessä käytetään Postin, Matkahuollon ja Ruokaviraston pakkausohjeita. Näytteitä lähetetään Ruokaviraston laboratorioihin sekä Matkahuollon että Postin välityksellä.

Tartuntavaarallista materiaalia lähetettäessä noudatetaan Postin diagnostisten näytteiden pakkausohjetta.

Tuottajat lähettävät itse maitonäytteet Valion laboratorioon maitoauton mukana. Myös salmonellanäytteitä tuottajat lähettävät postitse valitsemaansa laboratorioon.

13. LAATU

Kainuun sosiaali- ja terveydenhuollon kuntayhtymällä on laatujärjestelmä, johon ympäristöterveydenhuollon laatujärjestelmä kuuluu. Laatujärjestelmää päivitetään jatkuvasti. Eläinlääkintähuollon laatutiimiin kuuluvat hygieenikoeläinlääkäri Eero Schroderus, valvontaeläinlääkäri Aila Rauatmaa, praktikkoeläinlääkäri Anni Kaasinen ja pieneläinhoitaja Jere Kaltio.

13.1 Auditointi

Ympäristöterveydenhuollolle tehdään laatujärjestelmän mukaisia sisäisiä arviointeja säännöllisesti.

13.2 Palautteen käsittely

Kainuun sote -kuntayhtymässä on käytössä jatkuva asiakaspalautejärjestelmä. Eläinlääkintähuollon vastuualuepäällikkö käy läpi tulokset ja esittelee ne eläinlääkintähuollon kokouksissa. Tulokset analysoidaan ja tarvittavat kehittämistoimenpiteet tehdään suunnitelmaksi. Eläinlääkintähuollossa toteutetaan vuoden 2022 aikana erillinen asiakastyytyväisyyskysely.

13.3 Valitusten käsittely

Asiakasvalitukset ottaa vastaan eläinlääkintähuollon vastuualuepäällikkö. Vastuualuepäällikkö pyytää reklamaation kohteena olevalta eläinlääkäriltä vastineen ennen korvauksesta päättämisestä. Korvausvaatimukseen johtaneesta vahingosta voidaan myös pyytää lausunto eläinlääkintävahinkojen arviolautakunnalta. Muut asiakasvalitukset kirjataan ylös ja esimies käy asian läpi asianosaisen työntekijän ja asiakkaan kanssa.

Kuntayhtymän toiminta on vakuutettu julkisyhteisön vastuuvakuutuksella sen vahingonkorvausvelvollisuuden varalta, johon se voi joutua ulkopuoliselle tai omalle työntekijälle aiheutetusta henkilö- ja esinevahingosta, julkista valtaa käytettäessä aiheutetusta varallisuusvahingosta sekä EU:n yleisen tietosuoja-asetuksen mukaisesta taloudellisesta vahingosta. Vakuutusmäärä henkilö, esine ja tuotevastuuvahingoissa on 2 M€, varallisuusvahingot julkista valtaa käytettäessä ja EU:n yleisen tietosuoja-asetuksen mukaisessa taloudellisessa vahingossa ovat 100 000 €. Vakuutuksen omavastuu on 2000 €.

13.4 Toiminnan kehittäminen

Suunnitelmaa päivitettäessä otetaan huomioon asiakaspalautteen, valitusten ja aluehallintoviraston tarkastusten ja auditointien perusteella kehittämistä vaativat seikat. Kehittämiskohteista pidetään kirjaa ja niiden toteutumista seurataan.

13.5 Pandemiavalmius

Eläinlääkintähuollossa on laadittu Kainuun soten ohjeiden mukaisesti suunnitelma toimenpiteistä, joilla saadaan turvattua välttämättömät palvelut pandemian eri vaiheissa. Toimenpiteet perustuvat osittain Ruokaviraston ohjeisiin kunnallisen eläinlääkintähuollon järjestämisestä pandemian aikana. Pandemiaan liittyvistä toimenpiteistä pidetään toimintapäiväkirjaa.

14. SEURANTA, ARVIOINTI JA RAPORTOINTI

Eläinlääkintähuollon suunnitelma päivitetään tarvittaessa, kuitenkin vähintään kolmen vuoden välein. Suunnitelmaa päivittäessä huomioidaan edellisen suunnitelman toteutumisen arviointi, aluehallintoviraston antama palaute sekä muilla tavoin kertynyt palaute kehittämistarpeista.

14.1 Eläinlääkäripalvelujen käytön tilastointi

Eläinlääkäripalvelujen käytöstä tilastoidaan vuosittain sairaskäyntien ja pieneläinvastaanottokäyntien määrät virka-aikana ja päivystysaikana. Suurelänkäynnit raportoidaan tilan sijaintikunnan perusteella, pienelänkäynnit vastaanotoittain. Lisäksi kerätään tiedot tehdyistä terveydenhuoltokäynneistä, eläintautivalvontakäynneistä, eläinten hyvinvoinnin valvontakäynneistä ja sivutuotteiden käytön valvontakäynneistä. Tilasto liitetään valvontasuunnitelman toteumaraporttiin ja toimitetaan vuosittain Pohjois-Suomen aluehallintovirastolle.

14.2 Muu raportointi

Elintarvikeketjun valvonnan toteutumisesta raportoidaan Pohjois-Suomen aluehallintovirastoon vuosittain VASU-raportoinnilla.

Aluehallintovirastolle tehtävästä raportoinnista eläintautien ja eläinsuojeluasioiden osalta vastaa se eläinlääkäri, joka on asiaa hoitanut. Asiakirjat on toimitettava aluehallintovirastoon viivytyksettä.

Muita asiakirjoja ovat esimerkiksi:

- 1) eläinsuojelutarkastuskertomukset/päätökset
- 2) terveysvalvontaan liittyvät käynnit
- 3) tautiepäilyt
- 4) eläinten terveyden ja hyvinvoinnin valvonnan työt, joista kunta laskuttaa valtiota
- 5) muut viranomaisten pyytämät vuosiyhteenvedot ym.
- 6) terveysvalvontaohjelmien liittymisasiakirjat
- 7) vastustettavien eläintautien hallinnassa tehdyt toimenpiteet

Tiedot kunnan laskutusta varten on toimitettava eläinlääkintähuollon toimistoon kuukausittain.

ELÄINLÄÄKINTÄHUOLLON PAINOPISTEALUEET

Elintarvikeketjun monivuotinen kansallinen valvontasuunnitelma 2022 - 2024

Osa 2: Toimenpiteet valvonnan päämäärien saavuttamiseksi – valvonnan painopisteet

Eläinten terveys ja hyvinvointi

KEHITTÄMIS-TEEMA	PAINOPISTE	2022	2023	2024
Tiedolla johtaminen ja digitalisaatio	ELTE-tietojärjestelmän vaiheittainen käyttöönotto	<ul style="list-style-type: none"> ELTE1-osion käytön vakiinnuttaminen Lääkekäyttötiedon 1. keräysvuosi. Järjestelmän toiminnan ja tietojen oikeellisuuden varmistaminen 	<ul style="list-style-type: none"> lääkekäyttötiedon 1. EU:n edellyttämä keräysvuosi; raportointi 2024 	
	ELSU-tietojärjestelmä (epäilyyn perustuva ja ilmoituksen- ja luvanvaraisten kohteiden valvonta)	Koulutus Ruokavirasto, avi, K Käyttöönotto, kunnat	Käyttö jatkuu	
				Vuoden 2024 toimenpiteet täsmentyvät myöhemmin.
Valmius ja kriisinhallinta	ASF-valmiusharjoituksissa havaitut kehittämiskohteet	<ul style="list-style-type: none"> Valmiusharjoituksessa havaitun kehittämiskohteen työstäminen (avit, Ruokavirasto) 		
	Pandemiavalmiuden kehittäminen – koronapandemian opit ympäristöterveydenhuoll osassa	<ul style="list-style-type: none"> Koordinoi, kokoaa tiedon ja ohjaa: Ruokavirasto, Valvira Osallistuu työryhmiin, onnistumisen arviointiin ja valmiuden kehittämiseen: MMM, Ruokavirasto, tulli, puolustusvoimat, avit, kunnat 	<ul style="list-style-type: none"> Koordinoi ja ohjaa: Ruokavirasto, Valvira Ottaa käyttöön sovitut toimintatavat: MMM, Ruokavirasto, tulli, avit, puolustusvoimat, kunnat 	<ul style="list-style-type: none"> Arvioi painopistetyön onnistumista: kaikki

Vuoden 2024 toimenpiteet täsmentyvät myöhemmin.

Uuden lainsäädännön toimeenpano

EU:n eläinterveyssäännösten 2019/429 (AHL) ja muun eläintautilainsäädännön toimeenpano

- **Ruokavirasto** kouluttaa ja ohjeistaa
- **Avit** kouluttavat alueillaan
- **Ruokavirasto, avit ja kunnaneläinlääkärit**; uusien vaatimusten käytännön toteutus

- **Ruokavirasto** kouluttaa ja ohjeistaa
- **Avit** kouluttavat alueillaan
- **Ruokavirasto, avit ja kunnaneläinlääkärit**; uusien vaatimusten käytännön toteutus

EU:n eläinterveyssäännösten 2019/429 (AHL) ja muun eläinten merkinnän ja rekisteröinnin lainsäädännön toimeenpano

- **Ruokavirasto** laatii ohjeita ja kouluttaa: avi, ELY-keskus
- Viestintä
- **Avit** kouluttavat alueillaan
- **Ruokavirasto, ELY-keskukset, avit ja kunnaneläinlääkärit**; uusien vaatimusten käytännön toteutus

- Uusien vaatimusten vakiinnuttaminen

EU:n eläinlääkeasetuksen tammikuussa 2022 alkavaan soveltamiseen valmistautuminen

- Ruokaviraston ohjeet valmiina vuoden alussa
- Uuden lainsäädännön mukaisen valvonnan käynnistäminen
- **Avit** kouluttavat eläinlääkäreitä alueillaan
- Viestintä

- **Avit** kouluttavat eläinlääkäreitä alueillaan
- Viestintä
- Uuden lainsäädännön mukaisen valvonnan vakiinnuttaminen

Eläinten hyvinvointilain toimeenpano

- **Ruokavirasto ja avi**: ohjeistus ja koulutus

- **Uusien vaatimusten toteutus alkaa**

- Uusien vaatimusten vakiinnuttaminen

Vuoden 2024 toimenpiteet täsmentyvät myöhemmin.

Erityiset painopisteet/tehostamistarvetta aiempien tulosten perusteella	Eläinlääkäreiden lääkitsemisvalvonta	<ul style="list-style-type: none"> • Avi valvoo tehostetusti ja käyttää siinä hyväksi ELKE-järjestelmää 	<ul style="list-style-type: none"> • Avi jatkaa 2022 aloitettua valvontaa
	Vuoden 2020 salmonella- ja tilarehustamopainopisteen jatkaminen, jos painopistetarkastusten tilarehustamoita jää vielä käymättä syksyllä 2021	<ul style="list-style-type: none"> • Ruokavirasto ja avi ohjaa • Avi ja kunta toteuttaa 	
	Avi-kohtainen painopiste – aihe, joka tarvitsee alueella erityistä panostusta (esim. maidon antibioottijäämät)		
			Vuoden 2024 toimenpiteet täsmentyvät myöhemmin.

Vuoden 2022 painopisteiden toimenpiteet

ELTE-tietojärjestelmän vaiheittainen käyttöönotto

ELTE-tietojärjestelmän ensimmäisen osan ensimmäinen versio (Eläintautitapausten ja epidemioiden hallinta eli ELTE1:n ensimmäinen versio) on julkaistu ja on rajatusti käytössä. Julkaisu sisältää joitakin keskeisiä eläintautien torjunnan elementtejä, ja toimintoja lisätään asteittain järjestelmän kehitysvaiheiden mukaisesti. Käyttöönoton jälkeen kaikki lainsäädännöllä vastustettavien eläintautien epäilyt ja todetut tapaukset (esim. salmonellat) kirjataan ELTE-järjestelmään käytössä olevien toiminnallisuuksien rajoissa. Ruokavirasto järjestää käyttökoulutusta ja ohjeistaa järjestelmän käytössä.

ELKE-järjestelmän (eläinlääkkeiden käyttötiedon keruu eli ELTE2) ensimmäinen julkaisuversio otetaan käyttöön kevään 2022 aikana. Järjestelmä kerää tietoa eläinlääkärin käyttämisestä ja luovuttamista lääkkeistä pääosin rajapinnan kautta suoraan praktiikkaohjelmistoista, mutta silloin kun se ei ole mahdollista, on tietoja syötettävä käsin. ELKE-järjestelmää tullaan hyödyntämään myös eläintautien ilmoittamisessa. Ruokavirasto antaa myös ELKE:n käyttökoulutusta järjestelmän käyttöönoton yhteydessä. Kansallinen raportti mahdollinen vasta kun apteekkeista saadaan tiedot mikrobilääkkeistä. Tämänhetkisen arvion mukaan tiedot saisi 1.1.2026 alkaen eli ensimmäinen koko vuoden raportti saatavilla 2027.

ASF-valmiusharjoituksissa havaitut kehittämiskohteet

Syksyn 2020 aikana järjestettiin sarja afrikkalaisen sikaruton torjuntatoimien vahvistamiseen tähtääviä valmiusharjoituksia. Harjoituksista laaditut raportit ovat valmistuneet vuoden 2021 alussa. Harjoituksissa havaittujen kehittämiskohteiden työstäminen ja toimintaohjeiden täydentäminen tehtyjen havaintojen perusteella tehdään pääsääntöisesti vuosien 2021-2022 aikana.

Pandemiavalmiuden arviointi ja koronaepidemian opit ympäristöterveydenhuollossa

Tarkentuu myöhemmin

EU:n eläinterveyssäännösten 2019/429 (AHL) ja muun eläintautilainsäädännön toimeenpano

EU:n eläinterveyssäännöstä (AHL) ja uutta kansallista eläintautilakia (76/20219, sekä niiden alaisia säädöksiä on sovellettu 21.4.2021 alkaen. Muutos on laaja ja vaatii uudentyypistä laajaa perehtymistä EU-lainsäädäntöön, lisäksi se sisältää mm. kokonaan uuden eläintautien luokittelujärjestelmän. Vuoden 2022 aikana lainsäädännön toimeenpanon ohjeistusta ja koulutuksia jatketaan niin Ruokaviraston kuin aluehallintovirastojen toimesta.

EU:n eläinterveyssäännösten 2019/429 (AHL) ja muun eläinten merkinnän ja rekisteröinnin lainsäädännön toimeenpano

EU:n eläinterveyssäännöstö 2019/429 (AHL) sekä sen nojalla annettuja säädöksiä on sovellettu 21.4.2021 lähtien. Eläintunnistusjärjestelmästä annettu laki on muuttumassa ja uusi eläintunnistuskilpi ja sen nojalla annettavat eläinlajikohtaiset asetukset astuvat voimaan vielä vuoden 2021 aikana. Uusille eläinlajeille on tullut vaatimuksia merkintään ja rekisteröintiin. Rekisteröintivaatimus laajenee koskemaan myös tiettyjä sukuolosuhteiden ja alkuiden pitopaikkoja. Vuoden 2022 aikana jatkuu uuden lainsäädännön toimeenpano, ohjeistaminen ja kouluttaminen.

Vuoden 2020 salmonella- ja tilarehustamopainopisteiden jatkaminen

Koronaepidemia viivästytti osittain vuodelle 2020 suunnitellun tehostetun salmonellavalvonnan toimeenpanoa. Painopisteen toimeenpanoa jatketaan sellaisenaan vuodelle 2022. Toiminnasta turkiseläiniloilla on lähetetty läänineläinlääkäreille erillistä ohjeistusta.

Kunta / Ympäristöterveydenhuollon yhteistoiminta-alue
 Kainuun sote-kuntayhtymä, päivitys vuodelle 2022

1. ELÄINMÄÄRÄT KUNNAN ALUEELLA

a. Tuotantoeläintilat	Lkm
Nautatilat	193
Sikatilat	2
Lammas- ja vuohitilat	90
Hevostilat	70
Siipikarjatilat	12
Vesiviljelylaitokset	20
Turkistarhat	3
Tarhatun riistan tilat	7
Mehiläistarhat	25
Muut tuotantoeläinyksiköt	320
b. Lemmikit	Lkm
Arvio lemmikkien määrästä	9400

2. ELÄINLÄÄKÄRIPALVELUT

a. Terveydenhuoltosopimukset	Lkm
Nauta	Lkm
Tilat, joilla terveydenhuoltosopimus	185
Tilat, joilla terveydenhuoltosopimus kunnaneläinlääkärin kanssa	174
Terveydenhuoltotilojen osuus (% kaikista nautojen pitopaikoista)	95 %
Siat	Lkm
Tilat, joilla terveydenhuoltosopimus	2
Tilat, joilla terveydenhuoltosopimus kunnaneläinlääkärin kanssa	2
Terveydenhuoltotilojen osuus (% kaikista sikojen pitopaikoista)	100 %
Siipikarja	Lkm
Tilat, joilla terveydenhuoltosopimus	0
Tilat, joilla terveydenhuoltosopimus kunnaneläinlääkärin kanssa	0
Terveydenhuoltotilojen osuus (% kaikista siipikarjan pitopaikoista)	0 %
Muut terveydenhuoltosopimukset	Lkm
Tilat, joilla terveydenhuoltosopimus	0
Tilat, joilla terveydenhuoltosopimus kunnaneläinlääkärin kanssa	0
Terveydenhuoltotyön resurssitarve (htv)	1 htv
b. Muut kunnan eläinlääkäripalvelut, arvio palvelutarpeesta	
Sairaskäynnit tiloilla (muu kuin terveydenhuolto)	Lkm
Sairaskäynnit virka-aikana	2500
Sairaskäynnit päivystysaikana	500
Sairaskäynnit pieneläinvastaanotolla	Lkm
Sairaskäynnit virka-aikana	11000
Sairaskäynnit päivystysaikana	1300
Kunnan eläinlääkäripalveluiden resurssitarve (htv)	10 htv

3. ELÄINTEN TERVEYDEN VALVONTA

a. Terveysvalvonta	Lkm
Pakolliseen terveystarkkailuun kuuluvat pitopaikat	Lkm
Siipikarjan salmonellavalvontaohjelmaan kuuluvat pitopaikat	7
Uudistuseläimiä tuottavat sikojen pitopaikat, salmonellavalvonta	1

Pitopaikat, jotka toimittavat nautoja keinosiemennysasemille, salmonellavalvonta	3
Raakamaitoa luovuttavat nautojen pitopaikat, salmonellavalvonta	-
Vapaaehtoiseen terveystarkkailuun kuuluvat tilat	Lkm
Maedi-visna / CAE	3
Tarhattujen hirvieläinten terveystarkkailuohjelma	-
Lohikalojen bakteeriperäinen munuaistauti (BKD)	
b. Muu eläinten terveyden valvonta (sis. mm. BSE-näytteet, kartoitukset)	20
Eläinten terveyden valvonnan resurssitarve (htv)	0,1 htv

4. SIVUTUOTEVALVONTA

	Lkm
Sivutuotealan laitokset ja toimijat; hyväksyntä, rekisteröinti ja valvonta	5
Raatojen ja kotiteurastuksen sivutuotteiden hävityksen valvonta	1
Haaskatoiminnan valvonta	120
Turkiseläinten lajinsisäisen käytön valvonta	
Sisämarkkinakaupan, tuonnin ja viennin valvonta	
Sivutuotevalvonnan resurssitarve (htv)	0,1 htv

5. ELÄINTEN HYVINVOINNIN VALVONTA

a. Ilmoituksenvaraiset kohteet	Lkm
Kennelit	20
Hevostallit	24
Riistanhoidolliset tarhat	-
Lihan, munien tai siitoseläinten tuotantotarhat	8
Eläinkaupat	2
Eläinhoitolat	4
b. Epäilyyn perustuvat eläinsuojelutarkastukset	Lkm
Arvio epäilyyn perustuvista tarkastuksista	140
c. Muu eläinten hyvinvoinnin valvonta	20
Eläinten hyvinvoinnin valvonnan resurssitarve (htv)	1 htv

KAINUUN SOSIAALI- JA TERVEYDENHUOLLON
KUNTAYHTYMÄ
YMPÄRISTÖTERVEYDENHUOLTO
Eläinlääkintähuolto

LÖYTÖELÄINTEN HOITOTARHAT

Alue	Hoitotarhan pitäjä	Osoite	Puh.	Sähköposti
Kajaani/Vuolijoki Paltamo Ristijärvi	Oikarinen Anne Juliuksen eläinhotelli	Sonkajärventie 11 87100 Kajaani	045 130 8049	anne.juliuksen@gmail.com
Kuhmo/Sotkamo	Kilponen Anu Pieneläinlaitos Kiantime`s	Juonnontie 326 88900 Kuhmo	040 538 2428	anu@kilponen.eu
Puolanka	Kähkönen Terttu ja Pauli Puolangan löytöeläintarha	Vihajärventie 17 89200 Puolanka	040 580 0376 Terttu 0400 229 578 Pauli	kahkonen.terttu1@luukku.com
Hyrnsalmi Suomussalmi Puolanka	Manninen Heikki	Miilutie 6 89600 Suomussalmi	040 678 3344	heikki.manninen@pp.inet.fi